

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za sociologiju

**Sociologija – znanost unutar akademskih granica
i/ili aplikativna znanost u službi društva?**

DIPLOMSKI RAD

Ela Lugarić
Mentor: dr. sc. Krešimir Žažar
Zagreb, listopad, 2017.

Sadržaj:

I. TEORIJSKI DIO: Uvod: biti sociolog/inja	2
1. Sociologija – znanost o čemu?	5
1.1. Što proučava sociologija? Problem opsežnosti temeljnog pojma	5
1.2. Što je društvo? Problem definiranja temeljnog pojma	8
2. Disciplinarni identitet sociologije – najčešća sporna pitanja.....	11
2.1. Sociologija vs. zdrav razum	11
2.2. Odnos sociologije i drugih društvenih znanosti	17
2.3. Interdisciplinarnost – saveznik sociologije ili njen problem.....	21
3. Aplikativna sociologija.....	26
3.1. Sociologija izvan sveučilišta	26
3.2. Što je primijenjena sociologija?	28
3.3. Povezivanje akademske i primijenjene sociologije – konkretni mehanizmi za poboljšanje struke.....	34
II. EMPIRIJSKI DIO.....	40
4. Metodologija.....	40
4.1. Obrazloženje i ciljevi istraživanja	40
4.2. Metoda istraživanja	41
4.3. Uzorak	42
4.4. Obrada podataka	43
4.5. Analiza i nalazi intervjua.....	50
5. Zaključak empirijskog dijela rada	70
III. ZAKLJUČAK	72
IV. LITERATURA.....	77
V. PRILOZI.....	82
a. Prilog 1: Informativni dokument koji je dan svakom sugovorniku/sugovornici prije provedbe intervjua.....	82
VI. SAŽETAK.....	85

I. TEORIJSKI DIO: Uvod: biti sociolog/inja

Počnimo sa iskrenom, kratkom ispovijesti jednog sociologa: „sociolozi su često u nezavidnom položaju kada moraju objasniti što to točno rade. Kad me pitaju, obično kažem: ja sam sociolog. To mi osigurava razgovor s drugom osobom. Kada ne želim razgovarati, jednostavno kažem: - predajem na NY State sveučilištu, ili kažem – ja sam profesor, ili – bavim se istraživanjima. No, često uslijedi pitanje – a što predaješ? I opet sam ostavljen da smislim brz i zadovoljavajući, ako ne smislen, odgovor. Jednom je moja četverogodišnja nećakinja prvi put posjetila moju obitelj. Željela je vidjeti moj ured. Pokazao sam joj ga – knjige, stolicu, stol, pribor. Tada je rekla – pokaži mi što radiš kada radiš. Možete zamisliti njezino uzbuđenje. Ali iz tog iskustva nisam ništa naučio. Tako sam nekoliko godina kasnije, kada je sinova učiteljica zamolila roditelje da dođu i opišu čime se bave, pristao volontirati. Drugi očevi već su bili u posjeti. Jedan je bio gradonačelnik, drugi stolar, a treći vojnik. Reakcije djece bile su odlične sudeći po žudnji moga sina da se pojavim. Baš sam srećković. Na kraju krajeva, koliko često dobijemo priliku predstaviti sociologiju djeci koja pohađaju drugi razred? Kada ih nisam baš oduševio, rekao sam im da sam profesor na fakultetu. To je, naravno, zvučalo vrlo slično kao i biti učitelj u školi, što je još gore od biti sociolog. Konačno, očajan da sačuvam sinovo dostojanstvo i društveni položaj među vršnjacima, pitao sam ih žele li zaviriti u aktovku jednog sociologa. Poskočili su sa stolicom i okupili se oko stola. Moje je sin odahnuo. Zatim me, u mom uredu na sveučilištu, posjetio moj rođak iz inozemstva. Nismo se vidjeli od djetinjstva. Nakon što sam mu pokazao nekoliko projekata na kojima sam radio i pokazao mu dokumente i hrpe rezultata, upitao me – misliš li da će išta od ovoga ikome donijeti išta dobro? Vrlo je teško objasniti sociologiju nekome tko nije sociolog, čak i djeci i obitelji koji nas u potpunosti prihvaćaju kao osobe“ (Wimberley, 1998:10).

„Koliko često čujete ovo: Sociologija? – To je odlična stvar, ali što možeš s njom?“, pita se Steele u svom članku u kojem pokušava predložiti mehanizme za osnaživanje sociologije kao struke (2000:1).

Zbog jednostavno, gotovo nemogućeg definiranja *društva*, predmeta kojim se sociologija bavi, i njegove širine, ona se suočava sa prozivanjem i dovođenjem u pitanje njene znanstvenosti. Kada se pokušava istraživati i opisivati sve ono u čemu svi živimo, ponekad se dogodi da to zvuči sasvim prozaično, zbog čega se sociologiju dovodi u izjednačen položaj sa zdravim razumom. Uz to, odaje se dojam da su sociolozi neprepoznati kao stručnjaci.

Ekonomisti, psiholozi, etnolozi imaju jasno definirana područja rada, no ne i sociolozi, oni kao da mogu raditi sve i ništa. Sociologija je vrlo široka, ima mnogo različitih područja, ali upravo zbog toga ona se nalazi u fazi u kojoj ju njeni koncepti napuštaju i formiraju nove, partikularnije društvene znanosti koje onda grade nove stručnjake koji su specijaliziraniji i samim time lakše zapošljivi. Uz to, kada se poučava, nejasno je na koji način se treba poučavati kako bi studenti dobili „osnovni set“ znanja jer je područje kojim se sociologija bavi ogromno. Prema teorijskim stajalištima, sociologija je u krizi, ona je velika i dezintegrirana, nepriznata i dovedena je u pitanje njena egzistencija, jer ona je znanost, a upravo se njena znanstvenost u dosta slučajeva dovodi u pitanje. O ovim i svim vezanim pitanjima bit će riječ u ovom diplomskom radu. Pokušat će se izdvojiti ono najbremenitije s čime se sociologija trenutno susreće, ukazat će se na odnos sociologije kao znanosti unutar zidova sveučilišta i sociologije kao aplikativne, javne znanosti. Naposljetku, u empirijskom dijelu rada, pokušat će se otkriti što o ovoj temi misle oni koji se sociologijom bave kao svojim zaposlenjem i oni koji se školuju da bi danas sutra društvo učinili boljim mjestom kao sociolozi i sociologinje.

Od Comtove *kraljice svih znanosti* do Urryjeve i Wieviorkine *sociologije u kretanju* koja je izgubila svoj predmet proučavanja, sociologija prevalila ogroman put. Čini se kako sociologija ima mnogo toga zajedničkog sa svojim primarnim, širokim i složenim predmetom proučavanja – društvom. Ona proučava kako su društveno prihvaćene neke etiketirane skupine kao etničke, rodne ili seksualne manjine, ali i sama je etiketirana znanost čiji su stručnjaci često prozivani i nisu shvaćeni ozbiljno (Best, 2003). Ona se pokušava nositi s društvenim problemima i iznjedriti odgovore na društvene probleme i izazove, ali se i sama vidi kao društveni problem (Best, 2003). Ona pokušava dati i objasniti jasno razgraničenje između znanosti i ideologije, ali i sama se nebrojeno puta našla zamijenjena za ideologiju ili su se njeni koncepti koristili od raznih ideologija, od fašizma do komunizma. Je li društvo cjelovito, jedno biće za sebe, koje baca na nas Durkheimovu *društvenu činjenicu*, kojoj možemo pokušati, ali se nećemo uspjati oduprijeti, ili je ono samo skup pojedinaca? Je li sociologija cjelovita znanost, ili je previše razlomljena, i ako jest, može li se sastaviti, a da se njeni znanstvenici, sociolozi, ne porežu na te krhotine?

Raymond Boudon kaže kako čovjek postane psiholog ako ima problema sa sobom, a sociolog ako ima problema sa društvom u kojem živi (Boudon, 2012). Ništa na svijetu nije kako se čini i svi znamo da stvari nisu samo crno-bijele. Čini mi se kako sociologija radi vrlo vrijedan i zahvalan posao – ona grebe i kopa duboko ispod površine stvari, a sve kako bi nam ih razjasnila. Živimo u društvu koje na nas ostavlja značajan utisak, kojeg najčešće nismo

svjesni. Od mode do medija, od državnih politika do seksizma, od nametanja životnih stilova do poticanja mržnje; neke stvari društvo radi, a mi prihvaćamo jer jedino što znamo jest da „to tako mora biti“. No sociologija je ta koja pokazuje da ima i drugih putova i da nismo uvijek stjerani u kut. Kao i svaka znanost ona je podložna promjenama, ali sociologija otvara um svijetu kao i svijet umu. Sociologija treba zaoštriti svoju oštricu... Neka pitanja na koja svijet treba nove odgovore su višegodišnja nepoznanica, a neka su posve nova. Rješavanje i jednih i drugih, kao i u prethodnim vremenima, zahtijeva zdravu dozu onoga što je C. Wright Mills slavno nazvao, *sociološkom imaginacijom* – poriva da se barem pokuša pokazati da stvari nisu onakve kakvima se čine i da ništa ne treba uzimati zdravo za gotovo.

Naposljetku, kako je to opisao Turner (1998), većina sociologa i sociologinja krenula je put discipline jer su bili zainteresirani za ljude i zabrinuti za čovječanstvo. Većina sociologa, u različitoj je mjeri željela učiniti svijet boljim mjestom, rijetki su željeli bili kvantitativni stručnjaci za metodologiju ili istraživači koji bi razvili i koristili nove metodologije i najnovije statističke tehnike, a nisu baš ni učili sociologiju da bi postali vrsni teoretičari koji rade apstraktne modele i teorije o funkcioniranju svijeta (Turner, 1998).

Kao i sama sociologija, i priča o njenom opstanku u znanosti i opstanku kao struci, jednom kad se otvori, postaje, možda ne *pandorina kutija*, a onda barem *zemlja čuda*. Kroz rad će se pokušati istaknuti gore navedena najproblematičnija područja i predložiti mehanizme za rast i razvoj sociologije, kako bi se studentima i studenticama sociologije pokazalo da ne uče sociologiju zbog sociologije, već da ju uče kako bi od nje dobili znanja koja će ih učiniti pokretačkom snagom boljeg društva.

1. Sociologija – znanost o čemu?

1.1. Što proučava sociologija? Problem opsežnosti temeljnog pojma

Kao i sa svakom akademskom disciplinom, trebalo bi biti moguće opisati problem kojeg će se ta akademska disciplina latiti; problem sociologije u ovom smislu je taj što ona istražuje mnogo različitih pojava koje su sve zajedno sastavljene u sintagmu ljudsko društvo, no ta sintagma, kako će se vidjeti u nastavku, nije niti približno dovoljno precizna da bi opisala i obuhvatila sve ono što sociolozi nastoje proučiti u kompleksnom svijetu socijalnih odnosa; društva nisu opipljive stvari koje mogu biti promatrane i klasificirane poput leptira; kako bismo mogli preciznije odrediti što sociolozi proučavaju, moramo pobliže pogledati što imamo na umu kad govorimo o pojmu ljudskog društva (Lee i Newby, 2005).

Kao djecu uče nas prilagođavati se drugim ljudima, uče nas kako se prema drugim ljudima pravilno odnositi, uče nas kako reagirati i kako prilagođavati pojedine reakcije u odnosu na druge ljude, kontekst situacije i njihove reakcije; ukratko prolazimo nešto što se zove socijalizacija. Socijalizacijom učimo vlastite uloge u društvu. Svako društvo ima vlastitu kulturu, a kultura ima norme kroz koje se pojedinac prilagođava kulturi u kojoj živi, odnosno drugim pripadnicima svog društva. Sociologija je vrlo složena, slojevita znanost i ne treba skrivati okolnost da s obzirom na količinu, apstraktnost i slojevitost pojmova koje svatko od nas živi u konkretnim situacijama, ona i nije tako „jasna“ znanost barem što se tiče često postavljanog pitanja – što sociologija zapravo proučava i što sociolozi i sociologinje rade?

Ako se uzme u obzir različite pristupe unutar sociologije, ne može se reći da ta pitanja nisu opravdana. Ona u sebi sadrže dozu zanimanja i žudnje za odgovorom jer ljudi često nemaju drugo doli maglovitu viziju onoga što bi sociologija kao znanost i napose kao struka trebala proučavati. Unutar sociologije postoje različita viđenja istoga - stvarnosti u kojoj živimo. Sociologija je bogata teorijskim pravcima koji bi trebali objasniti kako funkcionira društvo. Koristeći se jednostavnom definicijom pojma teorije, koju je iznjedrio Michael Haralambos u sociološkoj početnici „Uvod u sociologiju“, teorija bi trebala biti „niz ideja koje bi morale objasniti kako nešto funkcionira“, (1989:22) a iz toga slijedi da je sociološka teorija „niz ideja koje bi morale objasniti kako funkcionira društvo ili dijelovi društva“ (1989:22). Funkcionalizam, marksizam, simbolički interakcionizam, pozitivizam, fenomenologija, usredotočuju se na neke dijelove društvene stvarnosti koje stavljaju u fokus i koriste kao ključ

za funkcioniranje svega ostalog što se događa. Gotovo je nemoguće imati jednu, savršenu teoriju koja bi objasnila kako funkcionira društvo, jer društvo je zaista kompleksan set pojmova i zbivanja s kojim se svakodnevno nosimo između života i smrti. Socijaliziramo se, prilagođavamo drugim ljudima, institucijama, preuzimamo uloge, svoje ponašanje prilagođavamo tim ulogama, živimo s mnogo identiteta prema normama koje i nisu uvijek tako stabilne, učimo, prilagođavamo se, živimo. Stoga ne čudi pitanje, čime se zapravo bavi sociologija? Čini se kako ljudi, a i znanost, uvijek tragaju za konkretnim odgovorom. Čime se, konkretno, bavi sociologija kao društvena znanost?

Sociologija je kompleksna znanost, zbog toga što proučava funkcioniranje čovjeka u relaciji sa svim drugim ljudima, institucijama, normama, vrijednostima, društvenim sistemima i sl. pa se često postavlja teza da ona „zadire“ u područja proučavanja drugih društvenih znanosti poput ekonomije, politologije, antropologije, etnologije i sl. Postavlja se pitanje, je li moguće jednoznačno odrediti granice između sociologije i drugih društvenih znanosti, ako se uzme u obzir ranije navedena širina, kompleksnost i slojevitost predmeta proučavanja sociologije. Društvena stratifikacija, klase, kapitalistički sustav, politička kultura, partikularni kulturni obrasci, pitanje identiteta i sl. ne mogu se odvojiti od čovjeka koji funkcionira u društvu, a sociologija kao vrlo kompleksna znanost, u svemu tome, nailazi i na mnoge unutarnje probleme. Ovdje ne prestaje „kontroverza“ sociologije kao znanosti. Sociolozi i sociologinje imaju nešto što je C. Wright Mills nazvao sociološka imaginacija. Ona im služi, da se poslužimo zgodnom analogijom, poput lampice iznad glave koja se upali kada nešto promatraju i uvide neku pojavu koja obično nije onakva kakvom se čini. Tada prepoznaju problem ili relaciju u svakodnevnim ljudskim interakcijama, opisuju je i dokumentiraju. No, gdje prestaje zdrav razum, a počinje sociološka imaginacija, pitanje je koje sociologija, kao breme, nosi na svojim leđima. Može se pomisliti da je to zacijelo misao laika i ljudi koji su nedovoljno upućeni u sociologiju kao znanost, no upravo u tome jest problem; neki znanstvenici sociologiju poistovjećuju sa zdravim razumom, poput O'Roukea koji kaže da je sociologija novinarstvo bez vijesti, ili Raymenta koji govori kako je sociologija ona *ologija* koju svi vole mrziti (prema Best, 2003).

Sve ranije navedeno dovodi do srži ovog rada. Srž rada je osvrst na sociologiju kao znanost koja je zbog mnogih teorijskih pravaca, a pod težinom kompleksnosti i slojevitosti predmeta istraživanja, s jedne strane, i problema koji iz te slojevitosti proizlaze, s druge strane, ostala zatvorena unutar akademskih granica i kao da se počela baviti sama sobom. Fokus rada je i na sociologiji kao aplikativnoj znanosti koja svojom bogatom tradicijom, može puno pružiti razvoju boljeg i kvalitetnijeg društva. Budući da je sociologija znanost o

društvu, očekivano je pomisliti da ona kao takva mora ponuditi rješenja za njegov napredak. Iz toga se javlja potreba za javnom, tj. aplikativnom sociologijom. Burawoy u svom čuvenom radu „For public sociology“ (2005) navodi kako bi upravo javna sociologija bila ta koja bi struku učinila vidljivom. Sociologija osim što je društvena znanost, mora postati i vidljiva struka.

Na internetskim stranicama Američke sociološke asocijacije, u jednom tekstu postavilo se pitanje: „kako se Vi bavite sociologijom?“ Što to konkretno znači? Kako sociolozi i sociologinje mogu na konkretnim radnim mjestima doprinijeti razvoju i poboljšanju društva kojeg su dio? Uzmimo za primjer prirodne znanosti. Kemičari se bave kemijom tako da svoje znanje o kemijskim tvarima, spojevima i sl. koriste i kombiniraju tako da stvaraju neke druge tvari i spojeve koje nam na direktan ili indirektan način, poboljšavaju ili olakšavaju život, doprinoseći pritom razvoju društva. Koristimo li se istom jednostavnom logikom, sociolozi bi svoja znanja trebali kombinirati tako da doprinesu razvoju društva. Rad i radnici, dokolica, obrazovanje, siromaštvo, rodna pitanja, diskriminacija, kultura, obitelj, religija, birokracija, moć itd. samo su neka od pitanja o kojim sociologija zna mnogo. No, sociologija ima problem s primjenom vlastitih znanja. To uviđa i Bruhn pitajući se „zašto sociologija ne može primijeniti samu sebe“ (2001:189). Kaže kako, etimološki, sociologija znači znanost o društvu, na krajnje generaliziranom i apstraktnom nivou, što pak pretpostavlja da znamo što društvo jest. I iz ovoga se rađa jedan začarani krug objašnjavanja: „sociologija se definirana kao znanost o društvu i društvo se mora definirati pomoću sociologije“ (Bruhn, 2001:189).

Ljudi su naviknuti na rutinu. Kroz socijalizaciju primaju osnove informacije o funkcioniranju svijeta, uče osnovne obrasce ponašanja. Često se neki društveni problem ne shvaća kao problem već se naprosto banalizira ili se uopće ne primjećuje. Često se zna dogoditi da su nositelji moći, svjesni nekih problema, ali ih prešućuju. U ovakvim i sličnim situacijama sociolozi i sociologinje moraju reagirati, kroz svoj javni angažman koji će potaknuti strukturu društva da se mijenja iznutra i djeluje prema van, pozitivno na svoje članove. Da bi to mogla, da bi sociolozi dobili prostor da ukažu na ono što je drugima nezamjetljivo, sociologija mora ostvariti kakvu takvu unutarnju koherentnost između sebe. Da bi sociologija postala prepoznatljiva znanost, mora početi djelovati prema van; izvan okvira akademske zajednice i to na prepoznatljiv način, što znači da mora postati angažirana i prepoznatljiva u svojoj angažiranosti. Kada se pojavi ili identificira neki javni, društveni problem ili polemika, mora postojati način da sociologija stupi na scenu kao znanost koja pruža odgovor ili rješenje za problem koji se pojavio. Svaka se znanost, naravno, mora baviti i

sobom, ali svaka znanost mora pronaći način kako da svoja znanja i teorije iskoristi za poboljšanje društva. Sociologija u svom korijenu sadržava riječ društvo (lat. *socius* - drug). Sociologija proučava društvo. Ali upravo jedno od temeljnih pitanja za raspravu, koje svakako zadržava sociologiju u okviru akademske zajednice i koje uzrokuje mnoge polemike, pogotovo o u ovim baumanovski rečeno, tekućim vremenima i tekućem društvu je pitanje – što je to uopće društvo?

1.2. Što je društvo? Problem definiranja temeljnog pojma

Koliko autora, toliko i definicija društva. Svaka znanost počinje se razvijati u odnosu spram temeljnog predmeta istraživanja. Psihologija proučava ljudski um tj. ponašanje, etnologija proučava običaje i sl.; sociologija proučava društvo – što to konkretno znači, koja je definicija društva?

Otac sociologije August Comte, društvo je definirao kao „društveni organizam koji posjeduje harmoniju strukture i funkcije.“ Ova je definicija vrlo općenita i dalje se može postaviti pitanje - što je to društveni organizam, na što se misli kad se kaže struktura, a na što kada se kaže funkcija. Talcott Parsons društvo vidi kao „totalni kompleks ljudskih odnosa koji rastu iz akcija pod uvjetima simboličkih ili intrinzičnih veza“. Ovdje već stvari postaju malo jasnije, uviđa se da se društvo sastoji od sve sile odnosa koje imamo s drugim ljudima, stvarima, institucijama, pojavama itd. No, društvo je mnogo više od toga, tako G. H. Mead vidi društvo kao „razmjenu odnosa i gesta koja zahtjeva uporabu simbola“. Osim konkretnih odnosa koje razvijamo sa, najopćenitije rečeno, svijetom oko nas, vidimo da društvo opstoji i na simboličkoj razini, vidimo da ono što uzimamo zdravo za gotovo, često ima skriveno značenje. Morris Ginsberg definira društvo kao „skup pojedinaca ujedinjenih određenim odnosima ili načinima ponašanja koji ih razlikuju od drugih koji ne ulaze u takve odnose ili koji se razlikuju od njihova ponašanja.“ Ova definicija nešto je manje općenita i podsjeća na definiciju supkultura koje najčešće počivaju na određenom skupu ponašanja i kulturnih obrazaca koji ih razlikuju od drugih pripadnika neke veće zajednice. Cole pak vidi društvo kao „kompleks organiziranih udruga i institucija jedne zajednice.“¹ Svim ovim definicijama osnovnog pojma sociologije, društva, zajedničko je to da opisuju društva kao skup odnosa, kao kompleks; kao nešto što se ne može jednoznačno obuhvatiti jednom definicijom. Da bi se moglo djelovati, mora se dobro opisati glavni objekt istraživanja, a objekt istraživanja sociologije jest poprilično kompleksan i opsežan, te zahtjeva znatan teorijski angažman kako

¹ sve definicije preuzete su sa web stranice: <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Definition.php> (14.1.2017.)

bi se pokušalo osvijestiti gdje sve i što sve sociologija treba proučavati. Prema svemu do sada rečenom, možemo reći da je društvo, kompleksan i slojevit sustav simboličkih i konkretnih odnosa s drugim bićima, institucijama, prirodom, tj. konkretnom i apstraktnom stvarnošću na jednako tako konkretnoj i apstraktnoj razini. Taj sustav tj. društvo, promatra se u cijelosti jer iako se sastoji od mnogo pojedinačnih i partikularnih odnosa, posjeduje vlastitu snagu (koju je veliki Emil Durkheim nazvao društvenom činjenicom) koja opet, djelujući na pojedinačne odnose, mijenja i strukturu cijelog društva. Kao što je već napomenuto, definicija društva uvijek može biti onoliko koliko je i autora. Kako je cilj ovog rada ukazati na odnos sociologije unutar akademskih granica i tzv. angažirane sociologije tj. sociologije koja je u službi rješavanja nekih konkretnih problema, mora se početi s problemima i zaprekama koje sociološku struku ostavljaju unutar akademskih zidova i ne dopuštaju da se sociologija etablira kao znanost koja može i mora djelovati u javnosti.

Razvoj sociološke teorije prošao je impresivan i tradicijom bogat put. Od prosvjetiteljstva do Francuske revolucije; preko Saint-Simona do oca sociologije Augusta Comtea i ideje pozitivne filozofije koja je preko *socijalne fizike* izrasla u ideju sociologije – kraljice svih znanosti. Na površinu potom isplivljavaju problemi industrijske revolucije, radničke klase, gdje dolazimo da Karla Marxa; slijedi uzlet sociologije te uz njega neizostavno ime Emila Durkheima. Zapaženi posao svakako je odradio Tönnies dajući koncepte zajednice i društva, slijedili su Simmelov *formalizam*, *feminizam*, *psihologizam*, Mead i *simbolički interakcionizam*, *čikaška škola* i, naravno, Max Weber.

Ervin Goffman sa svojom *sociologijom svakodnevnih radnji* te *etnometodologija* i *fenomenologija* svojim su propitivanjem stvarnosti doveli u pitanje uzimanje „zdravo za gotovo“ onoga što se čini kao samorazumljivo. Talcott Parsons svojim je ogromnim radom na teoriji *strukturalnog funkcionalizma* ostavio otvorena vrata mnogim raspravama, kritikama i novim teorijama koje pokušavaju razumjeti, dopuniti i razjasniti što je to društveni sistem. Preko *marksizma*, dolazi se do sve nejasnijeg i maglovitijeg stanja kako u društvu općenito tako i u sociologiji. *Postmodernizam* i *poststrukturalizam*, Giddens, Baumann i Castells, uvode nas polako kroz vrata „kaosa“ discipline koja, kako ćemo vidjeti u nastavku ima mnogo problema, pa se i sam sukob *makro* i *mikro* pokušava preko Bourdieovog *habitusa* i Giddensove *teorije strukturacije* pomiriti i doprinijeti razumijevanju temeljnog pojma društva i njegova funkcioniranja. Prvi i osnovni problem s kojim se sociologija kao znanost susreće je opsežnost temeljnog objekta istraživanja – društva.

U nastavku rada pokušat će se napraviti pregled i sistematizirati teme koje su mnogi autori naveli kao prijeporne, kada je riječ o sociologiji kao znanosti i struci, njenim metodama i predmetu istraživanja.

U članku, indikativnog naslova „The problem of sociology“, Georg Simmel davne 1909. pokušava otkriti i na neki način savjetovati, što sociologija kao znanost treba proučavati, tj. koji je njen primarni predmet interesa. Iz kompleksnog pojma društva rađaju se i mnogi problemi za sociologiju kao znanost koji su poput kamenčića u njenoj cipeli i koji joj zbog toga onemogućavaju da se uputi izvan zidova akademskih institucija te postane više javna, cijenjena i prepoznatljiva znanost.

Simmel (1909) navodi kako sociologija, u jednom trenutku, kao nova znanost, postaje svojevrsni *El Dorado* za nove društvene probleme, te se događa to da se čini kako je ona „bacila u isti koš“ sva prethodna polja znanja odnosno polja koja proučavaju druge znanosti. Nadalje navodi kako se koncepti koje susrećemo u svakodnevnom životu u društvu i koje živimo svaki dan, poput politike, kulture i ekonomije, ne mogu promatrati iz samo jednog znanstvenog kuta gledanja (Simmel, 1909). Mišljenja sam da je Simmel možda želio poručiti to, da ti pojmovi „u prisutnosti jako kompleksnih činjenica povijesnog društva“ (1909:295), traže sveobuhvatnu analizu koju može pružiti sociologija koja bi na neki način trebala analizirati ove pojmove iz višestrukog kuta gledanja. Simmel napominje kako ti pojmovi, bez obzira na svoje specifičnosti koje posjeduju „ovdje i sada“, sadrže „neophodnu, bezvremensku korelaciju“ (1909:295). Ovdje Simmel jasno ukazuje na već ranije više puta spomenutu kompleksnost društva kao pojma i pojave. Ako će se u takvom jednom trenutku promatrati sociologiju kao posebnu znanost, pojam društva trebao bi podvrgnuti „društveno-povijesne podatke na novu apstrakciju i koordinaciju“ (Simmel, 1909:295). Simmel jasno napominje kako to mora ići do te mjere da određene osobnosti podataka tj. nekih koncepata, koje su već zabilježene u drugim znanostima, treba prepoznati kao da pripadaju zajedno i treba ih promatrati kao novi objekt nove znanosti (Simmel, 1909). Taj objekt, društvo, čini socijalizacija, koju opisuje kao recipročne odnose među ljudima, jer kaže kako su ti međusobni odnosi upravo ono što društvo čini društvom. Kako bi to slikovito pojasnio, pita se, zar bi mogli tijelo ili svijet nazivati u jednini kada i ako, organi ili stanovnici ne bi na nekoj razini bili međusobno povezani. Bilo da se radi o obitelji kao maloj jezgri društva, ili samo slučajnom agregatu koji su npr. gosti istog hotela, jasno se vidi, među tim primjerima ono što Simmel naziva recipročna povezanost. Socijalizacija je, dakle, forma koja se ostvaruje u bezbroj različitih vrsta, u kojima pojedinci, na temelju svojih interesa, koji mogu biti svjesni ili nesvjesni, trajni ili trenutni itd. izrastaju zajedno u jedinstvo u kojem se svi ti interesi

ostvaraju, a ti interesi su ono što bi sociologija trebala proučavati dakle, društvo (Simmel, 1909).

Sociologija, prema Simmelu (1909), pripada vrsti znanosti, čiji se poseban karakter ne sastoji u činjenici da njen objekt pripada s drugim objektima, unutar nekog višeg reda generalizacije već u tome da ona „skuplja“ cijelo carstvo pojmova i objekata pod jedno određeno viđenje, tj. točku gledišta. Sociologija je specifična, barem sam ju kroz studij tako doživjela, po tome što grebe ispod površine naizgled svakodnevnih i uobičajenih pojava, traži fine detalje u grubim činjenicama, a upravo one čine razliku i mogu itekako ukazati na neki proces ili pojavu.

„Ne njen objekt, već njen način promišljanja, osebujna apstrakcija koju obavlja, razlikuje ju od drugih društveno-povijesnih znanosti“ (Simmel, 1909:301).

No, kako ćemo vidjeti u nastavku ta apstrakcija koči i sputava sociologiju kao znanost.

2. Disciplinarni identitet sociologije – najčešća sporna pitanja

2.1. Sociologija vs. zdrav razum

Pitanjem „što sociologija proučava?“ čak i kada se uspije, do neke mjere, razjasniti što društvo jest, tj. što bi se sve pod društvom moglo obuhvatiti, zapravo ne prestaju nedoumice koje sa sobom nosi to pitanje. Uzmimo za primjer pitanje iseljavanje mladih. Kada bi se pitali zašto mladi iseljavaju iz Hrvatske, gotovo nam se čini kao da je odgovor na ovo pitanje posve jasan. Mladi iseljavaju iz Hrvatske zbog toga što ne mogu pronaći posao; zbog toga ne mogu zarađivati, ne mogu zasnovati obitelj niti živjeti životom kakvim bi željeli. Ovaj odgovor čini nam se posve jasnim, ispravnim i naposljetku zdravorazumskim. Zdrav razum, ono je što nam iskustvo i povezivanje onoga što znamo i što promatramo govori da bi trebalo biti ispravno, no, u to ne možemo biti u potpunosti sigurni jer to nije nešto što se zasniva na provjerenim znanstvenim činjenicama. Dakle, zdrav razum i znanost su dvije stvari koje su različite i koje svakako nisu sinonimi. Ovakvo razmišljanje mnogo je jednostavnije kada razmišljamo o prirodnim znanostima u kojima su odnosi uzroka i posljedice mnogo jasniji. Društvene znanosti, a napose sociologija, susreću se s mnogo većim opsegom objekata proučavanja koji se nalaze u danom društveno-povijesnom kontekstu i koji sa sobom nose mnogo faktora koji mogu utjecati na većoj ili manjoj razini na ono što proučavamo, i zbog toga se sociologija susreće s još jednim problemom koji je zatvara u akademske granice i ne dopušta joj da se

promakne kao znanost koja bi mogla poduzeti neke konkretne korake u rješavanju društvenih problema.

Sociologija se često vidi kao ekvivalent zdravom razumu. Kada sociolozi raspravljaju o nekoj temi, ljudi obično steknu dojam da su o toj nekoj određenoj temi i sami mogli reći isto to što je rekao neki „stručnjak“. Riječ stručnjak ovdje je pod navodnim znacima naravno, samo utoliko, kako bi se pokazao dojam koji ljudi stječu. Da ne bi sve ostalo na zdravom razumu po pitanju povezivanja sociologije i zdravog razuma, i mnogi znanstvenici pisali su o toj temi.

Zdrav razum definira se kao znanje koje posjeduju oni koji se nalaze u središtu i dio su društvenih situacija i procesa koje sociolozi traže kako bi ih pobliže razumjeli; zdrav razum može biti sinonim tzv. narodnim mudrostima ili pak može biti sinonim znanju koje posjeduju inženjeri, političari, novinari, ili pak oni koji rade s drugim ljudima i moraju predvidjeti i interpretirati ponašanje nekih ljudi ili grupa ljudi (Taylor, 1947).

Postavlja se pitanje: koji je odnos sociologije i zdravog razuma? U svojoj knjizi naslovljenoj upravo „Sociologija i zdrav razum“, David Thomas (1978) govori kako se sociologija i zdrav razum nalaze u interakciji i u skladu s tim postavlja četiri teze: a) sociologija treba prekinuti sa zdravim razumom; b) sociologija se mora bazirati na zdravom razumu; c) sociologija i zdrav razum su neusporedivi; te d) sociologija i zdrav razum su identični. Kako će se vidjeti kroz radove znanstvenika koji su se bavili ovom temom, postoje stavovi koji bi mogli odgovarati svakoj od ove četiri teze.

U članku „Killing the Messenger: Social Problems of Sociology“, Joel Best (2003) kroz pomalo komičan aspekt, pokušava skrenuti pozornost na problem neshvaćanja sociologije, a samim time i sociologa i sociologinja kao ozbiljnih znanstvenika kojima je posao unapređenje društva. Odmah na početku prepričava anegdotu u kojoj je predsjednik T. Roosevelt, pokušavajući zaustaviti štrajk rudarskih radnika, pristao na njihov zahtjev da jedan član komisije treba biti eminentni sociolog. Ako se za trenutak zamislimo nad ovim zahtjevom, možemo reći kako su radnici prepoznali važnost stručnjaka koji bi pomogli riješiti situaciju s kojom su se susreli, no sam Roosevelt je na to mjesto stavio Edgara Clarka koji je doduše bio šef željeznice, s argumentom da bilo tko tko promišlja o društvenim problemima može biti jednako stručan kao i sociolog (Best, 2003). Nažalost, u našoj kulturi, sociologija se rijetko uzima ozbiljno; čak i kada su prepoznati, sudeći prema Bestu, sociolozi postaju objekti šala (Best, 2003). Navodi kako je Diane Bjorklund (prema Best, 2003) napisala recenzije za preko 80 romana u kojima su likovi sociolozi i gotovo ni u jednom, sociolozi nisu pretjerano zadivljujući likovi. Best vrlo oštro zaključuje kako sociolozi gotovo nikad nisu „heroji, već

radije negativci ili budale“ (Best, 2003:1). Best otkriva o onom što mnogi misle o sociologiji - ona je ekvivalent zdravom razumu, samo što je fenomenima koje svi znamo dala komplicirana imena i kao takva sasvim je nepotrebna: „sociologija je znanstveno proučavanje očitog“ (Best, 2003:2). I ne zaboravimo konstantno brkanje sociologa sa socijalnim radnicima ili pak socijalistima, a sociologije s ideologijom, koja je kako kaže Best (2003), vješto prekrita krinkom znanosti, mazeći liberale i neodgovorne radikale, a okrivljujući društvo.

Watts (2011) kaže kako sociologija ima dugu povijest sukoba sa zdravim razumom. Kroz gotovo cijeli svoju povijest, sociologija se suočava s kritikama da je „otkrila“ ono što je zapravo svaka inteligentna osoba mogla i sama shvatiti (Watts, 2011). No, Watts napominje kako je, kao sociolog, naučio da treba biti skeptičan prema zdravom razumu pogotovo kad se njime idu rješavati komplicirani društveni problemi (Watts, 2011). Na pitanja poput „zašto neke stvari postaju popularnije od nekih drugih, ili koliko mediji utječu na nas“ kao da svi znaju odgovor. Mnogi imaju mišljenje da je sociologija nepotrebna ili da se bavi „prodavanjem magle“ jer kad se radi o ovakvim pitanjima, svi misle da su „stručnjaci“ pa ne preostaje drugo do pitati se zašto je tome tako? Vjerojatno zbog toga što svi ljudi imaju neka iskustva u društvenim situacijama ili pitanjima kojima se sociologija bavi, dok npr. većina ljudi nema iskustva s cijepanjem atoma ili stvaranjem kemijskih supstanci. Naše iskustvo ili zdrav razum, često nas navodi na mišljenje da znamo odgovore na sva društvena pitanja, a zapravo ne znamo koliko su ona kompleksna, kolika je važnost vremenskoga, prostornog, kulturnog, socioekonomskog, socijalizacijskog, obrazovnog, rodnog i mnogih drugih konteksta u svemu ovome.

Iako Watts napominje da svaka znanost mora biti potkovana empirijskim podacima, a oni u društvenim znanostima mogu dolaziti i iz iskustva ispitanika, tj. zdravog razuma, to nikako ne treba uzimati zdravo za gotovo (Watts, 2011). Zdrav razum jest u pravu, ali najčešće samo djelomično i često ima tendenciju prikazivati svijet uređenijim i manje kompleksnim nego što to on zaista jest (Watts, 2011). To ilustrira sasvim jednostavnim, no vrlo pronicljivim primjerima svakodnevnih poslovice: raspiruje li udaljenost ljubavne vatre ili pak vrijedi ona stara i mudra: „daleko od očiju, daleko od srca“; je li bolji vrabac u ruci, ili je ipak potrebno riskirati kako bismo profitirali i možda ulovili kakvu veću pticu?

Kako Best kaže, čak i onda kad se etabliraju kao stručnjaci, sociolozi su rijetko shvaćeni posve ozbiljno (Best, 2003). „Fizičar, psiholog i sociolog hodaju niz ulicu i spaze mrtvo tijelo: – to je masa teška 80 kilograma i nije u kretanju – kaže fizičar; – to je mrtav čovjek – konstatira psiholog; a sociolog samo prekorači tijelo i nastavi hodati u potrazi za grupom“ (Best, 2003:3). No Wirth kaže kako bi sociolog zastao, dobro pregledao tijelo u potrazi za

novčanikom, dokumentima i sličnim stvarima kako bi identificirao tijelo i stavio ga u kontekst društva iz kojeg dolazi (Wirth prema Best, 2003).

U svojoj knjizi, znakovitog naslova: „Problem sociologije“, autori Lee i Newby progovaraju o odnosu sociologije i zdravog razuma u jednom poglavlju koje su naslovili „Sociologija i znanstveni ideal“ (2005). Ako se osvrnemo na taj naslov, da se naslutiti da je znanstveni ideal ono čemu sociolozi, a samim time i sociologija kao znanost, naravno streme. Kamen spoticanja na putu prema tom, kako su ga Lee i Newby nazvali, idealu sociologije, svakako je kompleksan odnos koji sociologija ima sa zdravim razumom, te se u tom kontekstu možemo osvrnuti na jednu od četiri ranije postavljene teze Davida Thomasa da se sociologija mora bazirati na zdravom razumu (Thomas, 1978). Lee i Newby (2005) govore kako su sociolozi koji su vjerni disciplini koju proučavaju, oni koji trebaju otkriti istinu, ali njihov zahtjev za istinom o društvenom svijetu je težak i opasan zbog toga što proučavaju društvo koje sadrži i generira vlastite istine o svijetu. Zbog toga se sociolozi često nalaze u poziciji da promatraju, proučavaju i komentiraju općeprihvaćene „istine“. Autori te „općeprihvaćene istine“ dijele u dvije skupine: zdrav razum i ideologije. Znanje koje nude te dvije skupine koje se povezuju sa sociologijom nedostatno je, one ne pružaju cjelovitu sliku, i većinom se koncentriraju na onaj dio društva koji ih u nekom, danom trenutku, interesira. Autori napominju kako je važno ostati „na zemlji“ i ulogu sociologije u odnosu na zdrav razum i ideologiju ne promatrati kao onu koja može u potpunosti nadići ograničenja koja proizlaze iz zdravog razuma i ideologije, već kao onu koja može i mora pomoći razriješiti ova ograničenja i probleme, znanstvenim metodama (Lee i Newby, 2005).

„Kako bi se sociologija razvila u korisnu disciplinu, mora kombinirati onaj tip znanja i razumijevanja koji je izveden iz najrigidnijih tehnika znanstvenog proučavanja i onaj tip znanja koji je raširen među praktičnim ljudima, tj. zdrav razum. Kombinirano znanje, izvedeno iz ova dva tipa znanja, neće i ne može biti čista znanost, ali joj neće nedostajati znanstvene validnosti, i kao takva bit će vrijedna vjerovanja u oba smisla: da provjeri valjanost svojih nalaza i da predvidi društveno ponašanje“ (Taylor, 1947:1). Iz ove Taylorove rečenice može se vidjeti kako nije nemoguće dostići „znanstveni ideal“ o kome je ranije bila riječ, kada se sociologija uistinu poveže sa zdravim razumom kojeg na neki određeni način i proučava. Taylor nadalje iskazuje kako on nipošto ne izjednačava sociologiju sa zdravim razumom. On ne tvrdi da ima nešto loše u apstraktnim sociološkim generalizacijama niti da je sociološka misao beskorisna jer sociolozi neće niti mogu kombinirati znanost i zdrav razum bez da kontinuirano rade i na polju društvene teorije, ali smatra da sociologija aplicirana na društvenu akciju ne može biti konstruirana „ako se teorije ne spuste, korak po korak, kroz

različite razine ljudskog ponašanja koje generaliziraju i ako se ne sintetiziraju na svakoj razini, sa zdravim razumom, kojeg posjeduju ljudi koji razumiju mnoge stvari koje ne mogu biti izražene niti kroz statistiku niti kroz apstrakcije“ (Taylor, 1947:2).

Watts (2011) napominje da se društveni problemi moraju prestati promatrati kao predmet retoričkih rasprava, a sociologija kao znanošću zaogrnut zdrav razum. Sociologija mora izboriti svoje mjesto u sustavu znanosti i pokazati kako se društveni problemi promatraju znanstveno kroz prizmu teorije, podataka i empirije kako bi se iznjedrila moguća rješenja (Watts, 2011), ali prije toga sociologija kao znanost i struka mora uspostaviti stabilnost, a sociolozi moraju naučiti žešće braniti vlastitu struku.

Kao što se može vidjeti, niti među strukom ne postoji jednoznačno slaganje o odnosu sociologije kao znanosti i zdravog razuma. Naravno da ih ni u jednom trenutku ne možemo izjednačiti, no zdrav razum se može prigrliti kao jedno od područja koje se proučava i kako je Taylor napomenuo, koje se kombinira s opsežnom i apstraktnom sociološkom teorijom. Ljudi obično povezuju sociološko razmišljanje s analiziranjem očitoga, no Berger (1963) nas upućuje na to da postaviti sociološko pitanje znači shvatiti da događaji koji nam se događaju imaju različite razine značenja, od kojih nisu sve očite, već su skrivene od svijesti svakodnevnog života. I dok zdravorazumsko razmišljanje znači naše osobno iskustvo, sociološko mišljenje se širi na društvo u cjelini. Prema May i Baumanu (2001), veza između sociološkog mišljenja i zdravog razuma je zavisna jer sociološko mišljenje interpretira i istražuje značenje društvenih akcija i činjenice koje na sebi nose pečat zdravog razuma; sociološko mišljenje pokušava analizirati svijet s objektivne strane, a zdrav razum je dio subjektivnog iskustva.

„Što mi imamo, a oni ne“, naziv je znanstvenog članka kanadske autorice Mesny (2009:1) u kojem pokušava razlučiti srž razlike između sociološkog i nesociološkog znanja. Kao i neki njeni prethodnici, pokušava povezati sociološko i nesociološko znanje i pokušava to razjasniti preko četiri koncepta:

1) *Superiornost* – autorica napominje kako je veoma prirodno što u nekom trenutku sociolozi svoje znanje naspram znanju laika doživljavaju kao superiorno, s obzirom na to da je njihovo znanje posljedica „sistematskoga, profesionalnog i znanstvenog istraživanja“ (Mesny, 2009: 675); a upravo zbog toga sociolozi imaju zadatak da otkriju „istinite“ činjenice o životu, koje se u ovom slučaju kriju u podacima i materijalima istraživanja (Best prema Mesny, 2009). Nadalje, sociološko znanje jest, ili bi trebalo biti, neutralno i objektivno; sociološko znanje je u tom smislu superiorno nesociološkom jer su sociolozi motivirani pronaći istinu tamo gdje „javnost rijetko želi pronaći istinu u smislu traganja unutar cijelog

niza pozitivnih i negativnih dokaza" (Tittle prema Mesny, 2009:676). Sljedeća razlika između „nas“ i „njih“ krije se, prema autorici, u refleksivnosti koju sociologija posjeduje; refleksivnost bi označavala „nesvakidašnji kapacitet za kritičko ogledanje“ (Mesny, 2016:676).

2) *Homologija* – homologija se odnosi na sličnosti između načina na koji se stvaraju objašnjenja o funkcioniranju svijeta; kako bi objasnili i olakšali svijet u kojem žive, laici proizvode svoje „laičke teorije“ koje se zatim mogu uspoređivati sa znanstvenim sociološkim teorijama (Mesny, 2009:676)

3) *Komplementarnost* – ovaj se koncept razvija iz prethodnog i označava poziciju gdje društveni znanstvenici mogu mnogo toga naučiti iz laičkih teorija „pa čak i modificirati svoje vlastite teorije u svijetlu neznanstvenog znanja“ (Mesny, 2009:682).

4) *Cirkularnost* – označava jednostavnu vezu između laika i sociologa u smislu da sociološka istraživanja djelomično utječu na laičko znanje, a „sociološko znanje se uvijek ocrtava uz pomoć zdravorazumskog znanja“ (Mesny, 2009:682).

Autorica daje zaključak u vidu dvije teze kojima ujedno označava potrebu sociologije kao javne znanosti: 1) „Odgovorni smo prema ljudima koje proučavamo“ – ljudi koje sociolozi proučavaju se povratno obraćaju, treba ih oslušivati; 2) „Sociologija, bila profesionalna, kritička, javna ili policy, je uvijek performativna“ – uvijek je javna jer je uvijek performativna, a to znači da istraživanja „bacaju svijetlo na grupe, entitete ili fenomene koji nisu postojali ili nisu bilo toliko vidljivi prije nego smo ih mi istražili“ (Mesny, 2009:689-690).

Kao što se može vidjeti iz navedenog, možda ne treba zazirati od „laicizma“. Na kraju krajeva, svi smo neprestano laici i kao sociolozi polazimo od zapažanja koja su prije nego su usustavljena, svakako laička; zatim ih se sistematizira, proučava, stvara rezultate. Kako ćemo vidjeti u nastavku, sve ovo vodi ka javnoj, primjenjivoj sociologiji.

Nesumnjivo da se sociologija nalazi u razdoblju krize, a jedno od možda najopsežnijih i najutjecajnijih djela na tu temu je svakako knjiga Alvina Gouldnera o nadolazećoj krizi u zapadnoj sociologiji iz 1970te godine. 40ak godina kasnije, povlače se ista pitanja i pokušavaju razriješiti isti problemi. Na početku knjige, Gouldner se bavi pozicijom sociologije u popularnoj kulturi, u razdoblju od 1940ih do 1960ih kada se dogodio svojevrsan procvat literature povezane s društvenim znanostima, te u tom razdoblju dolazi do paradoksalnog odbacivanja sociologije kao znanosti od strane mladih radikala kojih su negirajući popularnu kulturu, sada sociologiju tj. socijalnu teoriju, doživljavali kao štivo kojem ne mogu vjerovati jer se previše pomiješala s popularnom kulturom, i kako Gouldner

kaže, doslovno 1000 knjiga izdano je u tom razdoblju (1970). Sve su znanosti, pogotovo danas, postale dio popularne kulture, a skovan je i termin „popularno-znanstveno“ što samo po sebi ne treba imati negativan predznak. No, budući da vidimo da sociologija ima dugačak put uspoređivanja sa zdravim razumom, može se činiti kako je čitava sociologija „popularno-znanstvena“ jer ljudi, kako je već i napomenuto, sociologiju često doživljavaju kao znanstveno područje koje zapravo ne objašnjava ništa dublje do očitog. Mnogo je popularnih knjiga koja obrađuju teme povezane sa sociologijom, psihologijom ili politologijom, mnogo je onih koji će se smatrati kompetentnima kada je riječ o nekom društvenom problemu, a pravo pitanje je zašto je tome tako? Probleme spolne i rodne diskriminacije, odljeva mozгова, problem nezaposlenosti potrebno je riješiti uz pomoću sociologa kao stručnjaka koji se bave rasvjetljavanjem srži problema, iako kako, možemo vidjeti, ljudi obično sociologe doživljavaju kao „prodavače magle“. Kako riješiti društvene probleme bez stručnjaka? U čemu kao struka griješi, što je „pošlo krivo“ sa sociologijom i kako to razriješiti pokušat ćemo vidjeti u nastavku rada.

2.2. Odnos sociologije i drugih društvenih znanosti

Na često postavljeno pitanje što sociologija jest, najlakše je započeti odgovorom kako je sociologija društvena znanost. Ona jest društvena znanost, i to ona društvena znanost koja se bavi društvom kao takvim, u cjelini, a ne samo jednim, određenim segmentom čovjekova bivanja u društvu. Vjerojatno ju je i zbog toga teže opisati nego druge društvene znanosti. Srž ovog rada je prikazati elemente koji sociologiju sputavaju na putu da postane snažna, proaktivna znanost, koja bi postala cijenjenija unutar, a samim time i izvan akademskih granica te bi se sociolozima pružila prilika da rade na poboljšanju društva. Kakva je sociologija u odnosu na druge društvene znanosti i kakva je njena pozicija unutar sveučilišta? Sociologija je znanost s čvrstom tradicijom i prema Craneu i Smallu, u ranijem periodu, sociologija je imala dobro definiranu jezgru koja se sastojala od tematike socijalnih mobilnosti, metodologije, demografije i obitelji, ali je tada nastupio proces u kojem se sociologija počela povezivati s ideologijama i državom (Crane i Small prema Holmwood, 2010). Abbot navodi kako je sociologija najgeneralnija od svih znanosti i stoga ju je i najteže definirati (Abbot prema Holmwood, 2010). Collins i Whitley smatraju kako je sociologija mnogo „opuštenija znanost“ i za primjer „čvrste“ znanosti s nepropusnim granicama uzimaju ekonomiju, za koju znamo čime se točno bavi i koje je njeno područje istraživanja (Collins i Whitley prema Holmwood, 2010). Čak i psihologija ima svoje eksperimente, etnologija svoje

etnografije, ekonomija svoje analize tržišta, a povijest ima svoje arhive. Što ima sociologija? - pita se Holmwood (2010). Ona je „znanost izvoznica“ koja svoje teme i metodologiju „izvozi“ drugim društvenim znanostima koje su se znatno partikularizirale. Pa se tako razvijaju *policy* sociologija, *buisness studies* i sl. koje kao da otkidaju od sociologije njeno istraživačko tkivo. Cole upozorava na probleme s kojima se sociologija susreće unutar akademskih institucija i sveučilišta, te navodi kako mnogim odsjecima sociologije prijeti zatvaranje zbog organizacijskih problema ili kognitivnog nerazumijevanja važnosti struke, te navodi primjer gdje se pojedinim sociolozima, prilikom nekih istraživanja, savjetovalo da se ne predstavljaju kao sociolozi, već kao društveni znanstvenici, zbog lošeg ugleda koji sociologija ima kako u javnosti i na sveučilištu, tako i među sociolozima samim, koji kao da vjeruju da je sociologija promašila svoj smisao (Cole, 1994). Autorica Seperson u članku nazvanom „Što ne valja sa sociologijom“, a koji je direktan odgovor na gore spomenuti istoimeni Coleov članak, odgovora da sa sociologijom nije ništa prijeporno što se ne bi moglo riješiti s jasnijom komunikacijom i boljim odnosima s javnošću (Seperson, 1995). No i autorica je svjesna činjenice da sociologija nije vrlo poštovana disciplina i napominje da se mora pitati zašto.

Još jedan od odgovora na to pitanje daje Joel Best u sjajnom članku koji objašnjava odnos sociologije i drugih društvenih znanosti. Best svoj članak započinje impresijom o tome kako je zadnjih nekoliko desetljeća u kojima se bavio sociološkom literaturom, došao do zaključka da je sociologija vrlo ranjiva znanost i prisjeća se kako ih on naziva „dobrih starih dana“ u kojima bi profesori na sveučilištu počinjali svoja uvodna predavanja braneći sociologiju od bremena koje sa sobom nosi činjenica da ju se često gleda kao ekvivalent zdravom razumu i onih dana u kojim studenti sociologije nisu strepili hoće li se i gdje zaposliti nakon studija (Best, 2001).

Seperson također napominje kako bi bilo sjajno kada bi problem zapošljavanja sociologa bio samo tržišne naravi. Tada bismo mogli ne raditi ništa po tom pitanju i samo čekati da se situacija popravi, no problem je u tome što je sociologija sama izgubila dio ugleda, kao znanost i kao struka (Seperson, 1995). Osim problema zapošljavanja, sociologija se gleda kao nedovoljno znanstvena, minorna, „relativno nevažna“ disciplina (Best, 2001). Osim s ugledom općenito, sociologija muku muči i s ugledom naspram drugih znanosti, bilo da se radi o prirodnim znanostima ili pak drugim društvenim znanostima. Sociologija ima problem sa svima; prirodne znanosti su one koje pokreću industriju, donose konkretne rezultate na pitanju olakšavanja i poboljšavanja ljudskog života generalno, jasne su, konkretne i ponekad revolucionarne. Humanističke znanosti sa sobom nose snagu konkretnog obrazovanja,

književnost i umjetnost pružaju jednu sasvim novu estetsku i kulturnu dimenziju ljudskom životu (Best, 2001). Nadalje, druge društvene znanosti također uživaju ugled na sveučilištima, poput povijesti, koja je neophodna, ili ekonomije i psihologije koje se bave partikularnim dijelovima društva i čovjekovom psihom, zbog čega imaju jasno definirano područje rada i uživaju generalno veći ugled od sociologije (Best, 2001).

„Što, dakle, ne valja“? (Best, 2001:108).

Kao prvo i osnovno Best spominje prosipanje primjenjivog znanja koje je primarno sociološko. Sociolozi su prisutni, kako kaže, čak i nužni u kreiranju velikog dijela drugih disciplina, a sociološko znanje i discipline sociološke znanosti sociologiju napuštaju poput djece koja odrastu i odlaze od roditeljskog doma; razlog tome vidi u tenzijama između sociologije unutar akademskih granica i primijenjene sociologije, gdje sociolozi iz nemogućnosti da primijene naučeno znanje sele u drugi „akademski dom“ (Best, 2001.).

U svom zanimljivom članku objavljenom u Newsweeku, Barbara Kantrowitz zapaža jednu sličnu, zanimljivu stvar. Kaže kako je sociologija žrtva vlastitog uspjeha; ona se proširila na mnoga područja što je izazvalo stvaranje mnogih poddisciplina koje su se lagano počele otkidati od matične znanosti nanoseći joj štetu, te navodi zanimljiv citat jedne članice Američke sociološke asocijacije (ASA) koja kaže: „svaki put kad sociologija rodi novo specijalizirano područje, broj sociološkog područja proučavanja se smanjuje“ (Billson prema Kantrowitz, 1992). Ovo se može povezati sa Holmwoodovom (2003) konstatacijom kako iza partikularnih, novih područja društvene znanosti stoji sociologija, kao i onom Horowitzovom gdje kaže da u periodu kad se područja društvene znanosti šire – od javne administracije do socijalnog planiranja i sl., sociologija sa svojom dugom tradicijom proživljava teška vremena i prijeti joj ulazak u područje pseudoznanosti (Horowitz, 1992).

Sociologija i njeni koncepti igrali su značajnu ulogu u stvaranju nekih novih područja, poput menadžmenta, jer kako navodi Best, sociologija je prva znanost koja se počela baviti pitanjem organizacije i organiziranja; tu je još primjerice i socijalni rad, koji je na sebe preuzeo rješavanje konkretnih problema koje je sociologija i njena imaginacija prepoznala (Best, 2001). Čini se kako svaki put kad sociologija osmisli nešto od čega bi se moglo živjeti, istodobno se toga riješi i preda nekoj drugoj znanosti u ruke ili se razvije neka nova, samostalna znanost, i svaki puta kad se sociologija hoće primijeniti, kao da prestane biti sociologija (Best, 2001). Na neki se način pretvori u drugu, novu društvenu znanost, i na kraju ostaje čista, akademska sociologija, zatvorena unutar granica sveučilišta, sama i neprimjenjiva jer u mnogo čemu ta disciplina naglašava akademske, više nego praktične stvari vezane uz struku (Best, 2001). Zašto je tome tako, kad primjerice, politologija, ekonomija ili psihologija

također imaju mnogo različitih i partikularnih područja rada, međutim uvijek se vraćaju matičnoj znanosti (Best, 2001).

Ako pogledamo studije sociologije, kako navodi Best, većina se sastoji od podučavanja teorija i metodološkog dijela vezanog uz tehnike istraživanja i statistiku. Čak i u znanstvenom vrednovanju, kada se gledaju članci koji se objavljuju u znanstvenim časopisima, vrednuju se teorijski i/ili metodološki radovi (Best, 2001). I Cole uviđa sličan problem, te je čak i napisao članak pod nazivom „Zašto je većina socioloških članaka dosadna“ jer kako kaže, većina članaka odnosi se na teorijska saznanja o nekom određenom području ili se odnosi na probleme vezane uz metodološke postupke koji su većini koja se ne bavi tim područjima potpuno nedostupni za čitanje i razumijevanje i u takvim člancima pronalaze vrlo malo interesa (1994).

Nisko poštovanje unutar akademije i u javnosti proizlazi i iz okolnosti da se obično misli da sociološke teorije nisu pretjerano složene, niti sociolozi znaju koliko tvrde, pa je žargon kojim se koriste zapravo pretenciozizam za obični zdrav razum, ali unatoč svemu ovome, događa se jedna vrlo zanimljiva stvar kroz povijest sociologije kao akademske (čak i nepoštovane) discipline (Best, 2001). U javnosti se odaje dojam da sociologija svojim područjem istraživanja zadire u granice drugih društvenih znanosti i nema svoje područje istraživanja te da se nalazi u stanju „stalne interdisciplinarnosti“ i mnogo je „opuštenija“ od ostalih znanosti (Holmwood, 2010). Nastaje stanje trajne zbunjenosti, jer više ne znamo posuđuje li sociologija svoje koncepte kako kaže Holmwood (2010) ili se sociologija širi i zadire u „tuđa“ područja proučavanja, proučavajući malo ekonomije, malo etnologije, malo povijesti, malo politologije. Smelser tako odnos sociologije i politike naziva „lošim brakom“ (Smelser, 1989). No sociologija, kako tvrdi Best, služi kao izvor ideja koje su se pokazale značajne kako za druge društvene znanosti koje su ih, kako smo ranije vidjeli, prisvojile tako i za kulturu u cjelini. Popularna kultura, značajan drugi, statusni simbol, društvena konstrukcija, termini su koji su proizašli iz sociologije i proširili su u svakodnevni život i popularnu kulturu. I osim što je proširila svoje ideje na druge društvene znanosti, važnost sociološke imaginacije i perspektive neizbježna je u drugim društvenim znanostima (Best, 2001.).

„To znači da čak i kad je sociologija optužena da baš i nije znanstvena, i da je tek nešto više od zdravog razuma zaogrnutog u pretenciozan žargon, sociološke ideje – zbog svoje široke primjene - prisvojene su od strane drugih disciplina. Sociologija je izvor koncepata koji imaju široku aplikativnost. To ne znači da su sve ili većina socioloških ideja posvojene u različite discipline, ali sociologija ipak izvozi dobar dio. S mogućom iznimkom psihologije (još jedne

discipline koja ima široku domenu proučavanja), čini se da ostale discipline ne mogu imati toliko utjecaja na misao unutar sveučilišta“ (Best, 2001:112).

Kao što možemo vidjeti, čini se da sociologija nije ta koja zadire u druga područja istraživanja već sociologija služi kao izvorište za mnoge ideje i koncepte koji postaju glavni objekt drugih, znatno manjih i znatno partikularnijih znanosti koje nemaju problema s primjenom znanja. Best navodi Loflandov citat koji kaže: „Svi žele da se sociologija podučava dok god se ne podučava na odsjecima za sociologiju i svi žele zaposliti sociologe dok god se oni ne nazivaju sociolozima“ (Lofland, 1985:277, prema Best, 2001).

2.3. Interdisciplinarnost – saveznik sociologije ili njen problem

Raznolikost sociologije vidljiva je na mnogo načina; prema mnogim autorima (Davis, 1994; Holmwood, 2010; Moody and Light, 2006) disciplina se smatra multi-paradigmatском – „znanost koja se sastoji od različitih istraživačkih programa i tradicija“ (Žažar, 2016:47). Kako izlaže Žažar, ideja sociologije kao „vodeće (društvene) znanosti“ nije nova i seže do Comtea (2016:54); sama ideja kraljevske slike sociologije ukorijenjena je u ideji o sposobnosti sociologije da objasni društvo u totalitetu što se i može realizirati, ali ako se „angažiraju“ druge discipline koje će popuniti praznine u znanju o društvu (Žažar, 2016:54). Interdisciplinarnost se vidi kao „moda“ u akademskom svijetu, ali sociolozi moraju biti na oprezu, jer interdisciplinarnost sužava, prije nego širi perspektive i uspostavlja odnos moći među disciplinama, pogotovo u vremenima kada je akademija u krizi (Burawoy, 2013). Navodi kako je Wallerstein imao san o jedinstvenoj društvenoj znanosti jer uslijed promjena modernosti više nije bilo moguće svijet razdijeliti na stroge parcele gospodarstva, države i društva čemu korespondiraju ekonomija, politologija i sociologija. Ovaj poraz disciplinarnosti, kako ga je nazvao, dovest će do povijesno utemeljene jedinstvene društvene znanosti (Burawoy, 2013). Wallersteinov san se ostvario, no ne baš u onakvom smjeru kakvom se nadao jer, napominje Burawoy (2013) danas ta velika društvena znanost postaje ekonomija jer je moć koju tržište posjeduje ogromno. Dok je sociologija "koketirala" s ekonomijom, nije prošlo dugo dok njena tradicija nije počela oponirati tržišnom fundamentalizmu; bilo da govorimo o Marxovoj teoriji o dinamici kapitalizma, Weberovoj teoriji o počecima reprodukcije kapitalizma, Durkheimovoj teoriji podijeljenog rada i solidarnosti - sve one bile su neprijateljske prema ekonomskom redukcionizmu, a Parsons, Bourdieu i Habermas dijele ideje feminizma i post-kolonijalizma kao antipatije prema tržišnom fundamentalizmu (Burawoy, 2013). Sociologija je zauzela poziciju na strani civilnog

društva, a protiv dominacije države i tržišta. Stoga, sociologija nije nikad bila važnija nego danas kada država i tržište zauzimaju veliku ofenzivu protiv civilnog društva (Burawoy, 2013). Doista, dok nacionalne države podržavaju komodifikaciju svega, jačanje neovisnoga civilnog društva najveća je nada za opstanak ne samo sociologije, nego isto tako ljudske vrste (Burawoy, 2013). Interdisciplinarnost postaje projekt za jedinstvenu društvenu znanost koja će biti ekonomija što je dodatni problem za sociologiju u krizi sveučilišta, jer se znanostima poput sociologije koje ne nude poslove odmah nakon studija i onim strukama koje nude kritičku perspektivu o suvremenom svijetu kojeg pokreće tržište režu sredstva i snižava ugled (Burawoy, 2013). Putujući po svijetu, Burawoy je u Južnoj Africi vidio sasvim drugačiju sociologiju, onu koja je snažno sudjelovala u borbi protiv Apartheida, sociologiju s fluidnim granicama, a kada je postao predsjednik američke sociološke asocijacije (ASA) pokušao je približiti javnu sociologiju te obraniti njeno javno lice i upozoriti, po uzoru na Južnu Afriku i američku intelektualnu elitu, na relevantnost sociologije u javnim stvarima i problemima (2013). Pitanje je, postoji li mogućnost da se uspostave interdisciplinarne veze koje ne bi implicirale odnose moći između znanstvenih disciplina (Žažar, 2016:55).

Sociologija ima maglovitu budućnost jer nije posve jasno što je to što je elementarno kada se govori o podučavanju sociologije (Stinchcomb, 1994.). Sociologija je po svemu sudeći vrlo dezintegrirana znanost, na što Stinchcomb (1994) ukazuje kada govori o razlikama između onih koji provode kvalitativna istraživanja, naspram onih koji vjeruju u kvantitativno obrađivanje podataka, govori o protivnicima ili zagovornicima konflikte teorije ili o tome kako je sociologija ima previše različitih smjerova. Biokemičar zainteresiran za mehanizam trovanja olovom, iskoristit će i povezati znanje anorganske ili fizikalne kemije kako bi objasnio mehanizam kretanja olova kroz organsku materiju i sl. na način na koji sociolog neće biti u mogućnosti povezati znanje kriminologije sa sociologijom porodice (Stinchcomb, 1994.). Stinchcomb ukazuje na problem same strukture studija sociologije budući da se sociolozi ne slažu oko toga od čega se njihova znanost sastoji, ne mogu niti studentima pružiti adekvatno elementarno sveprimjenjivo znanje (Stinchcomb, 1994.).

Stichcombov članak vodi novom pitanju za razmišljanje, a ono glasi: što učiti studente kako bi nakon diplome imali priliku naučeno primijeniti i kako bi imali temeljnu zalihu konkretnih znanja? Uzmimo za primjer diplomski studij sociologije na Filozofskom fakultetu u Zgrebu, koji nudi dva smjera: znanstveni i profesorski. Što točno znači znanstveni smjer sociologije? Nakon položena tri osnovna metodološka kolegija, upisala sam i dva dodatna izborna smatrajući to logičnim nastavkom vlastitog sociološkog obrazovanja. Ubrzo je uslijedilo razočaranje diplomskim studijem koji je u najmanju ruku, Stinchcombovim rječnikom rečeno,

dezintegriran. Kolegiji se bave temama koje obrađuju najrazličitija područja i imate osjećaj kao da ste od svega dobili po malo, ali ničega dovoljno. Za nekoga tko prema sociologiji gaji posebnu vrstu zanimanja, teme iz, primjerice, teorije svakodnevice s izvrsnim podtemama poput funkcioniranja liberalnog kapitalizma, teorije spektakla ili pak potrošačke kulture bit će nešto što stvara intelektualne zazubice. Feminističke teorije i pokreti, ili pak čikaška škola, sociologija grada, ili sociologija znanja i znanosti, teme su za koje se može zainteresirati, ali je pitanje kako završiti studij s temeljnim korpusom znanja, usmjerenim prema jednom određenom području kojim se naposljetku možete nastaviti baviti i to unutar akademskih granica ili izvan njih, primjenjujući naučeno. Istodobno, to je razočaranje u jednu ruku i oduševljenje u drugu jer sociologija se može pronaći i primijeniti na različitim fenomenima. Širok spektar fenomena koji primarno predstavljaju objekte drugih polja drugih disciplina zapravo posjeduju društvenu komponentu; čak i oni fenomeni koji nisu u direktnom interesu sociologiji poput klimatskih promjena, GMO-a itd. (Žažar, 2016:57). Moody i Light stoga postavljaju pitanje – gdje sociologija spada unutar raznih istraživanja različitih fenomena (2006). Malo je toga što sociologija ne proučava što može dovesti do posvemašnjeg raširenog osjećaja da sociologije nedostaje čvrstih temelja (Moody and Light, 2006).

Sociologija ustvari inherentno jest „znanost krize“ je se i iznjedrila u vrijeme velike krize koju je proizvela modernost, pa zbog toga kao da i oponaša krizu što dovodi stanja stalne krize u disciplini (Weiß, 1995. prema Steinmetz, 2002). Neki sociolozi tu krizu slave kao promicanje teorijske, epistemološke i sociološke različitosti, no velika većina sociologa krizu vidi kao negativni termin (Steinmetz, 2002). Neki autori poput Colea i Abbota, smatraju da je sociologija previše ispolitizirana i da je tako izgubila stajalište vrijednosno-neutralne znanosti, a uz to kriza se vidi i kao stanje u kojem sociologija mora birati između apstraktnog empiricizma i apstraktne teorije (Cole i Abbot prema Steinmetz, 2002). Može li teorija u sociologiji biti bilo što drugo doli apstraktna? Kako na jednoznačan, valjan i sasvim jasan način opisati sve društvene relacije koje se zbivaju?

„Nismo više dovoljno uzbuđeni da riskiramo, da se prepuštamo neobičnim idejama i odustali smo od pisanja o stvarnom svijetu, skrivamo se iza stiliziranog svijeta varijabli, povijesnih sila i teorijskih apstrakcija. Koliko nas, u ovoj sobi, pitam se, može tvrditi da je proveo vrijeme nakon fakulteta, u nekoj društvenoj instituciji koja nije sveučilište? Ne želim uvrijediti sociologiju i prozvati je za njenu iscrpljenost, zbog svojih godina. 43 godine je malo da bih se žalio da stvari nisu više kakve su nekad bile. Međutim, među ljudima moje dobi osjećam iscrpljenost prolazeći kroz intelektualne kretnje. Za razliku od svojih kolega, smatram da je problem sociologije najprije i najdublje intelektualni. Vanjske političke

prijetnje, teško privlačenje studenata, fragmentacija; sve se ovo reflektira kao slabost koja je fundamentalno slabost ideja. Prošlo je mnogo vremena od kad samo mi sociolozi vidjeli ideju koja nas zbija uzbuđuje, ideju koja može transformirati intelektualnu praksu, ideju koja bi nas zapravo zainteresirala da čitamo časopise“ (Abbot, 1997:1151).

U svojoj knjizi *The coming crisis of western sociology*, Gouldner (1970), u poglavlju „Sociologija i podsociologija“ govori o tome kako sociologija, u prvoj polovici 20. stoljeća zapravo nije uspjela pronaći teritorij na kojem bi se smjestila kao jedinstvena znanost. Svoje mjesto pod suncem, sociologija je pronašla tek u trenutku kad se (vrlo simptomatično) podijelila na „marksizam“ (službenu društvenu znanost u Sovjetskom savezu) i tzv. „akademsku sociologiju“ koja se razvila na sveučilištima, većinom u SAD-u (Gouldner, 1970). Obje strane iste znanosti bile su nositeljice različitih slojeva društva. Marksizam je bio orijentiran prema nižoj klasi koja je u pobuni protiv buržoaskog sistema, dok su drugu stranu iste znanosti razvijali većinom akademici na sveučilištima u SAD-u (Gouldner, 1970.). Nameće se sljedeće pitanje: koliko sociologija, zbog prirode svog predmeta istraživanja, može biti jedinstvena znanost? Ako da, kako bi trebalo izgledati temeljno znanje, matično znanje kojem bi se sve ostale podsociologije trebale vraćati i pozivati na njega.

Problem sociologije kao dezintegrirane znanosti leži u tome što su različite „škole“ sociologije predstavljene kao polaganje prava na cijeli predmet discipline, iako se čini da svaka škola proistječe samo iz jednog, određenog dijela predmeta – to čini osjećaj unutarnje podijeljenosti ako npr. ako pogledamo mikro perspektivu Georga Simmela i makro perspektivu Emila Durkheima (Fuller, 1991). Velika refleksivna slabost sociologije leži i u tome da disciplina nije dobro konstituirana kao cjelina: potrebno je klasificirati pravce ili škole misli po srodnim temama prije nego prema akademskim rodovima, što znači da se iste ideje mogu izroditi neovisno u različitim društvenim situacijama. (Fuller, 1991). Primjerice, Fuller navodi kako povijest našeg polja tipično započinje prizivanjem „iskustva modernosti“ iz razumijevanja različitih figura kao što su Marx, Weber i Durkheim, i dok god se ne razjasni kako neka takva apstraktna iskustva poput modernosti, mogu iskrsnuti iz tako različitih društvenih okolnosti u kojima su ovi mislioci živjeli. Različita viđenja jedne iste generalne ideje, dovode u pitanje preciznost i ozbiljnost sociologije kao znanosti, no malo tko se pita, mogu li se ideje koje društvo sa sobom nosi doista i opisati jednoznačno.

To što to najrazličitiji fenomeni koji su primarno subjekti nekih drugih znanosti u sebi sadrže društvenu komponentu je prednost sociologije (Žažar, 2016). To što sociologije ima posvuda i potreban je da objasni najrazličitije fenomene u najrazličitijim područjima znanosti, posljedica je toga što je društvo golemo i sadrži sve – nitko ne živi izvan društva. Stoga na sociologiju

možemo gledati kao na znanost koja interdisciplinarnosti daje puni smisao – a kao takva, trebala bi se moći primijeniti na najrazličitija polja društvenog života.

Zašto primijenjena sociologija? U svom predsjedničkom govoru na sjednici *hrvatskog sociološkog društva* 2009. Tomić – Koludrović se vrlo dovitljivo i sjajno referirala na Kennedyjev predsjednički govor napominjući kako je došlo vrijeme da se sociolozi i sociologinje zapitaju što mogu učiniti za društvo u kojem živimo (Tomić – Koludrović, 2009). Ako bi nas netko pitao u kakvom društvu živimo, najvjerojatnije bi reakcije na to pitanje bile više negativne nego pozitivne. Živimo u društvu u kojem su više nego očiti seksizam, homofobija, nepotizam, korupcija i kriminal, opresija radnika, kršenje ljudskih prava, rasizam, terorizam, plutokracija, kulturna nesnošljivost, diskriminacije svih vrsta, netolerancija. Svako društvo trebalo bi osim pravnih mehanizama imati i druge vrste mehanizama koji se aktivno zalažu za ne samo prevenciju i pokušaj rješavanja ovih društvenih tumora, već i za aktivno promicanje svega ono što bilo suprotno tj. zdravo i konstruktivno za društvo. Ovakvi mehanizmi nerijetko su mrtvo slovo na papiru i tek tu i tamo čujemo ili vidimo nešto za što možemo reći da odgovara konkretnim koracima ka boljem sutra. Možda je razlog tome što nedostaje radnih mjesta na kojima bi radili ljudi koji su školovani, ali prije svega motivirani za zagovaranje promjena u društvu.

Osim što bi sociolozi i sociologinje mogli naći posao nakon studija, sociologija bi mogla i trebala služiti tome da ljude izvuče apatije², da makne veo privida sa svijeta i u konačnici da se dogodi, kako je to veliki Weber rekao, raščaravanje svijeta. Ali ne u smislu da se svi bacimo u očaj, već da shvatimo kako možemo i moramo mijenjati društvo na bolje. Govoriti i spominjati neki problem vrlo je važno kako bi on dopro do svijesti ljudi.

² Nezaposlenost mladih jedan je najvećih problema ne samo kod nas, već i u drugim zemljama. Taj problema sa sobom povlači mnoge druge društvene probleme. Ne tako davno sudjelovala sam na prosvjedu koji se ticao upravo problema nezaposlenosti mladih. Razočarala me slika iznimno malog broja ljudi koji došao podržati prosvjed. Prosvjed je bio na otvorenom, ljudi su prolazili, ali rijetko koji čovjek je zastao i pogledao o čemu se radi, pa nije za očekivati da se nitko od prolaznika prosvjedu nije pridružio. Ne mogu se oteti dojmu da danas živimo previše apatično i da se previše lako i previše ravnodušno mirimo s teškom situacijom u kojoj se nalazi društvo u kojem živimo.

3. Aplikativna sociologija

3.1. Sociologija izvan sveučilišta

Tomić – Koludrović (2009:151) govori o tome kako se budućnost sociologije treba temeljiti na osnaživanju društva tj. na „doprinosu sociologije društvu i na njezinoj ulozi u tumačenju procesa koji su bitni za društvo“ te ne trebamo polaziti „samo od onoga što se najčešće naziva unutarisciplinarnim pitanjima“.

No, prije svega, što je to javna sociologija? Burawoy oslikava sociologiju kao lijevo-orijentiranu profesionalnu zajednicu koja u sebi utjelovljuje četiri lica: profesionalno, javno, kritičko i *policy* lice. U Burawoyevom modelu javna sociologija ima dva lica: tradicionalno i organsko, gdje se prvo odnosi na slučajnu vezu s javnošću, a organsko se odnosi na namjerno i svjesno angažiranje; sociolog radi s grupama i individuama u javnoj sferi (Burawoy prema Boyns i Fletcher, 2005).

Profesionalna sociologija izvedena je oko empirijskih istraživanja, a Boyns i Fletcher je interpretiraju kao razgovore i debate u profesionalnim časopisima i iza zatvorenih vrata koje vode sociolozi znanstvenici, profesori i sl. (Burawoy prema Boyns i Fletcher, 2005).

Kritička se najjednostavnije može opisati kao samorefleksivnost discipline, vlastito kritičko promišljanje, vlastiti „moralni kompas“ (Burawoy prema Boyns i Fletcher, 2005).

I na kraju *policy* sociologija bila bi ona gdje sociolozi obavljaju svoj zanat, pod nekim ugovorom, u službi nekih klijenata (Burawoy prema Boyns i Fletcher, 2005).

Burawoyev model javne sociologije (Burawoy, 2005:11).

	Akademsko publika	Izvan-akademsko publika
Instrumentalno znanje	Profesionalna sociologija	Policy sociologija
Refleksivno znanje	Kritička sociologija	Javna sociologija

Burawoy napominje kako je ovaj model idealtipski i da su ova lica sociologije međusobno prožimajuća; profesionalna je često i kritička, dok se kritička može pronaći u *policy* sociologiji, *policy* je ustvari utemeljena na profesionalnoj, a sve 3 su aspekti javne sociologije (Burawoy prema Boyns i Fletcher, 2005). Čini se kako je javna sociologija u sebi

inkorporirala dvije ideje: ideju javne publike i ideju poboljšanja javne dobrobiti (Brady, 2004). Prva ideja označava širenje granica i prihvaćenosti socioloških istraživanja i teorija; druga ideja označava traganje za doprinosom društvu i životu članova istog (Brady, 2004). Unatoč tome što se nada Burawoyevoj javnoj sociologiji, Brady izlaže razloge zbog kojih misli da taj koncept neće uspjeti: kao prvo smatra da nema konkretnih zahtjeva za praktičnim radom (2005). Autor smatra kako je potrebno napraviti konkretne korake koji bi sociologe pojedinačno okretali ka konkretnom praktičnom radu, ali da bi se to postiglo mora se identificirati strategije za javnu prezentaciju sociologije jer se sociolozi suočavaju s poteškoćama kada rezultate istraživanja i pojedine teorije pokušavaju izložiti široj publici, a upravo je to ključ koji bi pomogao otvoriti vrata sociologiji da bude javna i prepoznatljiva (Brady, 2004). Sljedeća stvar na koju Brady obraća pažnju jest nedostatak poticaja u profesionalnoj sociologiji; kaže kako nije zagovornik racionalne teorije, ali smatra da na sveučilištu postoji ozbiljan nedostatak poticaja kada se govori o javnoj sociologiji (Brady, 2004). „Većina našeg vremena otpada na potrebe: pisanje preporuka, službeni posao, savjetovanje studenata, papirologija itd; ako su ove aktivnosti prijeko potrebne, ne ostavljaju nam puno prostora za bilo što drugo“ (Brady, 2004:1633).

Brady smatra kako civilno društvo nije dovoljno problematizirano, osvrćući se na Burawoyevu tvrdnju kako je civilno društvo značajan teren za sociologe i kako su država i tržište od velikog interesa za sociologiju, ali u sferi civilnog društva (Burawoy prema Brady, 2004).

Osvrnimo se na trenutak na ono što je Brady rekao. Gdje se sociolozi točno mogu zaposliti nakon studija, mistično je pitanje. Složila bih se s onim što Brady ukazuje kao probleme, jer da bi sociolozi ojačali struku, moraju je učiniti vidljivom, a to mogu jedino tako da se istaknu kao stručnjaci. Da bi postali uspješni stručnjaci koji promiču svoju struku, trebaju prije svega zainteresirati studente tako da znaju što i zašto studiraju. Ono što na studiju sociologije nedostaje je povezivanje studenata s potencijalnim radnim mjestima na kojima bi mogli primjenjivati teorijska i empirijska znanja. Sociolozi ne rade samo u statističkim zavodima, u školi ili istraživačkim tvrtkama. Sociolozi su tu da, kako je to izrekao Giddens, mijenjaju svijet. Sjajna prilika za „biti ona promjena u društvu koju želiš“ jesu, primjerice, udruge civilnog društva. Bilo bi dobro kada bi postojala snažna veza između takvih potencijalnih radnih mjesta i odsjeka sociologije. Smatram da bi to značajno motiviralo studente da shvate da ipak postoji mogućnost da kao stručnjaci koji proučavaju društvo zaista mogu nešto konkretno za isto društvo i napraviti kao što je naglasila Tomić – Koludrović u svom predsjedničkom govoru (2009).

3.2. Što je primijenjena sociologija?

Što je primijenjena sociologija? To je ona sociologija koja se primjenjuje izvan sveučilišta uz pomoć teorija i metoda, a sve s ciljem „proizvodnje pozitivne društvene promjene kroz aktivnu intervenciju“ (Bruhn, 1999:1 prema Zevallos, 2009).

Koja je razlika između, kako su je Freeman i Rossi (1984) nazvali, *konvencionalne sociologije* i *primijenjene sociologije*? Konvencionalni sociolozi svoju intrinzičnu nagradu nalaze u rezultatima samog istraživanja, dok sociolozi koji primjenjuju svoju struku, budući da su zaposleni i angažirani, svoj uspjeh mjere na temelju onog kako su zadovoljni njihovi „sponzori“; konvencionalni sociolozi imaju mnogo veću slobodu u izboru predmeta svog istraživanja, dok kod primijenjene sociologije, sociolog rješava probleme za koje je angažiran; angažirani sociolog mora znatno brže i efikasnije postići vidljive rezultate, dok se konvencionalni sociolog može posvetiti svojim rezultatima malo opuštenije; kod primijenjene sociologije važnija je „vanjska valjanost“ što znači da rješenja koja sociolozi zagovaraju direktno utječu na specifičnu temu ili problem koji je klijent zadao, dok je kod konvencionalne sociologije fokus više na „internoj valjanosti“ u smislu što će ostali kolege misliti o njihovom radu; konvencionalni sociolozi fokusiraju se na teorijsku važnost, dok primijenjena sociologija stavlja naglasak na praktične rezultate svojih aktivnosti; i zadnja, ali nikako najmanje važna razlika jer zapravo pokazuje važnost jedne i druge strane sociologije i koja pokazuje kako i zašto jedna i druga strana moraju surađivati, jest to da kod akademske ili konvencionalne sociologije pokazatelj da se trud isplatio je prihvaćenost nečije teorije koja je objavljena u nekom časopisu, dok kod primijenjene sociologije uspjeh označava razumijevanje od strane klijenta/sponzora – razumijevanje u smislu da on razumije što je i zašto sociolog radio te primjenjivane toga na konkretno donošenje odluka (Freedman and Rossi, 1984: 572-573 prema Zevallos, 2009). Primijenjena sociologija ima različite opsege primjene. Što točno rade primijenjeni sociolozi? Rossi kao primijenjeni sociolog progovara o konkretnom poslu koji obavlja (1986). Njegov posao su primijenjena istraživanja koja počivaju na konceptima i sociološkim metodološkim oruđima, kojima potom dizajnira i iznosi pojedine informacije o temama o kojima se moraju donijeti neke važne odluke (1986). Istraživanja koja je provodio bavila su se raznim temama od obrazovnih problema do prirodnih katastrofa, zločina ili beskućništva (Rossi, 1986). Primijenjena sociologija može se provoditi još i na način da postanemo savjetnici koji daju savjete i preporuke bazirane na

sociološkim idejama ili organizacijama, obiteljima ili individuama ili da postanemo direktni analitičari koji analiziraju odluke, programe i odredbe koje se provode i to naravno kroz sociološku perspektivu i znanje (Rossi, 1986). Kad je 1930ih upisao studij sociologije Rossi (1986) ističe kako nije imao sumnju u to da je sociologija prije svega akademska disciplina u kojoj znanstvenici i akademici čitaju o svijetu i čitaju o svijetu ono što su drugi napisali i zatim u udobnosti svojih fotelja pišu o onom što su čitali. Također smatra da su se stvari podosta promijenile u ovih 50 godina do vremena iz kojeg je članak i to barem na 3 polja: 1) sociologija kao i druge društvene znanosti napravila je kolekciju tehničkih istraživačkih procedura; 2) sociološka istraživanja premjestila sam se iz fotelja na teren; 3) počelo se pomagati studentima da ispune svoje humanističke aspiracije – velik broj deskriptivnih i analitičkih istraživanja ponudilo nam je razumijevanje nekih pojava našeg društva (Rossi, 1986:2). Ipak, smatra Rossi (1986:2), sociologija se „brzo raspada kao disciplina, fragmentirajući se na dijelove koji se udaljavaju jedni od drugih“. Od ovog članka prošlo je novih 30ak godina, a mi opet raspravljamo o istim pitanjima i problemima. „Postoje dvije glavne poruke sadržane u članku. Prvo, primijenjena sociologija u obliku primijenjenih društvenih istraživanja je napravila jak doprinos za osnovnu sociologiju opskrbljivanjem istraživačkim alatima koji su držali to polje od toga da postane isključivo akademska aktivnost. Drugo, ostaje još dosta toga što moramo napraviti da bi teorijska sociologija postala znanstvena disciplina s konkretnim porukama koje daju razumijevanje temeljnih društvenih procesa. Po pitanju razumijevanja ovih osnovnih društvenih procesa, predlažem primijenjenu sociologiju koja može pomoći osnovnoj sociologiji da ne postane nepovezana zbirka epistemološke zabrinutost ili skupina ograničenih, deskriptivnih, empirijskih proučavanja“ (Rossi, 1986:6).

Wimberley primijenjenu sociologiju vidi kao ono „što sociolozi rade za nesociologe i ponekad samo za sebe“ (1998:5). Ona uključuje podučavanje sociologije, ali i praksu izvan akademskih granica u javnom i privatnom sektoru; sociološki koncepti pružaju bazu za preporuke kako poboljšati situacije u društvu, i iako smo svjesni vrijednosti sociologije, svjesni smo i da poslodavci neće uvijek biti sretni preporukama koje nudi sociološka perspektiva, barem ne isprva (Wimberley, 1998). Primijenjena sociologija bavi se rješenjima problema u privatnoj ili javnoj sferi (Wimberley, 1998). U ovom tipu sociologije, zapravo se naglašava znanje i razumijevanje koje pomaže studentima sociologije da pronađu posao koji nije predavanje sociologije ili im pak pomaže da rade sociološka istraživanja kojima će tražiti odgovore za pitanja i probleme u konkretnom društvu kroz upotrebu socioloških metoda i

teorije (Wimberley, 1998:7). Wimberley ističe jedan od glavnih problema primijenjene sociologije. Naime, smatra kako iako većina studija sociologije nema praktikume, svi naglašavaju metodologiju istraživanja kao jedno od najvažnijih stvari koje se mogu naučiti i koje će studentima otvoriti vrata pravog zaposlenja nakon fakulteta (1998). „Što novo sociolozi mogu napraviti za svijet? Odgovor na ovo pitanje je sve ono što stoji između onog što primijenjena sociologija jest danas i onoga što bi htjela biti“ (Wimberley, 1998:10). Ovaj je članak od prije gotovo 20 godina, stoga je opravdano pitati se, gdje je primijenjena sociologija danas?

Turner progovara o tome kako odvajanje teorije od prakse, (u ovom slučaju sociologije kao akademske discipline od sociologije kao primjenjive discipline) sprječava sociologiju od stjecanja ugleda: „nepovezanost između teorije, metodologije i prakse sociologiju drži podalje od toga da bude kumulativna znanost. Doista, većina sociologa vjerojatno niti ne vjeruje da bi sociologija trebala biti znanost, što u svijetu koji je vođen ovim vjerovanjem samo marginalizira sociologiju sve dalje ili nas gura ka borbi s ostalim strukama koje su bolje uspostavljene“ (Turner, 1998:247). Ono što Turner poručuje i čemu zapravo želi okrenuti sociologiju je pojam *društvenog inženjeringa*; jer kako kaže, u svojoj osnovi, inženjerstvo označava gradnju stvari, primjenu teorijskih načela u praksu, a mi kao sociolozi želimo izgraditi bolji svijet, bolje društvo (Turner, 1998). Svi sociolozi bilo akademski ili primijenjeni, dijele neke sličnosti kao što su želja za kreiranjem kvalitetnog znanja koje bi pomoglo u razumijevanju društvenog ponašanja, svi žele priznanje za posao koji obavljaju i svi žele poštovanje (Zeller, 1985). Zeller pomalo oštro opisuje rad akademskih sociologa kao onaj koji je vođen primarno vlastitim interesima, dok rad primijenjenih sociologa vidi kao rad koji je vođen interesima drugih: - kada studenti dođu i pitaju za savjet o nekoj tezi u istraživanju obično kažu kako su za to zainteresirani pa su to odlučili istraživati; kada dođe neki od klijenata po savjet o istraživanju koje se provodilo u tvrtki, obično kažu da su im potrebni rezultati kako bi napravili i donijeli racionalne odluke (Zeller, 1986: 66). Akademski sociolog ponajprije provodi teorijski rad, dok je za primijenjenog sociologa glavna svrha istraživanja praktična; akademski sociolog želi istinu, dok primijenjeni sociolog želi korisnost; akademski sociolog ne vjeruje sistemu i kritizira ga, dok primijenjeni sociolog radi u njemu; „za akademskog sociologa znanje je cilj samo po sebi; za primijenjenog sociologa znanje je sredstvo do postizanja cilja“ (Zeller, 1985:66). Iako primijenjena sociologija ima dugu povijest, razvoj tradicije koja bi označavala trening i osposobljavanje studenata da primjene svoje znanje, zapravo ne postoji (Gelfand, 1975). Mnogi sociolozi koji rade neki

primjenjiv posao, zapravo su se odrekli svog profesionalnog identiteta kao sociologa, i zauzeli su poziciju istraživača, sistemskih analitičara, stručnjaka za zajednicu i sl. (Gelfand, 1975). Kada se govori o primijenjenoj sociologiji posvuda nalazimo riječi poput „raditi“, „akcija“, „intervencija“ (Finklestein, 2010:99). Kao i Gelfand, i Finklestein govori o tome kako se nigdje ne spominje samo podučavanje primijenjene sociologije u kontekstu edukacijskih procesa i institucija iako većina sociologa na neki način „radi“ sociologiju, tj. bavi se primijenjenom sociologijom (Finklestein, 2010). Ako se poučava kako „raditi“ sociologiju na najbolji će se mogući način povezati teoriju i praksu koja je vrlo važna, ne samo po pitanju radnih mjesta i već i za samu reputaciju struke (Finklestein, 2010). U nastavku autorica nudi četiri razloga zašto je potrebno podučavati kako se sociologija primjenjuje: efektivnije podučavanje i učenje sociologije. „Interakcija znanja i akcije, teorije i prakse, esencijalna je komponenta bilo kojeg procesa učenja“ (Finklestein, 2010:101). Osim toga, kroz ovakvo predavanje sociologije, studentima se pruža mogućnost stjecanja prijeko poželjne prakse; ovakav proces učenja omogućava i zahtijeva refleksiju – a ona je vrlo važna za znanost poput sociologije: „što sam napravila, kako sam to napravila i što sam postigla“ (Finklestein, 2010:101). Primijenjena sociologija vraća nas našim „korijenima“. „Kako podučavamo sociologiju, nije nepovezano s onim što podučavamo i s prezentacijom kako je disciplina nastala“ (Finklestein, 2010:103).

Ward, kojeg se smatra začetnikom američke sociologije, proveo je većinu svog sociološkog vijeka u vladi i vjerovao je kako sociologija treba služiti društvima da planiraju i poboljšaju svoje postupke kako bi poboljšala živote pojedinaca (Coser prema Finklestein, 2010). Podučavanje primijenjene sociologije pomaže povezivanju, podučavanju i istraživanju u svrhu kreiranja društvene promjene. Ono što podučavanje primijenjene sociologije donosi je, kako je već istaknuto, sjajno povezivanje teorije i prakse, a to je ono što je obično prijeko potrebno studentima kojima je samo učenje teorija pomalo zbunjujuće i ne znaju gdje i kako primijeniti ono naučeno (Finklestein, 2010). Naučiti studente da postanu svjesni kako mogu upotrijebiti znanje koje su naučili na mnogim poljima kao i u svakodnevnom životu, pomoći će ne samo studentima, već i zajednici u cjelini (Finklestein, 2010).

Stalno se kroz zaključke provlači saznanje da je sociologija nepriznata. Problem sa strukom dijelom može nastati i zbog u apatije samog podučavanja. Možda je ta apatija opravdana i možda ta apatija dolazi iz iskustva, no ono što je sigurno, je da je apsolutno nekorisna i ne pomaže niti u rješavanju problema s kojima se struka susreće niti pomaže studentima da bolje razumiju to što studiraju. Ako je tako, to se može pretvoriti u jedan začarani krug iz kojeg se

sociologija neće nikada izvući. Sociologija je po mnogočemu posebna znanost. Zašto? 1) u suštini se bavi onim što je svima neizbježno – društvom u kojem živimo. Čak i kada kažemo, a često se to zna govoriti u negativnoj konotaciji, da sociologija proučava sve i svašta, zapravo smo u pravu. Sociologija je dovoljno hrabra da u sebi poveže razne razine stanja stvari i analizira ih iz pozicije koja otkriva posljedice tih stvari na pojedinca i društvo. Uz početnu iskru koju daje zdrav razum, sociologija pali vatru uz pomoć teorija i istraživačkog rada kako bi rasvijetlila stvari i društvene probleme; 2) Ovo drugo veže se neposredno na ovo prvo. Već je i Berger otkrio tu predivnu osobinu sociologije, a to je pronicljivost. Zbog širokog predmeta istraživanja, sociologija je naučila kako gledati iza zatvorenih vrata, tj. pokazati kako ono što nam se naizgled čini očitim zapravo ne mora biti uopće tako. 3) Sociologija je vizionarska znanost jer nudi ono što je Mill nazvao, sada već toliko spominjanom, sociološkom imaginacijom. Izađite van na ulicu i pogledajte svijet oko vas prolazi. Što vidite? Ako ste upoznati sa sociološkim znanjem zacijelo vidite čitav niz fenomena koje bi, u najmanju ruku, bilo interesantno istražiti: od inspirativnih natpisa na bocama i kozmetičkim proizvodima pa sve do „zurenja“ u pametne telefone. Osudite se stalno pitati, zašto? Sociologija može ponuditi odgovore vašoj znatiželji. 4) Emil Durkheim predstavio nam je društvenu činjenicu. Svugdje postoji forma za koju znamo točno kojim je sadržajima ispuniti. To se naziva formalnost i kada je ona propisana, kao članovi društva pridržavat ćemo je se – i to je društvena činjenica. Međutim što kad je ta formalnost prešutna, a opet gotovo beskompromisno poštovana? Mislite da je odjeća koju ujutro oblačite u potpunosti u domeni vaše slobodne volje? Razmislite ponovno. Ovo su misaoni procesi koji su mi pomogli da obogatim svoje misli, a s njima i svoj život. Sociologija nudi razmišljanje u širinu i otvara horizont uma.

Primijenjena sociologija bila bi: „svaka upotreba (obično fokusirana na klijenta) sociološke perspektive i/ili oruđa u svrhu razumijevanja, intervencije i/ili poboljšanja ljudskog društvenog života“ (Steel, 1994:2). Kako Steel navodi, kod primijenjene sociologije teorija nije posve isključena, ali nije centralni objekt, već se teorijske perspektive koriste kao osnovni set znanja za analizu problema (Steel, 1994). Govoreći iz perspektive 1980-ih kada je i pisan članak, Adamek i Boros navode kako se na sveučilištima pojavio zahtjev studenata za izučavanjem primijenjene sociologije tj. za nekim opcijama koje bi ima ponudile određenu vrstu prakse i kako navode, dogodio se zahtjev za „hitnom potrebom za reevaluacijom tradicionalno akademski – orijentiranim programima sociologije“ (Adamek i Boros, 1981:387). Godine 1969. na sveučilištu u Kentu, započeo je prvi program primijenjene

sociologije, a od tada, i mnoga druga američka sveučilišta uvela su raznolike programe primijenjene sociologije kao što su primjerice: medicinska sociologija i sociologija starenja, programi kliničke sociologije, programi rješavanja društvenih problema i sl. (Adamek i Boros, 1981). Nathan Glazer ovakvu potrebu za programima primijenjene sociologije vidi u promjenama koje donosi moderno društvo (Glazer prema Adamek i Boros, 1981). Zamislimo kakva je potreba za programima primijenjene sociologije danas kada nam se čini da je suvremeno društvo doseglo jednu razinu promjena koja žudi za analizom; potpuno novi oblici društvenosti, Castellsovo *umreženo društvo*, Beckovo *društvo rizika*, Orwellov *Veliki Brat* možda više nekog ikada u povijesti postaju aktualni. Etzioni je 1980ih imao viziju o smjeru u kojem bi sociologija mogla ići: „Bit će više poslova i više javne potrebe za sociologijom koja mari za društvo za razliku od one koja promiče disciplinu kao znanost *per se*“ (Etzioni prema Adamek i Boros, 1981:397).

Sociologija ima vrlo karakterističan put razvitka jer se, najprije u Europi razvijala kao akademska disciplina koja tek kasnije razvija svoju primjenjivu dimenziju za razliku od primjerice medicine koja je prvo nastala kao vještina, a tek kasnije dobiva teorijsku osnovu (Šporer i Županov, 1985:53). U sociologiji se, kako navode Šporer i Županov, dugo održala tradicionalna orijentacija na akademsku disciplinu i njenu primjenu, ali se ta primjena odnosi tek na obrazovni sistem, što prema autorima dovodi do višestrukih posljedica: za sociologiju kao znanost, za nositelje te znanosti i za društvo kojem sociologija služi: „zadržavanje samo u obrazovnom sistemu znači sociologiji kao znanosti limitirati mogućnost novih spoznaja. Sociologija se ne može zadržavati na teorijama i apriornim postavkama, već teorije treba provjeravati da bi se odredila njihova valjanost“ (1985:53-54). Za same sociologe i sociologinje, „posljedice zadržavanja u akademsko-obrazovnom krugu“ označavaju limitirano područje rada i profesionalnog ostvarenja, a posljedice za društvo vide se u nedostatku sociološke stručnosti, tj. „znanstvenog pristupa analizi društvenih fenomena“ (Šporer i Županov, 1985:54). Dvojac napominje kako sociologija kao strogo akademska i obrazovna disciplina postaje izložena vlastitoj „getoizaciji“ i „marginalizaciji“ te referirajući se na Fichtera (1984) smatraju da sociologija „izvršava polagano samoubojstvo“ jer je ona znanost koja služi poboljšanju društva, a ako je ne iznosimo u javnost to može biti pogubno ne samo za nas već i za razvoj društva (Šporer i Županov, 1985:54). Tridesetak godina kasnije, aktualnost teksta ne jenjava. Kako je moguće za sociologiju da opstane kao čvrsta i prepoznatljiva znanost ako u svom opisu ima samo teorijsko promatranje i bilježenje svog predmeta istraživanja i prenošenje znanja o istom na nove generacije. To prenošenje znanja

mora imati opipljiv razlog, osnovu za djelovanje tj. primjenu. Kako smo već ranije u radu naveli, a na što se i ovdje i autori pozivaju, postoje neke distinktivne razlike između tradicionalne i primijenjene sociologija, gdje se najveća vidi u promjeni profesionalne orijentacije jer se kreće od dominantno intelektualističke kao uslužnoj (Parsons prema Šporer i Županov, 1985).

3.3. Povezivanje akademske i primijenjene sociologije – konkretni mehanizmi za poboljšanje struke

„Ne možemo stići tamo, ako ne znamo kamo idemo, a po iskustvu danas, ne znamo gdje želimo ići. Ne želimo stvoriti samo viziju struke za nas, već i za javnost, a posebno naše studente“ (Steele, 2000:2).

Kao što smo već i prije napomenuli i vidjeli kroz cijeli ovaj rad, sociologija je kao tvornica ideja i koncepata koji postaju važni za rješavanje društvenih problema, ali ih nerijetko prisvajaju druge društvene znanosti, otkidajući tako od našeg intelektualnog tkiva (Best, 2001).

Steele stoga predlaže nekoliko mehanizama, tj. 3 generalne stvari koje sociolozi moraju produbiti i na kojima moraju inzistirati kako bi se istaknuli: 1) Gledanje šire slike: sociolozi imaju u rukama oružje koje pokazuje ljudima da nije sve onako kako se čini te da na neki određeni problem ili situaciju utječu mnogi parametri na koje pak snažno utječe društveno-povijesni kontekst u kojem se neko društvo nalazi u trenutku pojave nekog društvenog problema. Važno je gledati „širu sliku“ stvari, procesa, problema i situacija. „Pod tim se misli da moramo makroskopski sagledati baš sve, bilo da se radi o interakciji 2 osobe koje prolaze ulicom, ili interakciji dvije nacije u globalnom selu“ (Steele, 2000:3). Ovo je vrlo važno jer se tu vidi snaga sociologije u odnosu na ekonomiju ili psihologiju koje svojim mikroskopskim pristupom nemaju dovoljno cjelovit prikaz i objašnjenje problema. No, osim što takav pristup može osnažiti imidž sociologije, može ga i oslabiti jer ljudi obično žele instant- rješenje ili kako ga Steele naziva „srebrni metak“ koji služi kao magično rješenje jednostavnog problema (Steele, 2000). No ipak, gledajući na društvene probleme i interakcije „od vrha prema dolje“ sposobni smo vidjeti nove realnosti koje su često zanemarene, te u kombinaciji si drugim perspektivama, sociološka ima vrijednost koja se ne može poreći (Steele, 2000).

Uzmimo za primjer, ulično uznemiravanje³, koje se obično ne doživljava kao društveni problem već kao najobičnija svakodnevna stvar koju je svatko do nas doživio na ulici ili javnom prijevozu. Čak se u nerijetkim situacijama ulično uznemiravanje doživljava kao kompliment ili šala (Perasović et. al., 2014). Na, upravo ako pogledamo širu sliku, uviđamo kako takvo ponašanje narušava kvalitetu života, plaši žene ili muškarce izložene uličnom uznemiravanju, razotkriva se niz parametara koji utječu na pojavu uličnog uznemiravanja koje u nekim zemljama može biti indikator seksualnog uznemiravanja, uznemiravanja na radnom mjestu, diskriminacije i sl. (Perasović, et. al., 2014).

Sljedeći mehanizam koji navodi Steele jest: 2) Identifikacija i rješavanje problema: sociologija nudi obrazac za identifikaciju problema, i to je prava vrijednost socioloških teorija, jer kad bi ih mogli efektivno prevesti u koristan format, oboružali bi građane, one koji podučavaju, i one koji donose odluke sa snažnim oružjem. Sociolozi su obrazovani da prepoznaju činjenicu da ljudi stvaraju realnost u kojoj žive i da su problemi često društveno konstruirani i tako prepoznaju kad nešto doista jest problem (Steele, 2000). 3) Interakcija kao jedinica analize; začetak društva kao središnjeg počinje od ljudske interakcije, a ne od individue same za sebe i zbog toga je važno naglasiti da interakcija kao takva jest između i iznad naše slobode koja je naravno važna, no nije zgorega zapitati se, sve što činimo slobodno, činimo li doista slobodno i oslobođeni bilo kakvog „višeg“ pritiska?

Steele navodi kako je potrebno više oruđa: s obzirom na moderno i postmoderno društvo koje nas okružuje dolazi do interakcije između društvenih tehnologije i društvenih formi i to nas izaziva da proširimo vlastitu, kako ju je autor nazvao „kutiju za alat“, stvoriti nova oruđa za proučavanje novih fenomena, neka oruđa ćemo možda morati posuditi od nekih drugih disciplina i na taj ćemo način najbolje doći do ljudske interakcije; također moramo primiriti antagonistički odnos između kvalitativnih i kvantitativnih metoda. (Steel, 2000).

Autorica Seperson (1995) poručuje sljedeće:

1) Potrebno je pisati jasno. Sociolozi (profesori jednako kao i studenti) moraju pisati svoje radove sa što manje žargona u njima, jer kako je i napomenuo Cole (1994) česta kritika koja

³ Ulično uznemiravanje „odnosi se na ponašanja koja u hrvatskom jeziku možemo opisati kao seksualno ili spolno uznemiravanje na javnim mjestima, odnosno širok spektar neželjenog ponašanja prema ženama od dobacivanja primjedbi, prijedloga i komentara, verbalnog omalovažavanja kroz uvredljive i diskriminirajuće primjedbe i šale do fizičkih kontakata kao što su približavanje, zaprječivanje prolaza, diranje i hvatanje, izlaganje osobe seksualnim sadržajima, npr. masturbiranje pred njom, praćenje osobe i slična ponašanja koja mogu prerasti u uznemiravanje i početi obuhvaćati različite oblike nasilja“ (Perasović, 2014:297 prema Kearl, 2010.)

se pripisuje sociologiji jest ta da sami autori članaka nemaju jasnu sliku o svrsi članka koji pišu (Cole prema Seperson, 1995)

2) Potrebno je pisati za šire mase. Autorica poručuje kako trebamo pisati radove i članke tj. sociološke kolumne koje bi izlazile u dnevnim i tjednim novinama i magazinima, a sociološki uvid u stvari trebao bi se proširiti na televiziju, radio i druge medije i na taj bi se način bavili društvenim problemima proučavajući ih iz sociološke perspektive; autorica napominje kako bi na taj način dobili bolje odnose s javnošću (Seperson, 1995).

3) Sociologija treba tragati za boljim pozicijama sociologa i sociologinja u područjima politike, ekonomije i sl. jer bismo na taj način svijetu dali bolji uvid u našu struku i prednosti u rješavanju društvenih problema koje ona nudi (Seperson, 1995).

4) Sociologija treba ojačati vlastiti identitet. Kako smo vidjeli u prethodnom dijelu rada, a i autorica to ovdje još jednom ističe, sociolozi se često za iste poslove natječu sa socijalnim radnicima, antropolozima i sl. a u konačnici se događa to da se svi zajedno nazivamo društvenim znanstvenicima. Država bi na nacionalnoj razini trebala poslodavcima ukazati na vještine i potencijalne doprinose u radu sociologa (ne društvenih znanstvenika!) (Seperson, 1995).

5) Ono što autorica predlaže u sljedećem koraku to je podučavanje sociologije u srednjim školama. Sociologija se obično učio u sklopu, širih, već spomenutih, društvenih znanosti (Seperson, 1995). U Hrvatskoj, barem u gimnazijskom programu, sociologija se uči kao zaseban predmet, disciplina i znanost. Možda ne bi bilo loše da sociologija podučava i programima drugih srednjih škola, kako bi se učenicima otvorio pogled na kompleksnost društva u kojem žive i kako bi se skrenula pažnja na sve ono što u društvu nije dobro i kako bi se kod mladih ljudi potaknula kritičko mišljenje. 6) Trebamo se povezati putem akademskih partnerstva. 7) Trebamo povećati toleranciju.

S ovih 7 koraka, autorica daje odgovor na pitanje što ne valja sa sociologijom – „odgovor je *ništa* što se ne može nadići jasnijom komunikacijom s javnošću i s boljim odnosima s tom javnošću. Na taj će se način i prilike za zapošljavanje zasigurno poboljšati“ (Seperson, 1995:312). Joel Best smatra kako moramo prestati pisati samo za sebe, moramo prestati pisati knjige i radove koji će o našem postojanju i postojanju naših istraživanja i teorija izvijestiti samo druge sociologe; izdavači najčešće odbijaju reklamirati naše knjige, ne zbog toga što ih ne žele prodati, već zbog toga što ne vjeruju da smo sposobni napisati nešto što bi zainteresiralo nesociološku javnost (Best, 2001). Finklestein je sjajno istaknula u svom članku (2012) da je sociologija znanost koja znači promjenu. Smatra sljedeće: „ako postoji jedno definirajuće svojstvo globalne promjene, to je promjena sama. Globalna promjena je brza i

nepredvidiva i društvene sile morat će krenuti u više različitih smjerova od jednom“ (Finklestein, 2012:38). U takvom društvu u kojem postoji „nevjerojatno kompleksna i višerazinska priroda društvene promjene“ postoji potreba za onim što bi tu promjenu objasnilo i olakšalo (Finlestein, 2012:38). Sociologija je definitivno kvalificirana popuniti to mjesto i tu potrebu; ono što je potrebno jest sociologija koja rješava probleme - što bi bila, kako ju je Finklestein nazvala, „aktivnija varijanta javne sociologije“ (Finlestein, 2012:38).

Teorijski radovi koji sugeriraju kako poboljšati stanje same sociologije neprestano se osvrću na mogućnost stavljanja sociologije „u pogon“. Sargent i Hohm govore o sociologija koja se može raditi, te kažu sljedeće: „da bi bila relevantna, mora se moći raditi“ (Sargent i Hohm, 2008).

„Michael Burawoy je imao pravo – ako sociologija želi napredovati, potrebna joj je snažnija javna prisutnost. Sociologija ima neuvjerljivu prezentaciju, razbijena je nemogućnošću da uspostavi održivo i koherentno javno lice, sociologija je sve osim vidljiva oku javnosti, dominantno je zasjenjena svojim rođacima iz društvenih znanosti – psihologijom, ekonomijom i politologijom“ (Boyns i Fletcher, 2005:5). Kako osnažiti sociologiju? – odgovor se opet krije, u javnom licu sociologije tj. u potrebi da sociologija postane javna.

Javna ili još konkretnije, primijenjena sociologija najbolji je način kako da naša struka postane vidljiva, a Wimberley daje konkretne savjete kako zakoračiti u primijenjenu sociologiju: 1) volontiranje – možemo volontirati i pomagati drugim pojedincima i grupama u našoj zajednici kako bismo s njima podijelili naša znanja, a dijeliti znanje bit će korisno jer će javnost primijetiti kako sociolozi posjeduju i konkretne vještine koje ne služe samo za podučavanje sociologije; 2) savjetovanje – volontiranje nas može dovesti do savjetovanja od kojeg možemo živjeti, tj. primati plaću. Kada bi drugi uvidjeli moguću primjenu znanja koje sociolozi posjeduju, možda bi bili voljni platiti za primijenjenu sociologiju; 3) učiniti sociologe i sociološke doprinose vidljivijima – moramo pronaći riječi kojima ćemo opisati što rade sociolozi, moramo pronaći načina da konkretne akcije približimo vanjskom svijetu; za to bi nam najviše trebale koristiti sociološke asocijacije i sociološka društva – potrebno je više komunicirati sa nesociolozima: „moramo operacionalizirati koncept sociologije u termine koje i drugi razumiju“ (1998:11-15).

Davne 1964. Hans Zetterberg objasnio je tko je zapravo sociolog:

1) Sociolog je donositelj odluka – kako su sociolozi obično zaposleni unutar akademije, čini se da jedine odluke koje donose su odluke vezane uz sama istraživanja kao npr. metode, podaci, uzorak i sl. No Zetterberg (1964) napominje kako sociolozi mogu donositi odluke zajedno sa drugim važnim zanimanjima koja utječu na funkcioniranje društva kao što su:

biznismeni, političari, pravnici i sl. Sociološka znanja i naša perspektiva mogu im doći kao veliki savjet i pomoć u donošenju društveno važnih odluka.

- 2) Sociolog je učitelj svojim studentima
- 3) Sociolog kao komentator i kritičar – sociolozi osim svojih studenata imaju zadatak obrazovati javnost, tj. dijeliti svoja mišljenja, kritiku, moguća rješenja javnosti. Neki sociolozi se pojavljuju u novinama, TV-u i medijima općenito kako bi izrazili što misle o tekućim društvenim problemima i kako bi na taj način utjecali na mišljenje javnosti
- 4) Sociolog kao istraživač za svoje klijente
- 5) Sociolog kao savjetnik (Zetterberg, 1964).

„Ako smo toliko pametni, zašto nismo i bogati“ – koje vještine posjedujemo, tko ih treba i zašto nisu upotrebljavane? (Zeller, 1985:68).

Sociolozi posjeduju širok spektar raznih teorijskih, statističkih i metodoloških vještina, a posjedujemo i perspektive (strukturalno-funkcionalnu, konfliktnu, etnometodološku i sl.) koje nam pomažu u otkrivanju tajni funkcioniranja svijeta i društva (Zeller, 1985). „Ono što mi znamo vrijedno je gotovo svima“ (Zeller, 1985:68).

„Gdje su potrebne naše vještine? Ako želite zaustaviti kriminal, ako želite prodavati sapun, ako želite trenirati osoblje, ako želite proizvoditi gume, ako želite dati osobne usluge, možemo pomoći! Osim toga, ljudi s ovim vještinama su traženi“ (Zeller, 1985:68). Watts i Johnson proveli su istraživanje na sveučilištu u Teksasu. Pitali su poslodavce koje bi vještine voljeli kod svojih zaposlenika. Više od polovice ispitanika spominje sociološke vještine poput pisanja, kritičkog razmišljanja i kreativnosti; više od trećine htjelo je nekoga sa širokim obrazovanjem tko posjeduje računalne vještine, istraživačke vještine i statistička znanja (Watts i Johnson prema Zeller, 1985). – Pa zašto smo tako teško zapošljivi? Zeller smatra da je glavni krivac naša loša reputacija. Pozivajući se opet na istraživanje Wattsa i Johnsona donosi rezultate u kojim se vidi kako su poslodavci ocijenili diplomante sociologije vrlo lošim ocjenama. Pitanje je bilo da ocijene struke po perspektivi budućih zaposlenika na njihovim radnim mjestima. Samo 13% njih ocijenilo je sociologe kao dobre buduće zaposlenike, a više od trećine ih je ocijenila ocjenom loše. Ponuđene ocjene bule su odličan, dobar, zadovoljavajući i loš (Watts i Johnson prema Zeller, 1985).

Zeller smatra kako poslodavci misle da sociolozi pokušavaju zadovoljiti jedino svoj interes prilikom istraživanja, da izbjegavaju praktična rješenja pravih društvenih problema, i da je znanje kao takvo cilj, a ne njegova primjena. Smatra da sociolozi moraju obznanimi da nisu svi sociolozi samo akademski sociolozi (Zeller, 1985). S obzirom na vrlo lošu reputaciju koju sociologija ima, uspješan marketing struke uključuje ili „rastavu od sociologije“ ili promjenu

njene reputacije (Zeller, 1985:69). Zeller smatra da se ne smijemo predstavljati kao sociolozi, nego kao kompetentni istraživači koji znaju metodologiju, statistiku, koji pišu i kritički promišljaju jer samo ćemo na taj način doći do radnih mjesta (1985).

Kakvu sociologiju želimo, pitaju se u svom članku Murati i Štulhofer koji su pokušali ispitati stanje u perspektivu hrvatske sociologije (1993). Upitnik se sastojao od pitanja koja su bila povezana sa usporedbom i zaostajanjem hrvatske sociologije za svjetskom, mogućim savjetima za smanjivanje tog zaostajanja i vlastitom angažiranošću na tom polju (Štulhofer i Murati, 1993). Jedan od problema koji je istaknut, bila je „*nevidljivost*“ *profesije* gdje su ispitanici istaknuli kako su sociolozi običnu neprisutni kada se raspravlja i kada se donose važne društvene odluke; a takvu situaciju dodatno otežava „anemična i anomična reakcija (hrvatske) znanstvene zajednice, to jest izostanak organiziranog napora na afirmaciji sociološke ekspertize“ (Štulhofer i Murati, 1993:206). Kad nije nevidljiva onda je obično u pitanju *negativni imidž sociologije* koji je također istaknut kao problem, (Štulhofer i Murati, 1993).

Iako se ovo istraživanje odnosilo na hrvatsku sociologiju i to u usporedbi sa svjetskom, neki od problema koje su ispitanici istaknuli vrlo bi se lako mogli primijeniti na sociologiju uopće, još uvijek, 25 godina kasnije, sudeći prema navedenim teorijskim radovima. Negativni imidž sociologije za sobom povlači „*nevidljivost profesije*“ što je možda i mogući razlog na zatvorenosti sociologije unutar akademije.

II. EMPIRIJSKI DIO

4. Metodologija

4.1. Obrazloženje i ciljevi istraživanja

Stječe se dojam kako sociologija teško pronalazi put do prepoznatljivosti izvan akademske zajednice. Svaka struka ima definirano područje rada, pa iako sociologija zbog svog širokog predmeta istraživanja može biti primjenjiva na raznim područjima, to, kao da se od prednosti sve više počelo pretvarati u nedostatak. Zbog toga se postavlja pitanje što sociologija zapravo proučava i koje su granice njenog proučavanja? Također se stječe dojam da sociologija nije prepoznata kao znanost, a pogotovo u odnosu drugih društvenih znanosti ili znanosti općenito. Pitanje koje se želi istražiti u nastavku rada jest viđenje sociologije u odnosu na druge društvene znanosti, a koja je, čini se, zatvorena u uske akademske granice.

Predmet istraživanja je „viđenje“ sociologije od strane studenata te sociologa zaposlenih u struci. Razlog ovakvom predmetu istraživanja jest misao da ako želimo osnažiti sociologiju kao struku i kao znanost onda moramo početi od onih koji se školuju da bi bili sociolozi i sociologinje i otkriti njihovu motivaciju za studijem i njihova viđenja sociologije kroz studij. Također važno je otkriti i što o samoj znanosti i struci kojom se bave, misle sociolozi i sociologinje koji imaju konkretno iskustvo rada u struci.

Ciljevi empirijskog dijela istraživanja obuhvaćaju:

- otkrivanje motivacije studenata i sociologa za upis studija
- otkrivanje iskustva tokom studiranja/zaposlenja
 - kako sociologiju vide sami, a kako je objašnjavaju drugima
 - koja bi pitanja/probleme istaknuli kao najvažnije tokom studiranja/ rada u struci
- što misle o primjenjivosti sociologije na konkretna radna mjesta
- koje bi prednosti/nedostatke sociologije kao znanosti i struke istaknuli
- koje bi mehanizme za poboljšanje naveli

4.2. Metoda istraživanja

Metoda istraživanja je polustrukturirani, direktni, individualni intervju, gdje se od ispitanika pokušalo kroz razgovore dobiti odgovore na pitanja koja su navedena niže. U polustrukturiranom intervjuu postavila su se okvirna pitanja i teme, ali se slijediti logika razgovora i slobode intervjuiranih u odgovaranju na pitanja (Verčič et al., 2010). Zbog toga su u nekim intervjuima neka pitanja bila preoblikovana ili su sugovornici kroz odgovor na jedno pitanje već dali odgovor na sljedeće pa se i u postavljanju pitanja vodilo logikom tijeka razgovora. Okvirni planirani broj intervjuja procjenjivao se na 20-ak, no uspjeli smo prikupiti 13 sugovornika. 11 od 13 intervjuja je snimano te transkribirano, dok su dvije sugovornice zatražila da se ne snime već smo njihove odgovore bilježili kao bilješke. Pristanak na intervju bio je isključivo usmeni, a prije samog intervjuja sugovornici su dobili informativni dokument u kojem su sugovornici bili upoznati sa ciljevima istraživanja te koji je dostupan u prilogu na kraju rada (prilog a) i potpisan od strane autorice istraživanja u slučaju eventualnih pitanja/primjedbi. S obzirom na to da uzorak dolazi iz specifične populacije, zbog zaštite intervjuiranih te u dogovoru s mentorom, transkripti intervju neće se prilagati na kraju rada.

Pitanja iz intervjuja (pitanja su se prilagođavala i postavljala slijedeći tijek samog intervjuja):

1. Kada nekom objašnjavate što studirate/ radite, kako biste to opisali, čime se sociologija bavi, na koji način naša struka doprinosi društvu ili zajednici?
2. Zašto ste upisali studij sociologije/ zašto ste se odlučili baviti sociologijom?
3. Što mislite o sociologiji kao znanosti općenito? Koje biste probleme/prednosti istaknuli? (Što mislite o koherentnosti, o cijenjenosti sociologije kao znanosti, o njenom odnosu s drugim društvenim znanostima? Koje su prednosti sociologije u istraživanju konkretnih društvenih fenomena?)
4. Što mislite o primjenjivosti sociologije?
5. Što mislite o odnosu sociologije općenito kao akademske discipline i sociologije kao primjenjive struke? – mnogi teorijski radovi bave su upravo pitanjima odnosa sociologije kao akademske discipline i pitanjima sociologije kao primjenjive struke

6. Što mislite o budućnosti sociologije, u kojem smjeru predviđate da će ići, a u kojem smjeru bi trebala ići?
7. Koje mehanizme za poboljšanje sociologije kao struke općenito predlažete? Na što bismo se kao sociolozi/sociologinje u svom budućem radu trebali fokusirati?

4.3. Uzorak

Namjerni uzorak sastoji se od studenata i studentica sociologije diplomskog studija Filozofskog fakulteta u Zagrebu (dalje u tekstu FFZG) te sociologa i sociologinja koji imaju iskustvo rada u struci. Uzorak se, stoga, sastoji od dva poduzorka: 7 intervjuiranih studenata/studentica te 6 intervjuiranih sociologa/inja (N=13). Razlog uzorkovanja po određenom kriteriju, a u ovom slučaju kriterij jest posjedovanje iskustva izučavanja/bavljenja strukom, bilo kao studenata, bilo kao znanstvenika/stručnjaka, jest da na taj način razmatramo slučajeve bogate informacijama koji nam mogu pomoći istražiti percepciju i iskustva o fenomenu kojeg istražujemo (Patton, 1990: 169, 174.). Kroz istraživanje se, osim gore navedenih ciljeva, pokušalo dobiti uvid i viđenje sociologije kao struke i sociologije kao znanosti općenito iz iskustva onih koji se konkretno bave sociologijom (diplomirani sociolozi i sociologinje zaposleni u struci) i na neki ju način primjenjuju i iz iskustva onih koji su još uvijek na studiju i pripremaju se primjenjivanje struke (studenti i studentice diplomskog studija sociologije FFZG-a). Zbog malog uzorka i neprobabilističkog tipa uzorkovanja izbjegava se svaka generalizacija na cjelokupnu razmatranu populaciju, ali i usporedba ova dva poduzorka. S obzirom da se teorijski dio bavi pitanjima i problemima sociologije kao znanosti, ali također i pitanjima primjenjivosti iste van akademskih granica, smatrali smo da je kroz intervju bilo zanimljivo čuti mišljenja i/ili iskustva sudionika iz oba ova poduzorka te su ovi intervjui zanimljiva nadopuna pitanjima koja smo problematizirali kroz teorijski dio.

Intervjuirane/i su: četiri studentice druge godine diplomskog jednopredmetnog studija sociologije, jedna studentica te jedan student prve godine dvopredmetnog diplomskog studija sociologije te jedna studentica druge godine dvopredmetnog diplomskog studija sociologije; sociologinja i sociolog zaposleni u udruzi civilnog društva, sociologinja i sociolog zaposleni u tvrtkama za istraživanje tržišta i dvije sociologinje zaposlene u privatnim tvrtkama

Iz samog istraživanja, zbog malog i neprobabilističkog uzorka izbjegavali su se usporedbe ili čvrsti zaključci, a samo je istraživanje poslužilo kao nadopuna teorijskom dijelu. Sugovornici i sugovornice iz samog istraživanja ne ostvaruju nikakve koristi niti štete, intervjui a istraživanje je odobreno od strane povjerenstva Odsjeka za sociologiju za

prosudbu etičnosti istraživanja koje je istraživanje označilo u skladu s važećim etičkim normama.

4.4. Obrada podataka

Ukupno smo proveli 13 intervju od čega je broj intervjuiranih studenata/studentica sedam, a broj intervjuiranih sociologa i sociologinja šest. S obzirom na mali i neprobabilistički uzorak, kao što se već i napomenulo, dijelovi transkripta koristiti će se samo kako bi se ukazala na određena pitanja problematizirana u teorijskom dijelu te kao svojevrsna dopuna teorijskom dijelu, a izbjegavat će se bilo kakve generalizacije ili usporedbe.

Podaci su obrađeni bez korištenja softwera na način da su snimke intervju transkribirane te pomno iščitane. Svaka je rečenica ili odjeljak tematski određen, tj. utvrdilo se o kojoj se temi govori, a potom su prema najčešće uočenim pitanjima/temama intervju i kodirani - podijeljeni u pet glavnih tema s obzirom da su odgovori na pitanja uglavnom pratili sama pitanja u intervjuu, što je bila prva razina analize; potom je uslijedilo ponovno iščitavanje, tj. druga razina analize gdje su se pri ponovnom čitanju utvrdila ponavljanja u odgovorima sugovornika te se pet glavnih tema podijelilo na manje podteme koje su sugovornici spomenuli kao ključne. Primjeri dijelova intervju tj. pojedinih rečenica navedeni su u niže dostupnoj tablici 1.1. kako bi se vidjelo na koji način se odvijala obrada podataka. U tablici su navedene teme (1. razina analize) te podteme (2. razina analize) i navedeni su pojedini citati iz svih intervju pokraj kojih je označeno koje podteme su u određenom citatu zapažene.

Tablica: 1.1. Najčešće teme spominjane u intervjuima

I. RAZINA ANALIZE	II. RAZINA ANALIZE	DIJELOVI INTERVJUA	
<p>1. TKO SU SOCIOLOZI I ŠTO RADE;</p> <p>a) kako sociologiju vide drugi</p>	<p>(1) nerazumijevanje okoline</p> <p>(2) neprepoznavanje budućeg zaposlenja</p>	<p>„...upravo zato što je široko primjenjiva znanost i zato što možda za razliku do nekih drugih društvenih ili nekih drugih znanosti prirodnih nema baš strogo definirano područje“ (3)</p> <p>„...mislim da je općenito sociologija kao znanost podcijenjena i nije prepoznata u društvu i upravo je problem to što sam dosad govorila da zapravo ljudi ne znaju što zapravo je sociologija i gdje bi ju smjestili u koji dio zanimanja na primjer.“ (1) (2) (6)</p> <p>„Pa kao što sam već rekla, sociologija je široko primjenjiva znanost... tako da mislim da bi se svatko od nas, znači studenata i zapravo sad ćemo svi bit' diplomirani sociolozi, mislim da bi se svako od nas zapravo trebao opredijelit' na na jedan, znači na jednu stranu koja ga zanima...“ (3) (5)</p>	<p>Intervju 1:</p>

		<p>„Pa, ono dok sam studirala najviše neznanja o tome što sociologija je je dolazila iz nekog mog bližeg okruženja, odnosno primjerice od mojih roditelja kojima je bilo vrlo teško objasniti što sam studirala i oni su stali na tom objašnjenju da je sociologija znanost o društvu.“</p> <p>(1) „Tako da, moje samo znanje o sociologiji se proširilo, a inicijalno sam uopće htjela ići studirati sociologiju zato što me, su me zanimala ženska prava odnosno feminizam i sociologija je tu došla kao zamjena za za manjak ženskih studija u Hrvatskoj, tako da sam iz tog razloga ja pronašla svoj uži interes u samoj sociologiji.“ (5)</p>	Intervju 2:
b) kako sociologiju vidimo sami	<p>(3) širina područja</p> <p>(4) postojanje dilema ili sumnji</p> <p>(5) specijalizacija</p> <p>(6) podcijenjenost</p>	<p>„Moram reći da sociologija zapravo, da studij sociologije zapravo, je problematičan zbog zapošljavanja. I to je inače široko područje, vi se možete zaposliti gdje želite, mislim da nisam uopće trebala upisati taj studij sociologije jednostavno zbog toga što ne nudi nikakve perspektive.“ (3) (4)</p>	Intervju 3:

	struke (7) važnost struke	„Pa u principu, najveći broj ljudi prvo pita: di ćeš radit s tim? Ali, onda kad spomenem da mi je to drugi predmet, onda im je u principu, aha ovo si eto uzela, a s ovim drugim ćeš radit, i u principu nemam potrebu objašnjavat jer više-manje su svi upoznati s tim, ali onda kad, najčešće to pomiješaju sa socijalnim radom, i onda to izgleda tak da ja objašnjavam da nije socijalni rad, da je to drugi fakultet, da nismo podogranak psihologije i tog je isto bilo, pa jel' to nije isto što i psihologija? – nije; po milijunti put i onda se nekak' svede na to da kažem da osim što možemo predavat u školi...“ (1) (2) (8)	Intervju 4:
2. ODNOS S DRUGIM ZNANOSTIMA I INTERDISCIPLINARNOST	(8) izjednačavanje s drugim strukama (9) gubljenje vlastitog identiteta (10) sociologija kao zamjena za različite interese	„Znam da imamo, ne znam kako se to zove, neke konferencije vezane uz sociologiju... mislim da se treba pozivat ljude općenito. To je inače otvoreno za javnost, ali kad sam ja bila te jedne određene godine, bilo je jako malo posjećeno tako da možda se bolje promovirat u vezi toga. Biti uvijek aktualni s temama, pratiti društvena zbivanja po tom pitanju, možemo bolje privući ljude s time... imat dane otvorenih dana možda za srednjoškolce, tako da se oni mogu bolje mogu zainteresirat za struku..., (14)	Intervju 5:

		<p>„Mislim da tu nedostaje neka spona znači kako to konkretno primijeniti i mi recimo, ne znam dosta tih naučenih teorija, naučenih nekih zakonitosti, spoznaja u društvu, mi to i dalje proučavamo na primjerima Emila Durkheima iz 19. st. umjesto da to primijenimo, 'ajmo probat nać' poveznicu u hrvatskom društvu danas. Kao kako bi mogli objasniti neku situaciju iz hrvatskog društva danas, na temelju tog što smo naučili ne znam na klasičnim teorijama. TPa dovedite sociologe koji rade su struci, nek' ispričaju studentima šta rade, da studenti steknu neki dojam, aha ja bi mogao isto nešto raditi takvo...“</p> <p>(13) (15)</p>	Intervju 6:
3. PRIMIJENJIVOST STRUKE - ODNOS NAUČENOG I PRIMJENJENOG	(11) opći set znanja (potreba za daljnjim usavršavanjem)	<p>„Pa, na na Filozofskom popis'o sam sve živo: upis'o sam i povijest i sve živo, sve jezike, komparativnu, sve živo pa šta upadnem, i sad kak' smo imali u srednjoj, u gimnaziji, ono filozofiju i sociologiju, to mi je bilo onak', realno za završiti kak' bi rek'o, budući da mi je to bilo zanimljivo u srednjoj.“ (16)</p>	Intervju 7:
	(12) primjenjivost metodoloških znanja (13) neupotrebljivost teorijskih primjera	<p>„Vjerujem da sociologija može biti primjenjiva, a isto tako mislim da nam fali još malo konkretne prakse s kojom bi mogli znači, dana-sutra konkurirati na tržištu rada, s kojom bi se mogli izboriti za neko mjesto između nekog tko je recimo sa psihologije ili ekonomije ili uglavnom sa takvih društvenih smjerova.“ (15)</p>	Intervju 8:

4.PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJE STRUKE	(14) otvaranje sociologije (15) povezivanje teorije i prakse	„Pa rekao bih da nije dovoljno etabliрана u svakom slučaju. Ono, mi unutar sociologije, ono, osjećamo se dobro i vidi se točno se osjeti kako psihologija puno bolje etabliрala se unutar cijelog sistema, (...) a i u javnost kod nekakvih društvenih komentatora itd. jer ti kad imaš nekoga tko je sociolog, pisat će npr. politički analitičar ili nešto, ne piše sociolog samo po sebi.“ (6) (9)	Intervju 9:
		Na pitanje motivacije za upis citira Boudona pa kaže da kad imaš problema sa sobom studiraš psihologiju, a kad imaš problema sa društvom studiraš sociologiju. Navodi kako je motiv sociologiju došao iz promatranja društva. Napominje kako joj je sociologija u tom smislu bila jako zanimljiva, a tokom studija, ono što bi izdvojila kao najupečatljivije iskustvo je to da kako kaže, studij sociologiju ju je naučio da bude „open-minded“ kako to navodi. (11) (16)	Intervju 10:

5. MOTIVACIJA ZA UPIS STUDIJA	(16) slučaja upis (17) upis temeljen na želji za studiranjem sociologije	„Jedini trenutak kad se ti možeš specijalizirat u nečem je kad odabereš temu svog diplomskog rada (...) al' zapravo kurikulum studija sociologije je upitan jer se bilo kakve suvremene stvari zaobilaze. Zapravo se kurikulum razvija puno sporije nego što se razvija društvo. Tehnološkim napretkom u zadnjih 20 godina je ono sve eksplodiralo, ali se ono u obrazovnom sustavu, ne samo sociologije, nego generalno, ne postoji ništa zastupljeno od te tematike.“ (5) (13)	Intervju 11:
		Na pitanja o primjenjivosti sociologije, motivu za upis o tome kako sociologiju objašnjava sugovornica kaže: „Volim misliti da to ne moram nikome objašnjavati. Mislila sam da ću raditi na velikim društvenim istraživanjima. Nije priznata i nije primjenjiva. Nakon istraživanja izostaje dio primjene.“ (6) (13)	Intervju 12:
		„Mislim da bi se prvenstveno trebalo fokusirati na to da se sociologiju „brendira“ kao bitnu i ozbiljnu znanost koja može pridonijeti širem društvenom i ekonomskom razvitku, mislim da samoj sociologiji štete razna instant rješenja poput raznih gurua koji se pojavljuju u medijima i pišu razne knjige za jednokratnu upotrebu i sl. Niti jedna znanost populizmom nije postala ozbiljna, nego jedino utvrđivanjem svojih temeljnih načela i izvorišta.“ (14)	Intervju 13:

4.5. Analiza i nalazi intervjua

S obzirom na teorijski dio rada u kojem se problematiziralo najčešća pitanja povezana sa sociologijom kao znanosti i strukom, intervjui koje smo proveli te bilješke tokom intervjua mogu biti dobra ilustracija o tome što sociolozi i sociologinje odnosno studenti i studentice sociologije misle i koja su njihova konkretna iskustava povezana s pitanjima obrađenim u teorijskom dijelu.

Usporedivši najčešće problematizirana pitanja u teorijskom dijelu rada s najčešće spomenutim pitanjima u intervjui, analizu možemo tematski podijeliti u 5 tema sa podtemama: **1) tko su sociolozi i sociologinje i što rade** gdje su podteme: **nerazumijevanje i neznanje okoline te neprepoznavanje budućeg zaposlenja, širina područja, dileme ili sumnje, specijalizacija, podcijenjenost struke, važnost struke**; **2) odnos s drugim znanostima i interdisciplinarnost** gdje su podteme: **izjednačavanje, gubljenje vlastitog identiteta, sociologija kao zamjena za najrazličitije interese**; **3) primjenjivost: odnos naučenog na studiju i primjenjivosti** gdje su podteme: **opći set znanja (potreba za daljnjim usavršavanjem), primjenjivost metodoloških znanja, neupotrebljivost teorijskih primjera**; **4) prijedlozi za poboljšanje struke** gdje su podteme: **otvaranje sociologije, povezivanje teorije i prakse** te **5) motiv za upis studija** gdje su podteme: „**slučajan upis**“, **upis temeljen na želji za studiranjem sociologije**

1) Tko su sociolozi i sociologinje i što rade?

a) kako sociologiju shvaćaju drugi

Za sam početak rada, u uvodu, odabrali smo kratku ispovijest sveučilišnog profesora koji radi na NY State sveučilištu koji je opisao s kakvim se sve situacijama susreće kada nekome tko nije upućen treba objasniti da je sociolog pa tako kaže: „Kada ne želim razgovarati, jednostavno kažem: - predajem na NY State sveučilištu, ili kažem – ja sam profesor, ili – bavim se istraživanjima. No, često uslijedi pitanje – a što predaješ? I opet sam ostavljen da smislim brz i zadovoljavajući, ako već ne smislen, odgovor“ (Wimberly, 1998:10).

Povučeni vlastitim iskustvom, prvo pitanje u intervjuima odnosilo se upravo na to kako studenti i studentice objašnjavaju što studiraju, a kako sociolozi i sociologinje objašnjavaju ono što rade i kako objašnjavaju što znači biti sociolog, a i oni su se prisjetili kako su objašnjavali svoj studij drugim ljudima ili čak i bližnjima dok su studirali. Wimberly kaže: „Vrlo je teško objasniti sociologiju nekome tko nije sociolog, čak i djeci i obitelji koji nas u potpunosti prihvaćaju kao osobe“ (1998:10).

Ono što smo zamijetili tijekom intervjua jest da intervjuirani također doživljavaju pitanje *što studiraju, što to točno rade ili što mogu nakon studija raditi* pomalo neugodnim i najčešće to pokušavaju objasniti plastičnim ili recentnim primjerima. Kažu da je dosta teško objasniti sociologiju nekome tko se njome „ne bavi“ ili nije upoznat, barem u osnovnim crtama. Nakon što se predstave kao sociolozi ili studenti sociologije, intervjuirani/e su naveli da često uslijedi pitanje o tome što točno rade tj. što će raditi kada diplomiraju.

Tako studentica druge godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije kaže: „*Pa mislim da je dosta teško objasniti nekome tko se... tko ne studira sociologiju šta sociologija zapravo je (...) obično kad me netko pita kažem da bi možda mogla radit' u nekim udrugama koje se bave različitim fenomenima tipa diskriminacije, borbe za ljudska građanska prava, možda u nekim institutima za društvena istraživanja, tako da...*“.

„...*mislim ljudima je teško shvatiti možda takve stvari jer se baš ne susreću s time; to nije neki plastični primjer da si liječnik pa da znaju šta radiš nego ono...*“

Sociologinja zaposlena u udruzi civilnog društva: „... *ono dok sam studirala najviše neznanja o tome što sociologija je je dolazila iz nekog mog bližeg okruženja, odnosno primjerice od mojih roditelja kojima je bilo vrlo teško objasniti što sam studirala i oni su stali na tom objašnjenju da je sociologija znanost o društvu.*“

„...*iskreno mi je žao i dandanas kad kažem nekim ljudima da sam ja po struci sociologinja gdje ljudi generalno ne shvaćaju, ok, shvaćaju da je soc- nešto što objašnjava društvo, ali ne shvaćaju samu kvalitetu i mogućnosti koje sociologija pruža...*“

Studentica prve godine diplomskog studija dvopredmetne sociologije kaže: „...*u principu, najveći broj ljudi prvo pita: di ćeš radit s tim? Ali, onda kad spomenem da mi je to drugi predmet, onda im je u principu, aha, ovo si eto uzela, a s ovim drugim ćeš radit'...*“

Sociologinja zaposlena u tvrtci koja se bavi istraživanjem tržišta: „*Pa dok sam studirala je to bilo jako često pitanje, što je to sociologija i što sociolozi rade i s čime se mogu baviti nakon faksa, to nikome nije bilo baš...*“

Zanimljiv i iskren odgovor došao je od studenta prve godine diplomskog studija dvopredmetne sociologije: „*Pa, iskreno nekad pokušavam izbjegavat' reći što studiram, ne samo zbog same struke neg' jednostavno nisam baš...*“

Sociolog zaposlen u tvrtci koja se bavi istraživanjem tržišta kaže: „*A sad u principu već, svi ljudi koje poznajem su se već, 'ajmo reć', naviknuli da sam sociolog i u principu sad ljudi znaju šta se događa i sva moja šira rodbina i krug ljudi znaju što je sociolog pa sad nemam više problema s tim; al' na početku, ovaj, sociološke karijere, odnosno kroz faks je bilo tih problema: pa šta vi radite, jel' ti anketiraš ljude itd. I sad isto, i sad se zna dogodit' kad spomenem gdje radim, uvijek je: aha, vi ste ti koji, ne znam, zovete ljude, lažirate ankete ili tak neakve stvari.*“

Sociologinja zaposlena u privatnoj tvrtci kaže: „*Pa zapravo istina da ljudi to ne razumiju šta sociologija zapravo je, a mislim da i samim studentima sociologije, znaju se nekad u tim godinama studiranja pogubit' što oni zapravo jesu i što mogu radit' nakon studiranja.*“

Sociolog zaposlen u udruzi civilnog društva kaže: „*Sociologiju je teško objasniti tzv. „laiku“ odnosno osobi koja nije imala doticaj sa sličnim temama tokom života, obično kod definiranja završi na tome da je to „najopćenitija znanost o društvu“, kako proučava društvo i sl., problem je taj što ljudi istraživačku sociologiju često povezuju sa istraživanjima i anketama koje im nisu drage, što je logično jer je velika prisutnost i zasićenost, te sa telefonskim anketama koje ne vole. Iskustvo je takvo, da ljudi uglavnom kažu: uf sociologija, nisi mogao upisati nešto bolje... i sl.*“

Svi intervjuirani (N=13) naveli su kako ljudi obično ne razumiju što znači biti sociolog tj. što sociologija jest odnosno čime se točno bavi.

Zaključak: Odgovori intervjuiranih ukazuju na nerazumijevanje okoline prilikom napomene da studiraju ili se bave sociologijom i nerazumijevanje onog čime se bave ili će se baviti nakon studija.

b) kako sociologiju vidimo sami

Ovaj dio odgovora prati sljedeće pitanje pokriveno teorijskim dijelom, a to je pitanje širine područja koje sociologija obuhvaća.

Ako se osvrnemo na odgovore intervjuiranih tu možemo uočiti nekoliko ključnih teza u odgovorima. Intervjuirani navode kako i sami imaju **sumnje ili dileme** o tome što bi mogli raditi danas-sutra, dok su neki zaposleni sociolozi naveli kako su tokom studija također imali takve sumnje. Nadalje dio intervjuiranih napominje kako misle da važna **specijalizacija** tijekom ili nakon studija jer smatraju da je sociologija vrlo **široko područje** koje od svojih stručnjaka zahtjeva da se opredijele za jedan dio toga što je pokriveno sociologijom. Intervjuirani navode kako smatraju sociologijom vrlo **važnom, ali podcijenjenom znanošću** koja ima potencijal pozitivnih promjena u društvu.

Jedan od najzanimljivijih odgovora došao je od *sociologinje zaposlene u privatnoj tvrtci* koja je kroz razgovor navela kako je do današnjeg zaposlenja u struci radila različite poslove koji su također bili povezani sa strukom a ticali su se volontiranja preko anketiranja i sl. Za sociologiju kaže da sada iz perspektive zaposlene osobe može reći se sociolozi zapošljavaju na različitim mjestima, no najčešće je potreban neki vremenski odmak i potrebno je pronaći neko usko područje koje nas zanima. Samu sociologiju opisuje kao *gimnaziju nakon gimnazije* aludirajući upravo na širinu područja koju sociologija zauzima, a koju su spomenuli i drugi intervjuirani pa kaže: „Zapravo iz današnje perspektive, čini mi se da je studij sociologije k'o nekakva druga gimnazija nakon gimnazije koja te zapravo dovede do toga da znaš ponešto o svemu, ali zapravo ništa konkretno o ničemu, što se mene tiče, meni je to osobno bio problem.“ „Mislim da je užasno važna znanost o kojoj se zapravo ne zna.“

„Specijalizacija je užasno bitna, nažalost na studiju ne postoji opcija specijalizacije. Jedini trenutak kad se ti možeš specijalizirati u nečem je kad odabereš temu svog diplomskog rada, što je besmisleno jer si ti tad' na kraju svog studiranja...“

Studentica druge godine jednopredmetne sociologije navodi: „Pa mislim da je dosta teško objasniti nekome tko se... tko ne studira sociologiju šta sociologija zapravo je, upravo zato što je široko primjenjiva znanost i zato što možda za razliku do nekih drugih društvenih ili nekih drugih znanosti prirodnih nema baš strogo definirano područje, nego kak' je jedan profesor naš rekao da se u sve miješa...“

„Pa... mislim da je općenito, mmm, sociologija kao znanost podcijenjena i nije prepoznata u društvu i upravo je problem to što sam dosad govorila da zapravo ljudi ne znaju što zapravo je sociologija i gdje bi ju smjestili u koji dio zanimanja na primjer.“

„a mislim, te-teško je kad je sociologija primjenjiva na, na sva područja, svugdje se može raspravljat' o nekim, sociolo... znači sociološke teme su zapravo svugdje prisutne i onda je teško zapravo definirat', što, što zapravo sociologija je i mislim da možda upravo to i je najveći naš problem što mi i sami mi koji se bavimo sociologijom zapravo ne znamo i teško nam ju je svrstat' negdje i reć' da mi se time bavimo, a ovi drugi se bave time i time.“

„... mislim da bi se svatko od nas, znači studenata i zapravo sad ćemo svi bit' diplomirani sociolozi, mislim da bi se svako od nas zapravo trebao opredijelit' na, na jedan, znači na jednu stranu koja ga zanima, znači sociologija pokriva, različite teme od ekonomije, ekologije, ne znam, nekakvih drugih društvenih fenomena, mislim da svatko zapravo treba nać' nešto što ga zanima i onda ić' u tom smjeru.“

Sociolog zaposlen u udruzi civilnog društva kaže: *„...čini mi se da bi se sam studij trebao u određenoj mjeri modificirati da studentima nudi određene specijalizacije tokom studija, što bi ih pripremilo za točno određena radna mjesta kada taj studij i završe, slično kao u medicini, kada se netko specijalizira za internu medicinu ili pulmologiju...“*

Sociologinja zaposlena u udruzi civilnog društva navodi: *„...tako da sam shvatila da kao krovno ok, ona je znanost o društvu, ali tako naše društvo kako je vrlo pomična meta, sociologija je znanost koja konstantno zahtjeva nekakvo ažuriranje...“*

„Pa kao znanost je općenito, posebice u Hrvatskoj je još uvijek vrlo neprepoznata, neshvatljiva, smatram da je sociologija kao znanost vrlo važna...“

„Zašto nas se toliko omalovažava, ne znam; mislim da nas se ne shvaća vrlo ozbiljno zato što sama sociologija pokriva puno toga.“

Druga studentica također druge godine jednopredmetne sociologije također navodi: *„Paa mislim da nije cijenjena kao znanost (...)mislim da nismo dovoljno cijenjeni i da masu ljudi ne zna čime se zapravo sociologija bavi - Zašto? Ne znam, mislim da tu ima dosta faktora. I ono što smo mi zatekli prije kao studenti sociologije, da ni sami nismo znali što upisujemo i šta ćemo raditi. Ne znam koliko je postotak ispadanja studenata tokom studija zato što nisu znali što ih očekuje u odnosu na druge društvene znanosti. Da, ne znam.“*

Sociolog zaposlen kao istraživač u istraživačkoj tvrtci kaže: „...sociologija cijela nekako široka, mekana, filozofska da ti možeš se svačime baviti i tehnički ne možeš uvijek bit', 'ajmo reć' kruto empiricistički nastrojen...“

S obzirom na mali i neprobabilistički uzorak, naravno nema prostora za generalizaciju, no od intervjuiranih, studenti kojima je sociologija jedna od dva predmeta koje studiraju smatraju da sociologija nije perspektivna. Tako dvije studentice i jedan student dvopredmetne sociologije navode:

„Moram reći da sociologija zapravo, da studij sociologije zapravo, je problematičan zbog zapošljavanja. I to je inače široko područje, vi se možete zaposliti gdje želite, mislim da nisam uopće trebala upisati taj studij sociologije jednostavno zbog toga što ne nudi nikakve perspektive. Sociolozi se mogu zaposliti u srednjim školama, nekakvim agencijama za istraživanje tržišta, nevladinim organizacijama, npr. ali perspektiva je jako loša i što se tiče tržišta rada, nema jednostavno posla. Ja trenutačno gledam natječaje i nisam nigdje vidjela recimo natječaj da se traži baš sociologa i zbog toga i sociologiju ne bih nikad ni upisala, nit' sam ju možda trebala studirati.“

Na pitanje zašto je upisala sociologiju druga studentica prve godine diplomskog dvopredmetnog studija sociologije kaže: „Sad me malo sram, da. Al' doslovno je bilo samo zato da imam nešto uz drugi predmet.“ No, ipak napominje kako je kroz studij također uvidjela važnost sociologije, no i njenu podcijenjenost:

„...u biti skužim zašto sam to upisala, i kažem, mislim da možemo jako puno, ali mislim da je jako degradirana kao znanost u Hrvatskoj, jer kad kažeš nekom da studiraš sociologiju, prvo je pitanje: di ćeš nać' posao?“

„Mislim da je problem u društvu jer mi još uvijek imamo, glupo je to reć' i možda ću sad podcijenit jako velik broj ljudi, ali imam osjećaj da se uvijek više cijene: doktor, pop, advokat i učitelj, ona 4 tradicionalna zanimanja.“

Student prve godine dvopredmetnog studija sociologije kaže: „Pa, definitivno sam malo skeptičan prema sociologiji kao nekakvoj bitnoj znanosti, pa pokušava se jel' u zadnje vrijeme napraviti da sociologija bude kao, znači preko ovih kolegija koji su više empirijski, i ne znam, statistike i to; je, nužno je, ali nekak' temelji su ipak oni klasici, klasična literatura koja je zapravo nekakva kasnija faza socijalne filozofije, evo.“

Zaključak: Najčešće teme koje se provlače kroz pitanje kako oni sami gledaju na sociologiju su **širina područja koje proučava, potrebna dodatna specijalizacija, nesigurnost i sumnje u zaposlenje nakon studija te važnost sociologije.**

Područje širine koje sociologija zauzima vodi nas k drugoj temi odnosno pitanju koje se problematiziralo u teorijskom dijelu rada, a to je pitanje odnosa sociologije i drugih društvenih znanosti te pitanje interdisciplinarnosti.

2) Odnos s drugim znanostima i interdisciplinarnost

Može li sociologija biti ne-interdisciplinarna znanost kada pokriva područje istraživanja koje se proteže na cijelo društvo, a društvo pokriva – sve. Pitanje koje se provlači kroz teorijske radove jest je li ta interdisciplinarnost prednost ili nedostatak za sociologiju koja ima specifičan odnos s drugim društvenim znanostima u smislu da se na teorijskom području lome koplja oko toga zadire li sociologija u područje drugih znanosti ili pak te znanosti „otkidaju“ od sociologije i ostavljaju je da se lomi na druge, manje, specijaliziranije znanosti.

Kako navodi Barad (2008) u osvrtu na konferenciju „Sociologija i interdisciplinarnost: perspektiva središnje i jugoistočne Europe“ koja se održala 2008: „interdisciplinarnost i sociologija dijele raznolikost pristupa i tema, hibridnost, manjak kumulativnosti, fragmentiranost i mnoge druge odlike koje konzervativniji teoretičari/ke smatraju slabošću disciplinarnih pristupa“.

Neke od ovih problema istaknuli su i naši sugovornici. Tako studenti i studentice najčešće spominju kako su se susreli s tim da se sociologija **izjednačava ili zamjenjuje za druge društvene znanosti** u nedostatku znanja ili upoznatosti pa oni sami često „postaju“ studenti socijalnog rada, psihologije ili pak socijalizma.

Studentica druge godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije kaže: „...*to je disciplina s kojom se vjerojatno ljudi često baš ne sreću; više misle da smo mi socijalni radnici, a ne sociolozi tako da...*“

Studentica prve godine diplomskog studija dvopredmetne sociologije kaže: „*najčešće to pomiješaju sa socijalnim radom, i onda to izgleda tak' da ja objašnjavam da nije socijalni rad, da je to drugi fakultet, da nismo podogranak psihologije i tog' je isto bilo - pa jel' to nije isto što i psihologija? – nije po milijunti put...*“

Pristrano ili ne, navode kako je sociologija „važnija“ od psihologije pa je tako student prve godine diplomskog studija dvopredmetne sociologije tijekom intervjua pokušao razmisliti o tome gdje sociologiju smjestiti u neku zamišljenu hijerarhiju : „*Pa, mislim, dobro nije možda na razini nekakve bitnosti kao povijest rekao bih, pošto je sociologija dost' derivirana iz nekakve socijalne filozofije, ali u usporedbi s psihologijom recimo da je, puno bitnija, da je lakše istražiti nekakve kolektivne karakteristike, nego ne znam, proučavat pojedinca što psihologija proučava, tako da, u nekoj mojoj hijerarhiji, stavljam sociologiju iznad psihologije, ali recimo, ipak je ispod, dobro sad je teže odredit' šta je humanistika, šta je društveno, pa ne znam kol'ko s njima da usporedim, jel' povijest bi mog'o i u humanistiku staviti', al' generalno bi rek'o da je sociologija tu negdje pri sredini nekakve hijerarhije.*“

Studentica druge godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije kaže: „*Paa mislim da nije cijenjena kao druge znanosti, u odnosu npr. na psihologiju, jer je psihologija puno afirmiranija, mislim da bi se nekako mogla i sociologija više tu, afirmirati u društvu da se bolje zna o čemu se radi. Mislim da ima bolje prednosti od psihologije iskreno, al' tu sam malo subjektivna.*“

Ako pokušamo razmisliti o prednostima ili nedostacima ovakve pozicije sociologije u moru izjednačavanja s drugim društvenim znanostima i širini koju pokriva, ponekad se čini kao svojevrсни začarani krug. S obzirom na širinu područja kojima se sociolozi/ginje bave – i ako razmišljamo o sociologiji kao „gimnaziji nakon gimnazije“ kako je to navela naša sugovornica, ostavljamo si prostora se bavimo sociologijom u najrazličitijim područjima društva, što je sjajno, no ovdje dolazimo do čuvenog *ali* – po kojoj cijeni?

Naime, kako smo problematizirali i kroz teorijski dio, Loflandov kaže: „Svi žele da se sociologija podučava dok god se ne podučava na odsjecima za sociologiju i svi žele zaposliti sociologe dok god se oni ne nazivaju sociolozima“ (1985:277).

Intervjuirani sociolozi i sociologinje, ali i dvije studentice koje na kraju studija rade u struci najčešće napominju kako širina koju pokriva sociologija može biti prednost kod zapošljavanja jer nudi vrlo dobre perspektive kod zapošljavanja u najrazličitijim lepezama zanimanja, no to također navode kao nedostatak jer dolazi do gubljenja identiteta pa tako studentica druge

godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije navodi kako je ljuti kada na televiziji vidi nekog sociologa pa mu ispod imena i prezimena piše kako kaže, društveni ili politički analitičar i kaže: „*ako si sociolog, zašto nije navedeno da si sociolog.*“

Jedna studentica druge godine jednopredmetnog studija sociologije navodi kako je sociologiju odabrala upravo zbog toga što nakon studija postoji mogućnost da se neće baviti tom strukom ili barem da će ju primjenjivati na nekom od najrazličitijih radnih mjesta: „*Iskreno, poučena neki tuđim iskustvima sam vidjela da se ljudi ne bave nužno strukom, kasnije kad se zaposle pa sam mislila i ja, eto upisat' ću nešto, završit', imat' diplomu i onda kasnije vidjet' što ću i dok sam upisivala s 18 godina, nisam baš točno znala što me zanima i čime se želim baviti i onda mi se sociologija učinila dovoljno zanimljivom i nije mi žao što sam ju upisala jer mi sad je zanimljiva.*“

Sociologinja koja je zaposlena u jednoj udruzi kaže: „*a inicijalno sam uopće htjela ići studirati sociologiju zato što me, su me zanimala ženska prava odnosno feminizam i sociologija je tu došla kao zamjena za za manjak ženskih studija u Hrvatskoj, tako da sam iz tog razloga ja pronašla svoj uži interes u samoj sociologiji...*“

I kroz kasniji neformalni dio razgovora stječe se dojam da je sociologija zaista kao neka vrsta otvorenog izloga iz kojeg se mogu birati politički i društveni analitičari, suradnici na području prava žena, upravitelji ljudskim resursima, analitičari i istraživači tržišta i sl.

Sociolog koji radi u tvrtci za istraživanje tržišta kaže: „*...tu postoji taj, 'ajmo reć' problem, nedovoljne prepoznatljivosti sociologa u samoj i unutar struke i srodnih struka, a i u javnost kod nekakvih društvenih komentatora itd. jer ti kad imaš nekoga tko je sociolog, pisat' će npr. politički analitičar ili nešto, ne piše sociolog samo po sebi...*“

Zaključak: Najčešće teme koje intervjuirani ističu su: zamjenjivanje sociologije sa sličnim znanostima poput psihologije i socijalnog rada. Nadalje sociologiju vide kao mogućnost da se zaposle u najrazličitijem spektru zanimanja, no s druge strane to ističu kao nedostatak jer se gubi identitet sociologa tj. sociologinje.

Možemo postaviti pitanje: kako završiti sociologiju i nakon što postanemo diplomirani sociolozi i sociologinje to i ostati ako se zaposlimo van akademije?

3) Primjenjivost sociologije – odnos naučenog i primjenjivog

Na pitanje je li sociologija primjenjiva znanost, naši intervjuirani tvrde da jest, no najčešće ono naučeno služi, kako navode, kao „dobra podloga“ za znanja koje kasnije, tokom daljnjeg usavršavanja, dodatno usvajaju. Možemo se pitati, što znači primjenjivati sociologiju? To su zasigurno sociolozi koji su zaposleni na nekim vrstama istraživanja, a među našim intervjuiranima troje kolegica i kolega rade kao istraživači, no istraživači tržišta. Nismo uspjeli (iako je bilo pokušaja) dobiti za intervju, nikoga tko se bavi konkretnim istraživanjima nekih društvenih pitanja, no naši sugovornici su kao studenti sudjelovali u istraživanjima koja su provodili zajedno s profesorima, što ih je na neki način i profesionalno odredilo. Na pitanje o primjenjivosti najčešće se osvrću na empirijska znanja i tehnike:

Sociologinja zaposlena u udruzi civilnog društva kaže: *„od analitičke sociologije, od kvantitativnih, kvalitativnih teorija, od same statistike, znači, iako proučavamo društvo, iako se oslanjamo na teoriju, mislim da sociologija može biti vrlo opipljiva, kvantificirana i dat' neke brojeve, postotke tako da, da.“*

Sociolog zaposlen u tvrtci koja se bavi istraživanjem tržišta kaže: *„što se tiče prvenstveno metodoloških znanja, dobiješ dobru podlogu, ali opet to ovisi o tome koliko se sam potrudiš i zapravo koliko ćeš ić' prema tome. (...) bar u ono vrijeme u koje sam ja studirao nije bio (studij) toliko, 'ajmo reć', praktično metodološki potkovan, nego više teorijski. Ti znaš sve što to je, ali nikad zapravo ne upotrijebiš.“*

Sociologinja zaposlena u tvrtci koja se bavi istraživanjem tržišta kaže: *„Mislim da se sociologija u principu može jako dobro iskoristiti i primijeniti na sve društvene procese oko nas i šteta je što sociolozi nisu češće pozivani da komentiraju neka društvena događanja jer stvarno imaju reći puno toga na puno tema (...) ne znam, kad se radi neka studija o utjecaju na okoliš npr. isto se traži sociolog koji će istražiti to, tako da mi u biti u društvu imamo jako puno mogućnosti da to primijenimo, ali ja misli da nas tijekom faksa ne upućuju dovoljno na neka potencijalna mjesta gdje mi to možemo primijeniti. Mi imamo neku opću ideju: aha ovaj je radio tu neki kul projekt, ovaj je radio tu, recimo neki moji kolege su nakon faksa radili za svoje općine, recimo prenamjena doma za mlade i što se tu može napraviti, to je neki*

društveno koristan projekt za koji je trebalo istraživanje i angažirali su dva mlada sociologa, moje kolege i napravili su super projekt. Znači ima jako puno tog potencijala gdje se sociolozi mogu samo ponudit', javit ne znam, gradovima, općinama, svima kojima bi moglo trebat neko takvo istraživanje, samo što kod nas se to tijekom samog studiranja, ne znam je to sada drugačije, premalo se povezuje ta stvarna primjena sa onim što se uči i konkretno sa nekim teorijskim znanjem. Mislim da tu nedostaje neka spona znači kako to konkretno primijenit' i mi recimo, ne znam, dosta tih naučenih teorija, naučenih nekih zakonitosti, spoznaja u društvu, mi to i dalje proučavamo na primjerima Emila Durkheima iz 19. st. umjesto da to primijenimo, 'ajmo probat nać' poveznicu u hrvatskom društvu danas. Kao kako bi mogli objasniti' neku situaciju iz hrvatskog društva danas, na temelju tog što smo naučili ne znam na klasičnim teorijama.“

Studenti i studentice koje smo intervjuirali također primjenjivost najviše vide u metodološkim alatima i praksi, smatraju da su dobili općeniti set znanja koji treba dalje prilagođavati:

Studentica druge godine diplomskog jednopredmetnog studija sociologije:

„Mislim da je tu velika diskrepancija u pitanju, dojma sam kako je vrlo malo toga što se na fakultetu uči u praktičnom životu primjenjivo, naravno to je dobra i neophodna podloga, ali općenito...“

Studentica druge godine diplomskog jednopredmetnog studija sociologije:

„mislim na faksu se obrađuje dosta teorije koja je zapravo, naravno, vrlo bitna, ali mislim da nam svima treba, malo više možda, nekog praktičnog rada tako da ona i nama samima bude jednostavnije zapravo za shvatiti' a i usmjerit se jednog dana negdje gdje ćemo raditi' tako da eto...“

Studentica prve godine diplomskog dvopredmetnog studija sociologije:

„Pa mislim da ti možda više da neki općenit set znanja i kompetencija koje ti onda jako dobro moraš prilagođavat', jer ovisi ako ćeš raditi' npr. u medijima, opet će te tamo naučiti' neke stvari, rekla bih da je ok da imam taj nekakav, ok mi je to što smo prošli na faksu, ali mislim da primjenjivost realno nije baš velika, jer ipak, treba tu svega.“

Kroz intervju se može zapaziti jedna nevidljiva nit: naime, iako većina (gotovo svi) spominju metodološke alate kao nešto primjenjivo što su ponijeli sa sobom, mnogi su kasnije kroz

neformalni razgovor napomenuli kako im je sociologija pomogla da postanu otvorenog uma i nauče sagledati stvari na obuhvatniji način. Tako studentica koja je gotovo na kraju studija kaže kako je kroz studij naučila gledati širu sliku stvari što joj je pak omogućilo i da zapaža, više poštuje i prihvaća mnoge odnose, pitanja, ljude.

Samo se jedan intervjuirani student (student prve godine diplomskog dvopredmetnog studija sociologije) kroz pitanje o primjenjivosti sociologije dotakao sociološke teorije u smislu njenog obitavanja unutar akademije. Njegova najveća zamjerka akademiji, kako kaže jest prevelika formaliziranost u smislu neprestanog zahtjeva za novim znanstvenim radovima koji se traže od znanstvenika koji rade na sveučilištima: *„Da, sad ću malo, inače nisam baš marksist, odnosno suprotno sam čak, ali recimo da uzmem, ovo kak' su rekli recimo, Feurbachove teze, pa kao kak' su filozofi mijenjali, odnosno sam' su promatrali svijet, i njega opisivali, al' nisu ga mijenjali, znači ja bih ovo posudio od marksista pa znači da bih ja išao aktivno, kad bih se već time bavio. Ak' ćemo promatrat' kak' smo već uspjeli ispromatrat' i to su klasici zadali, nekakve temelje, a ova moderna, tj. recimo suvremene sociološke teorije, tu se baš nisam nimalo pronašao, zato što nisam vidio nekakvu snagu tih teorija, kao što su tu klasici, definitivno. Nego tu se uvijek...*

- *Snagu u smislu da se mijenja društvo ili?*

- *Bilo bi i to dobro, ali ne treba nužno promijeniti nego čisto da se opiše nešto što se nije opisalo, al' pošto je dosta toga zapravo opisano da je, da ovi modernim suvremeni, nekakvi literatura, smo je izgubljena. Ona zna, da u akademiji mora djelovat', mora nešto napisat' i inovirati, a ne znaju šta bi. I onda tu posreduju između nekakvih... I onda izmišljaju nekakve termine koji su, ono samo izvedenice, to je ono, mislim čista odlika postmodernizma, nema nekakve konkretnosti, čak ni prave apstrakcije, nego se tu samo... nešto, posredovanje između nekakvih termina koji su tak' novo kreirani, čisto da imaju nekakav akademski jel', ovoga, dinamiku.*

Smatra da teorijska sociologija mora također promijeniti svoju dinamiku kako bi uspjela uhvatiti korak sa suvremenim društvom i kako bi postojala primjenjivija.

Zaključak: Od usvojenih znanja najviše primjenjuju metodološka znanja i alate, dok teoriju smatraju zastarjelom. Također ističu nekakav opći set znanja koji dalje ili preoblikuju ili koriste za neka druga znanja koja mogu primjenjivati.

Povezujući sve ovo s pitanjem iz naslova : „je li sociologija akademska znanost ili primjenjiva znanost u službi društva“ ne možemo dati jednoznačan odgovor. Možemo se pitati koliko je sociologa i sociologinja koji se na svojim radnim mjestima zaposleni kao sociolozi i koliko se njih tako predstavlja, kada ne rade na Sveučilištu ili na društvenim institutima: *„tu postoji taj, 'ajmo reć' problem, nedovoljne prepoznatljivosti sociologa u samoj i unutar struke i srodnih struka, a i u javnost kod nekakvih društvenih komentatora itd. jer ti kad imaš nekoga tko je sociolog, pisat će npr. politički analitičar ili nešto, ne piše sociolog samo po sebi.“*

Jedno od delikatnih pitanja jest i koliko se sociologija doista primjenjuje na različitim mjestima gdje se sociolozi zapošljavaju?

Kako navodi jedna studentica diplomskog studija dvopredmetne sociologije, sociologija je podcijenjena jer mnogi ljudi ne znaju čime se ona bavi, svi su obično fiksirani mišlju na neko konkretno radno mjesto nakon završetka studija, a kako sociologija to nema, tu nastaje problem prepoznatljivosti: *„...mislim da je jako degradirana kao znanost u Hrvatskoj, jer kad kažeš nekom da studiraš sociologiju, prvo je pitanje: di ćeš nać' posao? Mislim da općenito, možda da se puno više cijeni vani, ali mislim da možda je problem što smo svi mi jako orijentirani na to da nađemo posao, nije ni čudo, al' onda to te jako ukoči, možda u nekim stvarima. I puno će se više stipendirat' opet, stvari koje će i zaposlit' veći broj ljudi i sociologiju tu uvijek ostane jako zapostavljena.“*

U vodiču za *prediplomski studij* koji je naveden na mrežnim stranicama odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, pod podnaslovom „Primjenjivost sociologije i mogućnosti zapošljavanja“ stoji sljedeće: „Rad sociologa suštinski je usmjeren na doprinos oblikovanju i ostvarivanju ciljeva društvenog razvoja.“

Sociolozi svoja znanja primjenjuju u širokom spektru ustanova te privatnih i javnih organizacija. Osim znanstvenoistraživačkog i nastavnog rada vezanog uz fakultete i znanstvene institute, zapošljavaju se kao srednjoškolski nastavnici osposobljeni predavati više predmeta društvenog usmjerenja. Naše kolegice i naši kolege u posljednjih su dvadesetak godina svoje mjesto pronašli i u privatnom sektoru, poglavito na planu istraživanja i analize tržišta te ispitivanja javnog mnijenja za potrebe sredstava javnog informiranja, poduzeća i državnih institucija. Javne i privatne agencije te nevladine organizacije sve češće angažiraju sociologe kao savjetnike za društvena pitanja i kao eksperte za njihovo istraživanje. Posebno

mjesto sociolozi nalaze u administrativnim službama kao stručnjaci za društveno planiranje i razvoj, a znatan ih broj struku prakticira i na radnim mjestima u medijskim kućama.“⁴

Možemo postaviti pitanje, nude li se radna mjesta, navedena u ovom dokumentu namijenjenom studentima sociologije, kao jedna od opcija na kojima se oni mogu zaposliti; mogu li na tim istim radnim mjestima koja nisu vezana uz akademski i nastavni rad (analize tržišta, javne i privatne agencije, medijske kuće...) posao sociologa zauzeti neki drugi društveni znanstvenici? Gotovo svi intervjuirani, zaposleni sociolozi rekli su da je jedan od problema upravo ta, već spomenuta, neprepoznatljivost struke. Sociolog zaposlen u tvrtci koja se bavi istraživanjem tržišta kaže sljedeće: „*Uvijek postoji nekakva, čudna iskrivljena slika toga što je sociologija i malo ljudi zapravo zna, 'ajmo reć' što to je. (...) jer ti kad imaš nekoga tko je sociolog, pisat' će npr. politički analitičar ili nešto, ne piše sociolog samo po sebi. Al' opet sa nekakvim jačanjem civilnog društva i aktivizma i tih stvari, možemo reć' da se dosta sociologa tu uključilo sa svim ovim drugim tržišno nepotrebnim društvenim znanostima pa onda civilno društvo tu 'ajmo reć' jako dobro funkcionira.*

Znači li to da te druge „tržišno nepotrebne“ društvene znanosti (naš je sugovornik vjerojatno mislio na opći dojam da se društvene znanosti, na tržištu rada, traže manje nego npr. prirodne znanosti) mogu zauzeti mjesto sociologiji koja, čini se, još uvijek traži svoje mjesto pod suncem. Kroz neformalan razgovor nakon samog intervjua, sociologinja koje je spomenula kako je studij doživjela kao *drugu gimnaziju* rekla je kako smatra da problem nije sama zapošljivost, jer kako kaže, zna da je većina njene generacije uspješno pronašla posao sa svojom diplomom sociologije. Nazivaju li se oni sami sociolozima, jesu li zaposleni kao sociolozi ili im je pak dodijeljen identitet nekih novih, alternativnih zanimanja poput *stručnjaka za upravljanje društvenim mrežama, stručni suradnik za pitanja vezana u EU projekte ili pak stručnjak u odjelu za ljudske resurse?* Ovo potonje, radno je mjesto sociologinje koje je u privatnoj tvrtki u kojoj se prvotno zaposlila na poziciji kao možda nema konkretne veze sa sociologijom, ali je odlučila sama primijeniti naučeno na studiju i predložila je osnivanje odjela za ljudske resurse koji u tom trenutku u toj tvrtki nije postojao. No ipak na pitanje kako objašnjava sociologiju i što misli o njenoj primjenjivosti, kratko i rezolutno kaže: „*Volim misliti da to ne moram nikome objašnjavati. (...) Nije priznata i nije primjenjiva.*“

Da sam problem zapošljivosti i nije najveći, već problem priznanja i prepoznatljivosti, otkrivaju i drugi sugovornici:

⁴ http://www.ffzg.unizg.hr/socio/?page_id=98 (23.7.2017.)

Sociolog zaposlen u tvrtci koja se bavi istraživanje tržišta:

„Opet sociologija relativno dobro kotira 'ajmo reć' i ovim nekim javnim institucijama kao što je npr. HZZ itd., pogotovo u ovim nekim odjelima za analitiku. Opet, vjerovali ili ne, u istraživanju tržišta i javnog mijenja, sociologija zapravo dosta dobro kotira i npr. čak i nekim agencijama za oglašavanje itd. i na televiziji i u medijima tako da dosta je širok taj spektar, tako da, možeš se baviti ti kritičkim aspektom i možeš se baviti uz malo nešto dodatne ekonomske struke se možeš baviti sad dosta tih stvari unutar nekakvog tržišnog aspekta.“

4) Prijedlozi za poboljšanje struke

Gotovo svi sugovornici (N=12) i studenti i zaposleni sociolozi, složni su po pitanju načina na koji je potrebno poboljšati imidž sociologije. Bilo da se radi o nekoj formi otvaranja sociologije prema javnosti (dani otvorenih vrata, otvaranje hrvatskog sociološko društva, usmjeravanje na aktualna pitanja) ili o povezivanju teorije (i/ili empirije s praksom, pogotovo tokom studija) a sve s ciljem veće prepoznatljivosti sociologije kao sociologije⁵:

Tako sociolog zaposlen u tvrtci za istraživanje tržišta kaže:

*„Pa koliko sam čuo, neki profesori npr. imaju ideju o otvaranju nekog specijalističkog ili tako nešto ili dijela diplomskog studija o istraživanju javnog mijenja koji bi valjda bio integrirani ili tako nešto. To mi se čini kao neka zgodna stvar jer nekako nedostaje kroz cijeli taj dio sociologije nekakav **praktični dio** u kojem se možeš naučit' kako se zaposliti.“*

Sociolog zaposlen u udruzi civilnog društva:

*„Nadam se u **modernijem, aktualnijem smjeru i više primjenjivom** (budućem smjeru sociologije) (...) Na trenutne probleme i društvene izazove, na predlaganje mjera i rješenja za određene društvene situacije, na aktivizam, zelenu politiku i slično“.*

Studentica druge godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije:

*„...da se malo više daje mmm možda pažnje baš samoj praksi sociologa u društvu, da nas se na faksu možda usmjerava na nekakav **praktični dio**, nešto opipljivo što ćemo mi jednog dana radit'... mislim na faksu se obrađuje dosta teorije koja je zapravo, naravno, vrlo bitna, ali*

⁵ Svaki je citat u nastavku citat iz različitih intervjua, a podebljane riječi i sintagme, naglašene se odabirom autorice istraživanja

mislim da nam svima treba, malo više možda, nekog praktičnog rada tako da ona i nama samima bude jednostavnije zapravo za shvatiti' a i usmjerit' se jednog dana negdje gdje ćemo radit' tako da eto... „

Sociologinja zaposlena u udruzi civilnog društva:

*„Pa gledajući recimo na razini Hrvatske, odnosno Zagreba, i primjerice HSD-a, istaknula bi da naša struka nema komoru. Samo **sociološko društvo mislim da je vrlo zatvoreno**, da nije baš inkluzivno za mlade znanstvenike i znanstvenice, da se drži vrlo uskogrudno i da možda ne prihvaća neka nova viđenja neke mlade vidike koji žele unijeti možda neke promjene. Gledajući šire, nisam baš isto sigurna da sociologija ima neku pozitivnu sliku i nešto, ali mislim da sam fakultet, samo sveučilište i etablirani znanstvenici i znanstvenice koji su sociolozi u Hrvatskoj, mislim da bi trebali više **pozivati ljude da studiraju sociologiju**; pokazati koje konkretne stvari ti kao znanstvenik/ica možeš, dati i ono što smo mi tijekom studija govorila da ne mogu se ja baviti društvom i čitati i pisati seminare i sl. ako ja nisam u tom društvu, odnosno ako ja kao sociologinja nisam u tom društvu, ne kao pojedinica. Ono što tijekom faksa razgovarali, što je bilo nekih naznaka tijekom studiranja da to malo uvedemo, nije uspjelo, a ono što smo pokušali je to da uvedemo **praksu tijekom studiranja**, na način volontiranja, kroz različite organizacije civilnog društva ili državne institucije i tijela, negdje gdje sociolozi bi trebali postojat' i zapošljavat' se, bilo to u upravi, banci ili organizacijama. Neka mjesta gdje sociolozi mogu, kako da kaže, iskusit' svoje znanje. Naravno u užem interesu koji pokazuju tijekom faksa.“*

Studentica prve godine diplomskog studija dvopredmetne sociologije:

*„Ok, sad to može otić jako u 2 smjera, možda baš ta, **popularizacija**. Znači, da ne znam imamo **više dana otvorenih vrata**, da možda, ok, mislim da naš klub studenata stvarno radi dobre stvari, al' opet to se opet orijentira samo na studente. Neki poznati sociolozi su barem deset ljudi upoznali s time što radimo i mislim da danas, imaš tol'ko mogućnosti sa facebookom i svim tim modernim medijima, da se to toliko može proširit'. Dva dana otvorenih vrata, možda gostovanje dogovorit' u srednjim školama, čisto ono da ljudi vide da nismo ogranak psihologije da ono radimo nešto svoje. Jer kažem, ja sam došla k'o turist na sociologiju, trebala mi je, a u biti kad imaš neke dobre profesore, bude ti drago što to ipak nije bila pedagogija, i bude ti drago što sam ipak to upisala.“*

Studentica druge godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije:

*„Znam da imamo, ne znam kako se to zove, neke konferencije vezane uz sociologiju... mislim da se treba pozivat' ljude općenito. To je inače otvoreno za javnost, ali kad sam ja bila te jedne određene godine, **bilo je jako malo posjećeno tako da možda se bolje promovirat' u vezi toga**. Biti uvijek aktualni s temama, pratiti društvena zbivanja po tom pitanju, možemo bolje privući ljude s time... **imat' dane otvorenih dana** možda za srednjoškolce, tako da se oni mogu bolje mogu zainteresirat za struku...“*

Sociologinja zaposlena u tvrtci za istraživanje tržišta:

„Pa dovedite sociologe koji rade su struci, nek' ispričaju studentima šta rade, da studenti steknu neki dojam, aha ja bi mogao isto nešto radit takvo i onda imaš dojam da to što učiš stvarno ima nekog smisla, a ne da možeš profesoru izbiflat' 5 nekih postavki i čao. Tako da tu, ta poveznica nije dovoljno naglašena i mislim da bi se trebalo na tome raditi.“

Sociologinja zaposlena u privatnoj tvrtci:

*„...sociologija (...) da bi se možda mogli **povezati s neakvim institucijama** gdje bi znači studenti mogli, ili jednostavno obavljati nekakvu praksu ili recimo volontirati ili zašto ne nekakav dogovor sa nekim tvrtkama ili čak možda studentski rad npr. Znači postoji način, ili kroz praksu, volontiranje i studentski rad da se sam studij i studenti povežu sa tvrtka, da nauče što više, da vide gdje svoje znanje mogu primijeniti i da to zaista bude nešto konkretno. (...)Možda kad bi se krenulo da su **više zastupljeni**, više prisutni u takvim organizacijama, tvrtkama, državnim institucijama onda bi se možda dalo i na važnosti, ako svaka tvrtka ima odvjetnika, u slučaju nekih sporova i to, zašto ne bi imala i jednog sociologa. Specijalizacija je užasno bitna, nažalost na studiju ne postoji opcija specijalizacije“.*

Zaključak: Sociologiju je, prema mišljenju sugovornika/ica potrebno „otvoriti“ tj. reprezentirati potencijalnim studentima. laicima i sl.

5) Motiv za upis studija

Posljednja, ali nikako manje važna tema jest i sam motiv za studij. Bilo bi zanimljivo provesti istraživanje koje bi na reprezentativnom uzorku studenata i studentica sociologije pokazalo koliko ih sociologiju upisuje slučajnim, a koliko namjernim odabirom.

Studentica druge godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije kaže:

„Paaa, iskreno. slučajno... zato što, zapravo, mislim sociologija mi je čak... ja sam studirala znači gimnaziju, opću, tako da mislim, imala sam taj predmet sociologiju, bio mi je zanimljiv, ali iskreno, nije mi sociologija bila na prvom popisu želja nisam baš, nisam, nije mi bio znači prvi izbor. Ono što sam htjela više od toga upisat' je bila psihologija kao i većina pretpostavljam. Dosta ljudi koji dolaze na naš faks, zapravo prvo to kaže, ali, uglavnom, nisam nisam uspjela upisat' psihologiju, sociologija je nekak' došla k'o neki drugi izbor zato što su me zanimale više neke društvene znanosti, nego prirodne pa eto završila sam u sociologiji.“

Studentica druge godine diplomskog studija dvopredmetne sociologije:

„Kod mene je bio jako jako dug put oko toga. Moram iskreno reći da ja nisam..., inače to kažem uvijek profesorima, da inače, ne volim sociologiju. Sociologija jest interesantna, ali to nije struka kojom se želim baviti. (...) Ok, ja sam upisala ekonomiju, onda sam nakon nekog vremena vidjela da to nije ono što ja želim raditi, nisam se pronašla, bilo mi je nešto teško, nije me interesiralo, i odustala sam od ekonomije i onda sam upisala sociologiju jer sam tu nekako vidjela povezanost.“

Studentica prve godine diplomskog studija dvopredmetne sociologije:

„Sad me malo sram, da. Al' doslovno je bilo samo zato da imam nešto uz drugi predmet. Htjela sam dva jezika, ali su mi stariji kolege rekli da bi mogla živjet' tu i tamo, a sa dva jezika to i nije tak čest običaj i na neke predmete nisam upala, a i da jesam ne znam koliko bi htjela dva jezika, i onda sam birala između pedagogije, etnologije, i sl. stvari, a sociologija mi je od svih tih drugih stvari bila najzanimljivija.“

Studentica druge godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije:

„Iskreno, poučena nekim tuđim iskustvima sam vidjela da se ljudi ne bave nužno strukom, kasnije kad se zaposle pa sam mislila i ja, eto upisat' ću nešto, završit', imat diplomu i onda kasnije vidjet' što ću...“

Student prve godine dvopredmetnog studija sociologije:

„- Zašto si ti odlučio upisati sociologiju, koja je bila motivacija?

- Motivacija... čisto da završim faks

- I to je to?

- Da, ma nemam nekakvih drugih ambicija

- Dobro, ali zašto baš to, zašto nisi odabrao nešto drugo?

- Pa, na na Filozofskom popis'o sam sve živo: upis'o sam i povijest i sve živo, sve jezike, komparativnu, sve živo pa šta upadnem, i sad kak' smo imali u srednjoj, u gimnaziji, ono filozofiju i sociologiju, to mi je bilo onak, realno za završit' kak bi reko, budući da mi je to bilo zanimljivo u srednjoj.“

„Pa mene je interesiralo, oduvijek su me interesirale te društvene stvari, i sociologiju sam upisao, bila mi je u top 4 stvari kako se to moralo raditi na Filozofskom i upisao sam je zbog što me, 'ajmo reć' po rang listi odgovaralo. Imao sam i neke druge stvari kao što su bili jezici ili povijest, ali ovo se 'ajmo reć' nekako slučajno dogodilo...“

Više od polovine ukupno intervjuiranih (N=9), nije željelo inicijalno studirati sociologiju ili su je upisali jer nisu imali ideju što drugo upisati.

Preostali intervjuirani (N=4) koji su sociologiju studirali ili studiraju zbog toga što su to i željeli, inspiraciju su pronašli u želji za društvenim aktivizmom ili u srednjoj školi kada su se prvi put susreli sa sociologijom kao predmetom i tu su veliku ulogu odigrali i profesori sociologije koji su ih uspjeli zainteresirati za sociologiju u toj mjeri da su sociologiju na kraju i upisali.

Sociologinja zaposlena u tvrtci koja se bavi istraživanjem tržišta:

„Pa motivacija je došla, kad sam se u 3. razredu srednje prvi put susrela sa sociologijom kao znanošću i meni je sve to bilo strašno zanimljivo, baš mi je ono potaklo je neku vrstu inspiracije da naučim što više o tome. Mislim da sam tog Fanuka znala napamet valjda i bila mi je super profesorica u srednjoj školi. Mi smo radili neka mala mini-istraživanja, ankete, nešto i meni se sve to činilo kao super zanimljivo.“

Studentica druge godine jednopredmetnog studija sociologije:

„Motiv mi je bio što sam inače kao mlađa osoba, tada, kada sam trebala upisat fakultet bila sam nekako, mislila sam da općenito, reć' to malo ovako idealistički, da se svijet može promijeniti, da se može dosta utjecati na svijet na neki način.“

Sociologinja zaposlena u privatnoj tvrtci:

„Pa ja imam zapravo dosta zanimljivu priču, jer sam u srednju išla u zdravstvenu za farmaceutskog tehničara jer sam zapravo od početka kroz osnovnu školu imala puno više sklonosti prema prirodnim znanostima, međutim u srednjoj školi sam dosta počela volontirat' u nevladinim udrugama i onda mi se zapravo svidjela ta cijela ideja društva, šta se u društvu događa, kako jedna stvar utječe na drugu.“

Sociolog zaposlen u udruzi civilnog društva:

„Isključivo iz velike ljubavi i zainteresiranosti, išao sam u matematičku gimnaziju i dvojio sam se između elektrotehnike i ekonomije, međutim kad sam u 3. srednje dobio sociologiju (a imao sam odličnog profesora) nisam više imao nikakvih dilema htio sam to studirati, jako me je zainteresiralo, pisao sam maturalni rad iz sociologije....“

Kako možemo dobiti kvalitetne stručnjake koji mogu izdići sociologiju kao struku iznad, ako se koristimo sociološkim terminom, „staklenog stropa“ ako ju studenti studiraju samo zato jer nisu uspjeli upisati nešto drugo. Ako se pogleda dugu sociološku tradiciju, metodološke alate koji su se razvili te potrebu sociologije za objašnjavanje fenomena, pogotovo u današnjem društvu kontradikcija, nema nikakvih vidljivih zapreka za napredak sociologije kao znanosti i struke, no kako se pokazuje kroz teorijske radove, ona je ipak pomalo zapostavljena te nije cijenjena onoliko koliko bi trebala biti. S obzirom da sociologija kao znanost nije previše vidljiva van sociološke zajednice, a uči se tek u nekim srednjim školama, zapravo i nema načina na koji bi se studenti zainteresirali za studiranje iste pa se pomalo vrtimo u tzv. začaranom krugu pitanja identiteta sociologije kao znanosti.

I studenti/studentice i zaposleni sociolozi i sociologinje istaknuli su slične probleme, pitanja i prijedloge te nema značajnog razilaženja u mišljenjima o tome što su glavna pitanja ili problemi te prijedlozi za poboljšanje struke na našem uzorku. Oba poduzorka, kako se može vidjeti kroz dijelove intervjua, adresiraju slična prijeponsa pitanja te daju slične prijedloge za poboljšanje imidža sociologije, ali i slična mišljenja i iskustva koja se odnose na

buduće/trenutno zaposlenje kao i na samo studiranje. Tako se sociolozi i sociologinje prisjećaju kako su kao studenti proživljavali iskustva neposredno vezana ne samo za gradivo koje su učili na studiju već i uz iskustva koja se se odnosila na moguće buduće zaposlenje; studenti kada dođu na studij, dođu li s točno određenom namjerom, imaju određenu sliku toga što bi željeli, ali kao da zapravo nemaju ideju što sociolozi zapravo jesu i gdje rade. Kako to opisuje jedna naša zaposlena sociologinja koja radi u privatnoj tvrtci, tokom studija prođu se sve faze: od početnog uzbuđenja do anksioznosti: *„Na početku sam bila dosta oduševljena studijem i time šta radimo i time šta...znači, zapravo je problem što ti kad počneš studirati stvoriš sebi neku idealnu sliku toga što bi ti mogao jedan dan radit', a onda zapravo kako vrijeme prolazi i kako se približavaš diplomu, gledaš druge ljude, znaš kolege sa starijih godina i zapravo znaš da se velik broj ljudi zapravo, umm ... profesionalno ne ostvari završetkom studija i onda zapravo od onog početnog oduševljenja pređeš lagano u anksioznost mislju o budućnosti i što će zapravo s tobom bit'... Studentica druge godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije navodi kako se također osvrće na iskustva starijih diplomiranih kolega pa kaže: „Iskreno, poučena neki tuđim iskustvima sam vidjela da se ljudi ne bave nužno strukom, kasnije kad se zaposle pa sam mislila i ja, eto upisat' ću nešto, završit', imat' diplomu i onda kasnije vidjet' što ću i dok sam upisivala s 18 godina, nisam baš točno znala što me zanima i čime se želim baviti' i onda mi se sociologija učinila dovoljno zanimljivom i nije mi žao što sam ju upisala jer mi sad je zanimljiva.“ Dojma sam kako studenti/ice razgovaraju, traže savjete starijih kolega na višim godinama studija, kao i onih koji su već stekli svoju diplomu. Bilo bi zanimljivo napraviti istraživanje koje bi osim studenata/ica uključivalo znatno veći broj zaposlenih sociologa i sociologinja, zaposlenih na najrazličitijim radnim mjestima te različitih dobnih skupina.*

5. Zaključak empirijskog dijela rada

„Upravo kao što su najoštrij kritičari marksizma obično bili marksisti, najprodorniji kritičari sociologije obično su bili sociolozi i studenti sociologije. Vrlo često su ljudi koji takvu kritiku najžešće odbacuju oni koji žive od sociologije, dok su najžešći kritičari oni koji žive za nju. Često, ali ne uvijek.“ (Gouldner, 1970:15).

Sociolog zaposlen u udruzi civilnog društva kroz intervju daje možda najkoncizniju sliku pitanja koja smo problematizirali kroz teorijski dio rada, ali koje su i ostali intervjuirani istaknuli kao ključne točke problema sociologije kao struke, ali i sociologije kao znanosti koju uče tokom studija. On sam imao je zanimljivo iskustvo jer su prethodno inicijalno obrazovanje koje je imao i prvotni odabir fakulteta bili usmjereni sasvim prema prirodnim znanostima, no slušajući sociologiju u srednjoj školi zainteresirao se u toj mjeri da ja na kraju upisao studij sociologije. A kaže sljedeće:

„Sociologija je jedna jako podijeljena znanost, što je ujedno njezina velika prednost, ali i veliki nedostatak, prednost na način da postoji mnoštvo različitih sociologija, i svatko može naći neku nišu s kojom će se baviti (pa čak i ako naginje ekonomiji, socijalna ekonomija, sociologija književnosti, sociologija sociologije, metodologija, statistika, tako da je prisutna velika multidisciplinarnost), ali to je ujedno i veliki nedostatak, jer puno je dihotomija unutar sociologije, npr. mikro – makro, kvalitativno – kvantitativno, problem strukture, strukturacije, postmoderna...), mnoštvo teorija, fali sveobuhvatnost kao kod drugih znanosti.

(...)

Primjenjivosti mora biti i ima je, najviše na istraživačkom planu u vidu raznih istraživanja, agencija koje se s tim bave i sl. također postoji potreba za tumačenjem kompleksne realnosti u kojoj živimo, te se stoga sve češće može vidjeti kako se i u medijima traži mišljenje sociologa, tako da mi čini da se stvari kreću na bolje, također implementacija sa drugim znanostima je sve prisutnija (npr. marketing).

Mislim da je tu velika diskrepancija u pitanju, dojmama sam kako je vrlo malo toga što se na fakultetu uči u praktičnom životu primjenjivo, naravno to je dobra i neophodna podloga, ali općenito čini mi se da bi se sam studij trebao u određenoj mjeri modificirati da studentima nudi određene specijalizacije tokom studija, što bi ih pripremilo za točno određena radna mjesta kada taj studij i završe, slično kao u medicini, kada se netko specijalizira za internu medicinu ili pulmologiju...

(...)

Sociologija je znanost u nastanku i uzletu na našim prostorima (koliko ja pratim) već više od 40 godina i brine me to što je ona stalno na nekoj granici ili margini i vrlo teško i sporo dolazi do konkretnih pomaka po pitanju prepoznatljivosti, teško mi je reći što će biti u budućnosti, ali mislim da je najveći problem što se jako puno drugih struka „miješa“ u predmet sociologije, npr. ekonomija (ekonomisti prema mojem iskustvu uglavnom rade posao sociologa), psihologija sa istraživačkim radom i sl. i nekako se bojim da su te struke postale prepoznatljivije od same sociologije.

(...)

Mislim da bi se prvenstveno trebalo fokusirati na to da se sociologiju „brendira“ kao bitnu i ozbiljnu znanost koja može pridonijeti širem društvenom i ekonomskom razvitku, mislim da samoj sociologiji štete razna instant rješenja poput raznih gurua koji se pojavljuju u medijima i pišu razne knjige za jednokratnu upotrebu i sl. Niti jedna znanost populizmom nije postala ozbiljna, nego jedino utvrđivanjem svojih temeljnih načela i izvorišta.“

Sociologiji ponajviše nedostaje imidž čvrste i ozbiljne znanost, a on bi se mogao postići kroz popularizaciju sociologije kao znanosti i struke, no pri tome valja biti oprezan; popularizacija bi se trebala usmjeriti na sociološka istraživanja čiji bi rezultati primijenjeni na konkretna društvena pitanja pokazali pravu, konkretnu snagu sociologije.

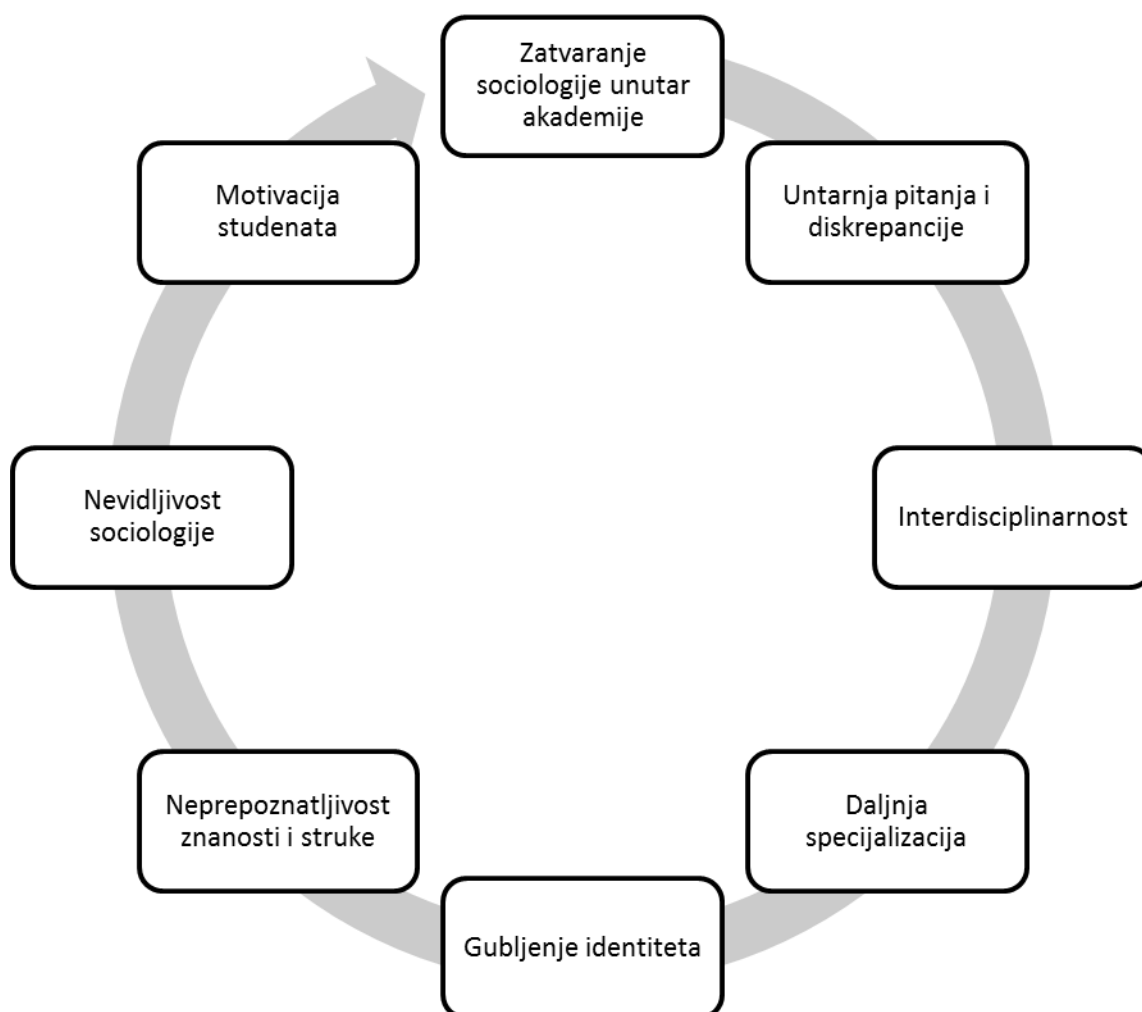
III. ZAKLJUČAK

Za *zaključak* možemo se osvrnuti na nekoliko ključnih stvari koje smo zapazili tijekom cijelog rada: sociologija je najopćenitija znanost o društvu. Društvo je sve što nas okružuje sa svim svojim beskonačnim relacijama što sociologiju čini znanošću sa vrlo širokim spektrom mogućih djelovanja i područja interesa. Što to znači za sociologe i sociologinje? Kao što obično sve ima prednosti i nedostatke tako i oni koji su ovu znanost studirali po završetku studija mogu pronaći posao u najrazličitijim vrstama institucija i uz neku dodatnu edukaciju mogu raditi najrazličitije poslove; jer kao što je to spomenula jedna naša sugovornica, studentica druge godine diplomskog studija jednopredmetne sociologije referirajući se na opasku koju je čula jednom prilikom na predavanju: „*sociologija je kao vegeta, u sve se miješa*“. Ono što se pokazalo kao nedostatak je svakako gubitak identiteta koji sociolozi i sociologinje dožive kada se zaposle na najrazličitijim mjestima, jer obično na odgovor: *radim kao sociolog*, slijedi pitanje: *a što točno radiš?* što pak zahtjeva dodatno pojašnjenje pa onda sociolozi postanu društveni analitičari, stručnjaci za najrazličitija područja itd. To pak vodi sljedećem pitanju: zašto je na prvu jasno čime se bave pravnici, ekonomisti, pedagozi, psiholozi, ali ne i sociolozi? Je li riječ zaista o preopširnom području koje sociologija pokriva ili je pak problem u tom što sociologija nema dovoljno razvijen imidž potrebne i važne znanosti što onda dovodi do opće neprepoznatljivosti. To pak može

otvoriti neka nova pitanja kao što su npr. koliko doista studenata sociologije (u ovom slučaju na FFZG-u) upisuje taj studij u iz osobne motivacije, a koliko tek „usput“. Ako studij sociologije nema studente/ice koji su motivirani baviti se uistinu poslom sociologa/inja, koji ne mora nužno biti znanstveni rad, jer smatram da sociolozi na svojim radnim mjestima svojim idejama, promišljanjima, i načinu gledanja na stvari i ljude mogu puno doprinijeti razvijanju boljeg, zdravijeg, čovječnijeg društva, kako će se onda izboriti da sociologija bude „bolje prihvaćena“.

Kako je vjerojatno već više puta navedeno u ovo radu, čini se kao da je sociologija zapela u određenom začaranom krugu koji joj ne dozvoljava da se izdvoji kao esencijalna znanost koja doprinosu dobrobiti društva. U grafičkom prikazu (1.2.) niže, pokušalo se slikovito prikazati najčešće istaknute teme koje prema teorijskoj literaturi te prema analizi intervjua sa studentima/icama i sociolozima/ginjama narušavaju imidž sociologije. Zatvarajući se unutar okvira akademije počinju se otkrivati određena sporna pitanja unutar same sociologije. Uspoređujući status sociologije s drugim znanostima počinje se uviđati kako je sociologija interdisciplinarna znanost, a ta interdisciplinarnost osim prednosti može biti i nedostatak i tako, preko daljnje profesionalne specijalizacije može dovesti do gubljenja identiteta sociologa i sociologinja što može dovesti do toga da sociologija kao struka i znanost postane neprepoznatljiva i nevidljiva jer se počinju pojavljivati neke partikularnije znanosti. „Nevidljiva znanost“ ima poteškoća i sa privlačenjem studenata.

Grafički prikaz 1.2.: „Začarani krug“ disciplinarnog identiteta sociologije

Unutarnja pitanja i diskrepancije česta su i upravo po pitanju usporedbe akademske sociologije i sociologije kao primjenjive struke. *Spasimo sociologiju* naziv je web stranice autora Mathieu Defelma koja je razvijena 2004. godine i u čijem opisu stoji da je ona „odgovor na razne forme napada na sociologiju kao akademsku disciplinu“ posebice od kada se pojavio zahtjev za sociologijom kao „javnom“ i/ili „primijenjenom“ (Defelm, 2004). Defelm je profesor sociologije na Sveučilištu Južne Karoline, specijaliziran za teme društvene kontrole, terorizma, prava, popularne kulture i sociološke teorije. Kako navodi na svojoj web

stranici, javna sociologija kao „sociologija koja definira, promiče i informira javnost i potiče javnu raspravu“ o raznim društvenim temama, prema Defelmu nije niti sociologija niti je javna – ona je kako kaže „ograničena na nekoliko specifičnih područja istraživanja (...); nije znanstveno orijentirana na analiziranje (...) društvenih struktura i procesa u njihovim kompleksnim relacijama. Javna sociologija je fragmentirana sociologija; javna sociologija je utopijska“ (Defelm, 2004). Raspravu započinje konstatacijom da je sociologija društvena znanost i kao takva ne može biti umiješana u promoviranje bilo čega drugog osim znanstvenog znanja o društvenom životu. Sociologija teži precizno opisati i adekvatno objasniti društveni svijet na bazi sistemski prikupljenog znanja – ona nije limitirana na bilo koju specifičnu pojavu. Sociološko znanje ne služi tome da bude odgovor na izazove svijeta – tome služe filozofija i moralnost (Defelm, 2004). Za kraj kaže kako je sociologija uvijek javna, a „javna“ sociologija samo je ispolitizirana „ne-sociologija“ koja nije znanstvena (Defelm, 2004).

„Zašto sociologija ne treba biti spašena“ članak je autora McLaughlin, Kowalchuk i Turcotte (2005) koji je odgovor na Defelmov blog i navode kako pomak sociologije ka javnom i javnosti nije nekontroverzan. Naime, tijekom mnogih rasprava o stanju sociologije, došlo je do, kako to autori navode, protupokreta „spašavanja“ sociologije kao znanosti od tzv. javne sociologije i pitaju se treba li sociologija doista biti spašena (McLaughlin et. al., 2005). Akademski uspjeh neke discipline proizlazi iz autonomije koja proistječe iz tehničkog jezika, jasnih granica između znanosti i ne-znanosti i ograničavanja publike na akademsku, a ne na generalnu javnost – to je barem, kako navode, generalno mišljenje (McLaughlin, et. al. 2005). „Sociologija je akademska disciplina koja vodi dugu bitku s razlikovanjem sebe od socijalnog rada, raznih reformi, socijalističkih pokreta s jedne strane i razlikovanja od drugih društvenih znanosti s druge strane“ (McLaughlin et. al., 2005:134).

Prema Burawoyu – sociologija ima jedinstvenu povijesnu ulogu u političkoj i intelektualnoj klimi – prirodne znanosti su previše instrumentalne da bi pomogle adresirati važne društvene probleme. Politologija je previše vezana uz državu, a ekonomija nerijetko služi kao „isprika“ modernom tržištu. Jedino sociologija kombinira teorijski i empirijski rad s predanošću prema ljudskoj dimenziji u modernom društvu dok je istodobno u interakciji „licem u lice“ s našim zajednicama, društvenim pokretima, obiteljima itd. te zaključuju kako **snaga sociologije kao discipline ovisi o očuvanju jedinstvenog, izbalansiranog prostora između akademske i javne sociologije** (Burawoy prema McLaughlin et. al., 2005: 135-136).

Bilo kako bilo, sociologija je relevantna i čini se kako je današnjica najpotrebitije vrijeme koje traži sociologiju pa tako George Lipsitz u svom članku poručuje kako je „došlo vrijeme“ da ukažemo na to zašto je sociologija važna baš sada te napominje kako je „trenutak krize ujedno je i trenutak prilike“ (2016:3). Kako navodi, vrijeme u kojem živimo, nesumnjivo je vrijeme kontradikcija u kojima sociologija mora i treba biti glavna vodilja promjena koje će dovesti do poboljšanja uvjeta života (Lipsitz, 2016). „Neoliberalizam obećava prosperitet, ali proizvodi surovost“; u uvjetima svijeta u kojem živimo, ljudi više ne vjeruju u obećanja, realizacije koje nude izabrani političari, vjerski vođe ili čak vrhunski intelektualci; „u takvim vremenima, vrijeme je da se stvari počnu događati i raditi drugačije (...) moramo se pitati što sociologija jest i za koga?“ (2016:3-6).

„Sociologija je borilačka vještina“ kako je u naslovu filma o Pierru Bourdieu naveo autor Pierre Carles. Je li nužno da sociologija, kako bi bila „prava“ znanost bude čisto akademska i orijentirana jedino na traženje obrazaca ključnih za otkrivanje bivanja pojedinaca i grupa unutar danog povijesnog konteksta? Ako se osvrnemo na ranije rečeno, kako je snaga sociologije u tome da kao disciplina očuva balans prostora između akademske i javne (McLaughlin, et. al. 2005), smatram da baš na tom mjestu dobivamo pravu sociologiju. Borilačke vještine također zahtijevaju određen balans teorijskog znanja koje je potrebno kroz vježbu usavršiti i izoštriti te na kraju primijeniti u svrhu vlastite obrane. Današnjem svijetu je definitivno potrebna obrana od raznih društvenih problema koji narušavaju kvalitetu života pojedinaca, obitelji, zajednica i društava. Tu treba nastupiti sociologija kao primjenjiva i javna znanost, znanost u kojoj sociolozi zaposleni na mjestima iz koji trebaju proistjeći zahtjevi za društvenim promjenama. Ne zaboravimo i nasljeđe sociološke imaginacije koja kao poseban alat ili tehnika koji sociolozi razvijaju, pomaže kako bi se detektirali prikriveni društveni problemi: „sociološka nas imaginacija osposobljava da shvatimo povijest i biologiju i njihove relacije unutar društva“ (Wright- Mills, 1970:6). To je zadatak sociološke imaginacije – ideja da individua može razumjeti vlastito iskustvo locirajući se unutar nekog perioda, te postaje svjestan svojih mogućnosti gledajući druge individue koje se nalaze u sličnim okolnostima (Wright- Mills, 1970)

Zašto znanost o društvu? Svi su ljudi duboko društveni, na način da čak i najintenzivniji individualizam je inspiriran osjećajima koje gaji prema drugim ljudima jer svi najintenzivniji osjećaji – ljubav, mržnja, ponos, sram, krivnja – uvijek uključuju druge ljude, individualno i kolektivno (Douglas, 1970).

Sociologiju ju potrebno osnažiti na način da se približi, ne samo laicima, već da treba postati javna u smislu da se sociolozi znanstvenici ili diplomanti uključuju u javne rasprave i iznose vlastite rezultate istraživanja, savjete, mišljenja – ali kao sociolozi i sociologinje. Bilo kakav pomak na lokalnoj razini može značiti puno za kvalitetu života neke zajednice, pa zašto ne sociologe, kako je i predložila jedna naša sugovornica, dovoditi u npr. srednje škole kako bi učenicima pokazali što sociologija zna i umije. Sociologija treba biti ona znanost, ne koja će biti atraktivna zato jer se odmah po završetku fakulteta nudi posao u struci, već ona znanost koja uz pomoću čijeg će znanja studenti kasnije imati prilike raditi na radnim mjestima na kojima će sudjelovati u društvenim promjenama ili će sami stvarati svoja radna mjesta na kojima će kretati od svoje lokalne razine i pokušati je poboljšati. S druge pak strane, znanstveni rad trebao bi se također malo više otvarati nesociolozima i trebalo bi iskoristiti multidisciplinarnost na način da sociolozi sudjeluju u raznim projektima s drugim društvenim znanostima, no da ipak umiju sačuvati vlastiti identitet. Na taj se način može povezati akademsku i javnu, primjenjivu sociologiju i pokazati da je svestranost sociologije njena najveća snaga.

IV. LITERATURA

1. Abbot, A. (1997): „Of Time and Space: The Contemporary Relevance of the Chicago School“; *Social Forces*, 75(4)1149-1182 URL: <http://www.observatoriodeseguranca.org/files/chicago%20school.pdf>
2. Adamek, R., Boros, A. (1981): „Applied Sociology: Some Results“; *Teaching Sociology*, (8)4:387-399 URL: <http://www.jstor.org/stable/1317077>
3. Bauman, Z., May, T. (2001). *Thinking sociologically*; Malden, Blackwell Publishing
4. Berger, P. (1963.). *Introduction to Sociological Thought*. Doubleday, New York
5. Best J. (2001). Giving It Away: The Ironies of Sociology's Place in Academia. *The American Sociologist*, 32(1):107:113; URL: <http://www.jstor.org/stable/27700255>
6. Best, J. (2003). Killing the Messenger: The Social Problems of Sociology. *Social Problems*, 50(1), 1-13

URL:<http://www.jstor.org/stable/pdf/10.1525/sp.2003.50.1.1.pdf?refreqid=excelsior%3Ad00d1305d84065489b653be25b276f91>

7. Boyns, D., Fletcher, J. (2005). Reflections on Public Sociology: Public Relations, Disciplinary Identity, and the Strong Program in Professional Sociology. *American Sociologist*, 36, 5-26. URL: www.jstor.org/stable/27700431
8. Boudon, R. (2012). *Sociologija kao znanost*; Jesenski i Turk, Zagreb.
9. Brady, D. (2004). Why Public Sociology May Fail. *Social Forces*, 82: 16 URL: <http://www.jstor.org/stable/3598450>
10. Burawoy, M. (2005). For Public Sociology. *American Sociological Review*, (70)1:4-28 URL: <http://www.jstor.org/stable/40878618>
11. Burawoy, M. (2013). „Sociology and Interdisciplinarity: The Promise and the Perils“. *Philippine Sociological Review*, (1)61:7–20. URL: <http://www.jstor.org/stable/43486352>
12. Bruhn, J. G. (2001). Why Can't Sociology Apply Itself: Progress and Limitations in Making Sociology Useful, *Sociological Practice: A Journal of Clinical and Applied Sociology*, (3)3:189-204 URL: <http://www.jstor.org/stable/43735802>
13. Cole, S. (1994). What's Wrong with Sociology? *Sociological Forum*, (9)2:129-131 URL: <http://www.jstor.org/stable/685038>
14. Davis, J. A. (1994). What's wrong with Sociology? *Sociological Forum*, 9(2):179 -197 URL: <http://www.jstor.org/stable/685041>
15. Douglas, D. J. (1970). *The Relevance of Sociology*. Meredith Corporation, New York
16. Durkheim, E. (2014). *Pravila sociološke metode*; Jesensk i Turk, HSD
17. Finklestein, M. (2010). Why Teach Applied Sociology? Four Reasons to Consider. *Journal of Applied Social Science*, (4)1:97-109 URL: <http://www.jstor.org/stable/23548929>
18. Finklestein, M. (2012). Sociology's Icebergs: Jobs, Workplace, Change and Applied Imperative. *Journal of Applied Social Science*, (6)1:31-42 URL: <http://www.jstor.org/stable/23548995>

19. Fuller, S. (1991). Disciplinary Boundaries and the Rhetoric of the Social Sciences. *Poetics Today*, 12 (12): 301–325. URL: www.jstor.org/stable/1772855
20. Gelfand, D. E. (1975). The challenge of applied sociology. *American Sociologist* 10: 13-1 URL: <http://www.jstor.org/stable/27702154>
21. Gouldner, A. (1970). *The coming crisis of western sociology*; Basic Books, Inc., London
22. Haralambos, M., Held, D. (1989). *Uvod u sociologiju*; Globus, Zagreb
23. Hohm, C.F, Sargent, P. (2008). Sociology in the Academy: A Study in Contradictions? *The American Sociologists*, (39)2-3:181-192 URL: <http://www.jstor.org/stable/41217782>
24. Holmwood, J. (2010). Sociology's Misfortune; Discipline Interdisciplinarity and The Impact of Audit Culture. *British Journal of Sociology*, (61)4 URL: https://www.researchgate.net/profile/John_Holmwood/publication/49664764_Sociology's_misfortune_Disciplines_interdisciplinarity_and_the_impact_of_audit_culture/links/55395a9b0cf2239f4e7d9104.pdf
25. Horowitz, I. L. (1992). The Decomposition of Sociology. *Academic Questions*, (5)2:32-40 URL
26. Horvat, M., Perasović Cigrovski, B. (2014). Uznemiravanje žena na javnim mjestima – osvrt na uzroke, oblike i učestalost problema uznemiravanja u Hrvatskoj i svijetu. *Sociologija i prostor*: 52(3 (200)). URL:10.5673/sip.52.3.
27. Kantrowitz, B; (1992) „Sociology's Lonely Crowd; *Newsweek*: <http://www.newsweek.com/sociologys-lonely-crowd-200694>
28. Lee, D., Newby, H. (2005). *The Problem of Sociology*. Routledge, New York.
29. McLaughlin, N., Kowalchuk, L., & Turcotte, K. (2005). Why Sociology Does Not Need to Be Saved: Analytic Reflections on Public Sociologies. *The American Sociologist*, 36(3/4), 133-151. URL: <http://www.jstor.org/stable/27700438>
30. Mesny, A. (2009). „What Do ‘We’ Know That ‘They’ Don't? Sociologists' versus Nonsociologists' Knowledge“; *The Canadian Journal of Sociology / Cahiers Canadiens De Sociologie*, 34(3), 671-695. URL: <http://www.jstor.org/stable/canajsocicahican.34.3.671>

31. Moody, J., and Light, R. (2006). A View from Above: The Evolving Sociological Landscape. *American Sociologist*, 37 (2): 67–86. URL: <http://www.jstor.org/stable/27700461>
32. Rossi, P., H. (1986). How Applied Sociology Can Save Basic Sociology. *Journal of Applied Sociology*, (3)1:1-5 URL: <http://www.jstor.org/stable/43482513>
33. Seperson, S. (1995.). What's wrong with sociology: Its public image. *Sociological Forum*, (10)2:309-312 URL: <http://www.jstor.org/stable/684990>
34. Simmel, G. (1909). The problem of sociology. *American Journal of Sociology*, (15)3:289-320. URL: <http://www.jstor.org/stable/1009553>
35. Smelser, N.J. (1989). External Influences on Sociology. *International Sociology*, 4(4):419-429 URL: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/026858089004004005>
36. Steele, S. (1994.). The Craft of Applied Sociology: Skills, Challenges, and Vision. *Journal of Applied Sociology*, (11)1-10 URL: <http://www.jstor.org/stable/43481362>
37. Steele, S. (2000). „Bugged“ by the New Millennium: Sociology in the Future – the Future of Sociology Need a Vision! *Michigan Sociological Review*, 14:1-10 URL: <http://www.jstor.org/stable/40969043>
38. Stinchcombe, A., L. (1994). Disintegrated Disciplines and the Future of Sociology. *Sociological Forum*, 9 (2): 279–291 URL: <http://www.jstor.org/stable/685046>
39. Steinmetz, G., Chae, O.B. (2002). Sociology in an Era of Fragmentation: From the Sociology of Knowledge to the Philosophy of Science, and Back Again. *The Sociological Quarterly*, 43 (1): 111–137 URL: <http://www.jstor.org/stable/4121166>
40. Šporer, Ž, Županov, J. (1985). Sociologija na raskrsnici. *Revija za sociologiju*, (15)1-2:53-65 URL: <http://hrcak.srce.hr/file/229686>
41. Štulhofer, A., Murati, T. (1993). Kakvu nam je sociologiju željeti: budućnost naše struke kako je vidimo sami. *Revija za sociologiju*, (24)3-4:203-212 URL: <http://hrcak.srce.hr/file/228317>
42. Taylor, C. (1947). Sociology and Common Sense. *American Sociological Review*, (12)1:1-9 URL: <http://www.jstor.org/stable/2086483>

43. Thomas, D. (1978). Sociology and Common Sense. *An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, (21)1-4:1-32 URL:
<http://aap.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00201747808601838>
44. Tomić-Koludrović, I. (2009). „Pogled u budućnost: sociologija kao multiparadigmatska, refleksivna i javna znanost.“ *Revija za sociologiju*, 40[39](3-4), 139-181. URL: <http://hrcak.srce.hr/48987>
45. Turner, Jonathan H. (1998). Must sociological theory and sociological practice be so far apart? A polemical answer; *Sociological Perspectives*, (41)2:243-258 URL:
www.jstor.org/stable/1389475
46. Večerić, A. et al. (2010). *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada : kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*; MEP, Zagreb
47. Watts, D. (2011). The Myth of Common Sense: Why The Social World Is Less Obvious Than It Seems“, *Freakonomics*; URL:
<http://freakonomics.com/2011/09/29/the-myth-of-common-sense-why-the-social-world-is-less-obvious-than-it-seems/> (10. 11. 2016.)
48. Wimberley, R. C. (1998). Applied Sociology? Even Musicians Give Concerts. *The American Sociologists*, (29)4:5-19. URL: www.jstor.org/stable/27698889
49. Wright-Mills, C. (2000). *The sociological imagination*; Oxford University Press
50. Zeller, R., A. (1985). Academic and Applied Sociology: Marketing Our Services. *Journal of Applied Sociology*, (2)1:65-70 URL: <http://www.jstor.org/stable/43481256>
51. Zetterberg, H. L. (1964). The Practical Use Of Sociological Knowledge. *Acta Sociologica*, 7(2): 57-72. URL: www.jstor.org/stable/4193573
52. Zevallos, Z. (2009). What is Applied Sociology? A brief introduction on applied sociology: <http://www.sociologyatwork.org/about/what-is-applied-sociology/>
53. Žažar, K. (2016). Examining Sociology's Position in an Increasingly Interdisciplinary Environment. *Družboslovne Razprave*, (XXXII):83:45-63

Internetski izvori:

54. <http://deflem.blogspot.com/2004/07/save.html> (23.8.2017.)
55. http://www.ffzg.unizg.hr/socio/?page_id=98 (13.7.2017.)

56. <http://www.sociologyatwork.org/about/what-is-applied-sociology/> (11.11.2016.)
57. <http://speak4sociology.org/2016/08/08/how-are-you-doingsociology/> (5.9.2016.)
58. <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/Definition.php> (5.9.2016.)
59. <http://sociologywithcandee.blogspot.hr/2012/11/how-does-sociological-thinking-differ.html> (5.5.2017.)

V. PRILOZI

a. Prilog 1: Informativni dokument koji je dan svakom sugovorniku/sugovornici prije provedbe intervjua

Naziv diplomskog rada:

Sociologija – znanost unutar akademskih granica
i/ili aplikativna znanost u službi društva?

Studentica: Ela Lugarić

Elektronska adresa voditelja/voditeljice istraživanja: elalugaric@hotmail.com

Mentor istraživanja: dr.sc. Krešimir Žažar

Poštovani,

pred Vama se nalazi dokument u kojem su navedeni ciljevi istraživanja, pitanja u intervjuu i dokument koji potvrđuje anonimnost istraživanja u kojem sudjelujete.

Ciljevi empirijskog dijela istraživanja obuhvaćaju:

- utvrditi što je motiviralo studente/ice da upišu studij sociologije; koji je razlog zbog kojeg su upisali taj studij?
- istražiti što su studenti/sociolozi naučili/shvatili/o čemu su razmišljali, na koje probleme naišli tokom studija/ iskustva bavljenja strukom u vezi same sociologije kao znanosti?
- što misle o tome što sociologija jest i što bi trebala biti, kao znanost i kao struka?

- što misle o sociologiji kao aplikativnoj znanosti i u kakvom je ona odnosu sa sociologijom kao znanosti koja se zadržava unutar akademskih okvira?
 - utvrditi što misle, kako unaprijediti sociologiju kao znanost i kao struku te kako sociologiju učiniti vidljivom i prepoznatom u široj javnosti?
-
- intervju će, isključivo uz Vaš eventualni pristanak, biti sniman
 - u svakom trenutku imate pravo odustati od daljnjeg tijeka intervjua
 - Vaše sudjelovanje u istraživanju/intervju je u potpunosti anonimno (od Vas će se tražiti samo općeniti odgovori na gore navedena pitanja i ne zahtijevaju se nikakvi odgovori koji bi na bilo koji način doveli do toga da se otkrije Vaš identitet ili identitet bilo koga iz Vaše zajednice)
 - transkripti navedenog intervjua bit će korišteni jedino i isključivo u svrhu izrade diplomskog rada čiji je naziv naveden u naslovu dokumenta
 - snimke i transkripti intervjua bit će dostupni samo istraživačici i mentoru te će se pohraniti na virtualnoj memoriji kojoj će pristup imati samo istraživačica i mentor
 - transkripti neće biti navedeni u gotovom radu, a dijelovi koji će se citirati u samom radu bit će navedeni bez mogućnosti otkrivanja Vašeg identiteta te vezani samo uz općenite odgovore koji se tiču Vašeg mišljenja o sociologiji kao znanosti i struci

Pitanja za intervju:

1. Kada nekom objašnjavate što studirate/ radite, kako biste to opisali, čime se sociologija bavi, na koji način naša struka doprinosi društvu ili zajednici?
2. Zašto ste upisali studij sociologije/ zašto ste se odlučili baviti sociologijom?
3. Što mislite o sociologiji kao znanosti općenito? Koje biste probleme/prednosti istaknuli? (Što mislite o koherentnosti, o cijenjenosti sociologije kao znanosti, o njenom odnosu s drugim društvenim znanostima? Koje su prednosti sociologije u istraživanju konkretnih društvenih fenomena?)
4. Što mislite o primjenjivosti sociologije?
5. Što mislite o odnosu sociologije općenito kao akademske discipline i sociologije kao primjenjive struke? – mnogi teorijski radovi bave su upravo pitanjima odnosa sociologije kao akademske discipline i pitanjima sociologije kao primjenjive struke

6. Što mislite o budućnosti sociologije, u kojem smjeru predviđate da će ići, a u kojem smjeru bi trebala ići?
7. Koje mehanizme za poboljšanje sociologije kao struke općenito predlažete? Na što bismo se kao sociolozi/sociologinje u svom budućem radu trebali fokusirati

VI. SAŽETAK

U radu se problematiziraju pitanja koja u odnos stavljaју sociologiju kao znanost te sociologiju kao struku. Kako se može vidjeti kroz znanstvene radove na ovu temu, u pitanje se dovodi znanstvenost sociologije te njena primjenjivost van akademije kao i nešto nepovoljniji položaj naspram nekih drugih društvenih i/ili prirodnih znanosti. Kroz pregled socioloških teorijskih radova, u ovom se radu daje pregled najčešćih prijepornih pitanja od koji se neka: izjednačavanje sociologije sa zdravim razumom, interdisciplinarnost koja se poneka doživljava kao nedostatak umjesto prednosti, pitanje primjenjivosti sociologije van akademije, nepovoljan imidž sociologije itd. Osim prijepornih pitanja, u radu se navode mogući mehanizmi za poboljšanje sociologija kao znanosti i kao struke, a u empirijskom se dijelu rada donose iskustva te mišljenja zaposlenih sociologa i sociologinja te studenata i studentica diplomskog studija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu o ranije spomenutim pitanjima.

Ključne riječi: sociologija, znanstvenost, primijenjena sociologija, interdisciplinarnost, zdrav razum

Summary

The paper addresses the issues which relate sociology as science and sociology as a profession. As can be seen through scientific papers on this subject, many authors question sociology and its applicability outside the academy as well as somewhat disadvantageous position in relation to some other social and natural sciences. Through the review of sociological theoretical works, this paper gives an overview of the most common controversial issues from which some are: equalizing sociology with common sense, interdisciplinarity that is sometimes seen as a lack of advantage, the question of applicability of sociology outside the academy, the unfavorable image of sociology, etc. Apart from controversial issues, the paper discusses possible mechanisms for improving sociology as a science and as a profession, and in the empirical part of the paper are brought the experiences of the employed sociologists and students of sociology on the Faculty of Philosophy in Zagreb.

Keywords: sociology, science, applied sociology, interdisciplinarity, common sense